

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**MEDGENERACIJSKI ODNOSI IN
STEREOTIPI O GENERACIJAH**

Tina Pajk

Ljubljana, 2013

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Tina Pajk

Naslov diplomske naloge: Medgeneracijski odnosi in stereotipi o generacijah

Kraj: Ljubljana

Leto: 2013

Število strani: 126

Število tabel: 16

Število slik: 9

Število virov: 47

Število grafov: 24

Število prilog: 3

Mentor: doc. dr. Nino Rode

Somentorica: doc. dr. Jana Mali

Ključne besede: staranje, demografske spremembe, generacije, medgeneracijski odnosi, stereotipi, lokalna skupnost

Povzetek: V teoretskem delu naloge sem predstavila različne teorije o procesu staranja, razmejevanje življenjskih obdobj ter družbeni pogled na starost in stare ljudi. Opisala sem tudi demografske spremembe, ki jih močno zaznamuje staranje prebivalstva. Opredelila sem pojem generacije in medgeneracijskega sodelovanja ter pomen slednjega. Izpostavila sem nevarnost razpadanja medgeneracijskega sožitja in stereotipe na splošno ter bolj konkretno o posameznih generacijah. Dodala sem tudi pomen lokalne skupnosti in opisala skupnost, v kateri sem izvedla anketo.

V raziskavi me je zanimala predvsem vloga starosti pri medgeneracijskih odnosih in stereotipih, zato sem večino podatkov primerjala s starostjo anketirancev oz. razdelila podatke po starostnih skupinah anketirancev. Med drugim me je zanimala tudi prisotnost stereotipov o posameznih generacijah, predvsem v povezavi s starostjo, opredelitev anketirancev, kdaj se konča mladost in začne starost ter priložnosti in ovire v različnih obdobjih življenja.

Title: Intergenerational relations and generational stereotypes

Description: ageing, generations, demographics, intergenerational relations, stereotypes, local community,

Abstract: The theoretical part of the thesis presents different theories on the ageing process, the understanding of periods of life, and the attitude of the society towards old age and elderly people. In addition, it describes demographic changes which are mainly a result of population ageing. The thesis also defines the concepts of generation and intergenerational cooperation with particular focus on the danger of disintegration of intergenerational relations, and provides both a general outline of stereotypes and more specific features about individual generations. It points to the significance of a local community and describes the one in which the survey was conducted.

As for the research, I was mainly interested in the role of age in intergenerational relations and stereotypes. To this end, the majority of data was compared to the age of the respondents and divided according to age groups. I also looked into the presence of stereotypes about individual generations, particularly with regard to age, the respondents' opinion on when youth ends and old age begins, and the opportunities as well as obstacles encountered in different periods of life.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

MEDGENERACIJSKI ODNOSI IN STEREOTIPI O GENERACIJAH

Mentor: doc. dr. Nino Rode
Somentorica: doc. dr. Jana Mali

Študentka: Tina Pajk

Ljubljana, 2013

*Letni časi se menjujejo,
konji pisani potujejo,
usojen nam je časa vrtiljak,
ozremo se, ni poti nazaj,
odraščamo, ni poti nazaj,
odraščamo, od malih nog,
kar vrti se vekomaj,
je življenja krog.*

Joni Mitchel, prevod Dušan Velkavrh

PREDGOVOR

Ne moremo mimo dejstva, da nas obkrožajo ljudje različnih starosti. To marsikdo vzame kot prednost in dragocen vir, v določenih okoliščinah pa nekateri ljudje to dejstvo zaznavajo kot oviro. Predvsem sedaj, v časih, ko že občutimo posledice porušenega razmerja med generacijami, mnogi poudarjajo pomen sobivanja ljudi različnih starosti.

Tema medgeneracijskih odnosov me je začela zanimati proti koncu študija na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani, zato nisem imela prav veliko možnosti, da bi to temo поблиžje spoznala v okviru praktičnega izobraževanja. Vendar, ko sem to področje začela odkrivati v okviru drugih študijskih obveznosti, sem o tem vedno več razmišljala. Šele takrat sem se zavedala, kako veliko sem sama pridobila z medgeneracijskimi odnosi v družini. Stik z ljudmi vseh generacij se mi je vedno zdel tako samoumeven, ker je potekal čisto spontano, predvsem v družinskem krogu, pa tudi v širši socialni mreži. Nadalje sem se spraševala, kaj drugi pridobijo v odnosu z mano in mojimi vrstniki ter kje te izkušnje lahko dobijo ljudje, ki jim njihova socialna mreža ne ponuja dovolj možnosti za stik z drugimi generacijami.

Prav na podlagi teh razmišljanj in zanimanj je nastala tudi ta diplomska naloga. V teoretičnem delu sem skušala zbrati in opisati dejavnike, procese in dejstva, ki pomembno vplivajo na medgeneracijske odnose, z raziskovalnim delom pa orisati stanje na tem področju v določenem lokalnem okolju.

Za strokovno pomoč pri pisanju diplomske naloge se zahvaljujem mentorju doc. dr. Ninu Rodetu in somentorici doc. dr. Jani Mali. Zahvala gre tudi ge. Boži Zupančič iz društva Vesela jesen za vse nasvete in pomoč. Zahvaljujem se tudi staršem in starim staršem, mami in atetu, s katerima odkrivamo dragocenost medgeneracijskih odnosov.

KAZALO

1. TEORETSKI UVOD	9
1.1. STARANJE IN STAROST	9
1.2. DEMOGRAFSKE SPREMEMBE.....	13
1.3. OPREDELITEV GENERACIJ.....	16
1.4. MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE.....	19
1.5. STEREOTIPI IN PREDSDOKI O GENERACIJAH	27
1.6. LOKALNA SKUPNOST IN MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE	34
2. PROBLEM.....	38
3. METODOLOGIJA.....	39
3.1. VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	39
3.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV.....	41
3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE.....	41
3.4. ZBIRANJE PODATKOV	43
3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....	44
4. REZULTATI.....	45
5. RAZPRAVA.....	84
6. SKLEPI.....	89
7. PREDLOGI.....	91
8. LITERATURA.....	92
9. PRILOGE	97
Priloga 1: Vprašalnik	97
Priloga 2: Faktorska analiza odgovorov na prvo vprašanje	101
Priloga 3: Razvrščanje odgovorov, na vprašanja odprtega tipa, v kategorije	104
POVZETEK	125

KAZALO TABEL

Tabela 1: Poglavitne dejavnosti v življenju človeka, v določenih obdobjih	13
Tabela 2: Pričakovana vedenja in občutki, za določeno starost	31
Tabela 3: Spremenljivke, indikatorji in vrednosti.....	41
Tabela 4: Faktorji, njihove spremenljivke in pripadajoče trditve ter možne vrednosti indeksov.	45
Tabela 5: Pearsonov korelacijski koeficient za starost in indekse za stereotipe	51
Tabela 6: Konec mladosti in začetek starosti	56
Tabela 7: Pearsonov koeficient za starost in opredelitev konca mladosti ter začetka starosti.....	58
Tabela 8: Priložnosti v mladosti, po starostnih skupinah anketirancev.....	59
Tabela 9: Ovire v mladosti, po starostnih skupinah anketirancev.....	61
Tabela 10: Priložnosti v srednjih letih, po starostnih skupinah anketirancev	62
Tabela 11: Ovire v srednjih letih, po starostnih skupinah anketirancev	63
Tabela 12: Priložnosti v starosti po starostnih skupinah anketirancev.....	64
Tabela 13: Ovire v starosti po starostnih skupinah anketirancev.....	65
Tabela 14: Pomanjkljivosti lokalnega okolja za mlade.....	76
Tabela 15: Pomanjkljivosti lokalnega okolja za starejše	78
Tabela 16: Spretnosti, veščine, znanja, vrednote, ki bi jih predali drugim	82

KAZALO GRAFOV

Graf 1 in 2: Starostna struktura in spol anketirancev	42
Graf 3: Občina stalnega bivališča anketirancev.....	43
Graf 4: Starost anketirancev in vrednost indeksa za odnos z mladimi	46
Graf 5: Starost anketirancev in vrednost indeksa za odnos s starejšimi.....	47
Graf 6: Starost anketirancev in vrednost indeksa za stereotipe o mladih	48

Graf 7: Starosti anketirancev in vrednost indeksa za stereotipe o srednji generaciji .	49
Graf 8: Starost in vrednost indeksa za stereotipe o starih ljudeh.....	50
Graf 9: Starost in indeks za stereotipe o generacijah	50
Graf 10: Starost in ocena sposobnosti mlajših za prenašanje znanj in izkušenj.....	52
Graf 11: Starost in ocena sposobnosti mladostnikov za prenašanje znanj in izkušenj	53
Graf 12: Starost in ocena sposobnosti starih ljudi za prenašanje znanj in izkušenj...	53
Graf 13: Stereotipi in odnos z mladimi.....	54
Graf 14: Stereotipi in odnos s starimi ljudmi	55
Graf 15: Ocena strahu pred staranjem.	55
Graf 16: Starosti anketirancev in ocena strahu pred staranjem.....	56
Graf 17: Konec mladosti- razlika povprečne ocene vseh anketirancev in povprečne ocene posamezne skupine.....	57
Graf 18: Začetek starosti- razlika povprečne ocene vseh anketirancev in povprečne ocene posamezne skupine.....	58
Graf 19: Ocena ponudbe lokalnega okolja za mlade	74
Graf 20: Ocena ponudbe lokalnega okolja za starejše	77
Graf 21: Dobrine, ki naj jih stari starši prenašajo na vnuke	79
Graf 22: Skrb za starše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih	80
Graf 23: Pomembnosti povezovanja in druženja generacij	80
Graf 24: Potreba po pogostejših medgeneracijskih stikih	81

KAZALO SLIK

Slika 1: Lastnosti mlajše generacije (15 do 30 let)	68
Slika 2: Lastnosti mlajše generacije (31 do 60 let)	68
Slika 3: Lastnosti mlajše generacije (61 let ali več)	68
Slika 4: Lastnosti srednje generacije (15 do 30 let)	70

Slika 5: Lastnosti srednje generacije (31 do 60 let)	70
Slika 6: Lastnosti srednje generacije (61 let in več).....	70
Slika 7: Lastnosti starejše generacije (15 do 30 let)	72
Slika 8: Lastnosti starejše generacije (31 do 60 let)	72
Slika 9: Lastnosti starejše generacije (61 let ali več)	72

1. TEORETSKI UVOD

1.1. STARANJE IN STAROST

Na dolžino življenja vplivajo številni dejavniki. Ženske živijo dlje kot moški, Švedi dlje kot Nigerijci, bogati dlje kot revni in politiki živijo dlje kot menedžerji. Ravno zato se postavlja vprašanje, zakaj prihaja do teh razlik. Različne znanosti dajejo različne odgovore na to vprašanje. Sociologi vidijo glavi razlog v različnih socialnih razmerah ljudi, zdravniki v boleznih in slabljenju organov, biologi v procesih znotraj celic, ki med staranjem propadajo in se nezadostno oz. sploh ne nadomeščajo, psihologi pa poudarjajo vpliv stresov in frustracij, motivacije in volje do življenja (Pečjak 1998: 31–32).

Veda o starosti, staranju in starih ljudeh se imenuje gerontologija. Beseda gerontologija izhaja iz stare grščine, sestavljena je iz besed *geron* (star, prileten, siv) in *logos* (govorjenje, beseda, pogovor, govorica) (Ramovš 2003: 31).

V literaturi je proces staranja različno opredeljen. Nekatere definicije pravijo, da se proces staranja začne že v prenatalni dobi z oploditvijo. Pečjak (2007: 14) zagovarja definicijo, po kateri je staranje sestavljeno iz sprememb v poznejših letih. Svetovna zdravstvena organizacija je za mejo staranja določila 65 let, to mejo upošteva tudi večina gerontologov (op. cit.: 13).

O staranju je veliko različnih teorij. Bolj znane so biološke, psihološke in socialne teorije. Biološke teorije povezujejo staranje s pešanjem življenjskih funkcij organizma, dokler ne nastopi smrt. Staranje naj bi bila tako posledica dogajanja v samem organizmu, pa tudi bolezni, poškodb in slabih življenjskih razmer (Požarnik 1981: 11).

Psihološke teorije staranja se opirajo na strukturo osebnosti oziroma na razvojne dejavnike, ki oblikujejo osebnost. Zavračajo misel, da se po določenem letu starosti človek postara. Zagovorniki psihološke teorije starosti radi trdijo, da je človek toliko star, kolikor se počuti, in opozarjajo na velike razlike med posamezniki v starosti. Koledarska starost o človeku ne pove nič zanesljivega, zato številni strokovnjaki predlagajo uporabo pojma psihološka starost, ki naj bi jo ugotavljali predvsem iz odnosa človeka do sebe in do drugih ljudi ter iz njegovih sposobnosti. Te teorije

odpravljajo nekatere pomanjkljivosti zgolj biološkega pristopa k starosti, vendar imajo tudi same številne vrzeli (op. cit.: 12).

Vprašanje procesa staranja skušajo še širše zaobjeti socialne teorije. Socialni psihologi ugotavljajo, da lahko razumemo spremembo osebnosti v procesu staranja le, če opazujemo odnos med človekom in njegovim socialnim okoljem. Po tej teoriji je človekovo počutje v starosti odvisno predvsem od pričakovanja okolja. »Starostno vedenje« je odvisno od pričakovanj nekih socialnih sredin. Upoštevajo vpliv širših političnih, ekonomskih in kulturnih dejavnikov (ibid.).

Mali (2008: 41) podobno opisuje delitev na biološke, psihosocialne in sociološke teorije, pri čemer opozarja na dve pomanjkljivosti: nujno interdisciplinarno povezovanje znanja v gerontologiji, zlasti na pristranskost dosedanjih teorij, zaradi česar so spregledani marsikateri dejavniki staranja in starosti.

Za sociološke teorije Mali (op. cit.: 43) pravi, da so sestavljene iz štirih teoretskih smeri: teorije pasivizacije, teorije aktivnosti, teorije modernizacije in teorije subkulture. Razvoj teh teorij je prispeval k nastanku samostojne veje v gerontologiji, imenovane socialna gerontologija, ki se ukvarja z vplivom družbenih in kulturnih pojavov na procese staranja.

Dragoš (2000: 293) opredeljuje staranje kot kompleksen proces, ki ga lahko opredelimo kot biološki, kulturni, ekonomski, socialni in fenomenološki pojav. Običajno ga zreduciramo le na prvi dve oznaki., ki sta najbolj dostopni neposredni izkušnji. Starost je podobno kot otroštvo in odraslost fenomen »generacijskih razlik«. Od številnih dejavnikov je odvisno, kakšno bo razvrščanje ljudi v eno ali drugo generacijo, kako je ena generacija razumljena s strani druge in kakšen je odnos med njimi.

V literaturi se razlikujejo tudi klasifikacije razvojnih stopenj v človekovem življenju, vendar vse zajemajo detinstvo, otroštvo, mladost, srednja leta in starost. Ta obdobja je sicer težko razmejiti, saj segajo druga v drugo, nanje pa poleg koledarskih let vplivajo tudi osebne lastnosti in izkušnje človeka. Koledarska starost je le eden od petih vidikov starosti poleg biološkega, socialnega, subjektivnega in vedenjskega vidika (Pečjak 2007: 14).

Tudi Ramovš (2003: 69) podobno razlikuje vidike starosti. Pravi, da je treba v vsakem obdobju življenja razlikovati tri starosti: kronološko, funkcionalno in doživljajsko. Pri prvi gre za starost, ki jo pokaže rojstni datum. Funkcionalna starost se kaže v tem, koliko človek zmore samostojno opravljati temeljna življenjska opravila in koliko je zdrav, zato to starost zdravniki imenujejo biološka starost. Za doživljajsko starost je bistveno, kako človek doživlja svojo trenutno starost in vse, kar je povezano z njo. Doživljajška starost je celosten človeški odnos do starosti, ne le človekovo dojemanje svoje starosti, kar zajema psihološka starost.

Pečjak (1998: 15) omenja še delitev na zdravo oz. primarno, normalno ali običajno staranje in na drugi strani bolno oz. sekundarno staranje. Pri zdravem staranju so ljudje aktivni, ukvarjajo se s hobiji, rekreativnim športom, vozijo avtomobile, hodijo na izlete in velikokrat tudi delajo, čeprav jim nekatere življenjske funkcije pešajo (npr. vid). V drugo skupino spadajo ljudje, ki so bolni in ne morejo več skrbeti zase. Potrebujejo pomoč vsaj pri eni od petih dnevnih aktivnosti (umivanju, hoji, oblačenju, hranjenju in izločanju). Ti dve kategoriji staranja ne pomenita dveh ločenih obdobj, temveč stanje telesa in duha v kateri koli fazi tretjega življenjskega obdobja. Čeprav je zdrava starost bolj značilna za začetek tega obdobja in bolna za konec, se meje zelo prekrivajo.

Na staranje lahko gledamo tudi kot na proces pridobivanja in izgubljanja. Večina laikov in mnogi strokovnjaki menijo, da v zgodnjem obdobju človek nekaj pridobiva (npr. učenje), v poznem pa izgublja (npr. pešanje spomina). Vendar mnogi strokovnjaki pojmujejo staranje drugače, in sicer kot dvojni proces pridobivanja in izgubljanja, ki poteka povezano in sočasno. Tako človek v vsakem življenjskem obdobju nekaj pridobiva in nekaj izgublja. Razlika je le v tem, da v mladosti več pridobiva kot izgublja, v tretjem življenjskem obdobju pa praviloma več izgublja kot pridobiva (Pečjak 1998: 12–13).

»Z vidika integralne antropologije prehodi človek v življenju tri obdobja: mladost, srednja leta in starost.« (Ramovš 2003: 68) Mladost je obdobje od spočetja do samostojnosti. Glavna naloga tega obdobja je zdrava rast in temeljno učenje. Mladostno obdobje se danes čedalje bolj podaljšuje, njegova povprečna meja je v naših civilizacijskih razmerah že prešla petindvajset let. Srednja leta so obdobje, ko

ljudje rodijo in vzgojijo svoje potomce in proizvodno delajo za preživetje vseh treh generacij (dandanes pogosto sovpada s službenimi leti do redne upokojitve). V starosti človek prepušča skrb za materialni razvoj naslednji generaciji, sam pa ob nadaljnji aktivnosti človeško dozori do polne samouresničitve. Vsako obdobje življenja se deli na več podobdobj (ibid.).

Podobno tudi Kristančič (2005: 26) deli potek življenja na tretjine: prvo obdobje (od rojstva do 30 let), drugo obdobje (od 31 do 65 let) in tretje obdobje (od 66 do 96 let in več).

Tradicionalna pričakovanja o tem, kaj in kako ravnati v določenih obdobjih življenja, se spreminjajo. Tradicionalno je bil življenjski slog sestavljen iz naslednjih dejavnosti (op. cit.: 30):

- priprave na delo in službo,
- starševstvo,
- upokojitev.

Kristančič (ibid.) ugotavlja, da je bilo v preteklosti življenje človeka predvidljivo in zelo enostavno. Dejavnosti so si linearno sledile od igre in zabave, šolanja, partnerstva, dela in upokojitve ter nazadnje do prostega časa. Čeprav je to del pretekle filozofije življenja, lahko v družbi še danes zaznamo elemente tradicionalnega mišljenja.

Demografske spremembe so med drugim spremenile tudi način načrtovanja življenja. Življenje človeka ni več tako predvidljivo, kot je bilo takrat, ko je bila njegova življenjska doba v povprečju krajša. Zahvaljujoč dolgoživosti ljudi lahko marsikatero dejavnosti, ki jih nismo mogli uresničiti v mladosti, uresničimo tudi pozneje v življenju. Dandanes se učenje, delo, rekreacija, prosti čas in družina prepletajo skozi vse življenje, kar omogoča tisto, k čemur stremi vsak posameznik, da doseže ubranost s seboj in da je član napredne družbe, ki omogoča večjo kvaliteto življenja človeka v vseh obdobjih. Zato lahko govorimo o cikličnem življenjskem načrtovanju (op. cit.: 30–38).

Spodnja tabela prikazuje, kako se poglavitne življenjske dejavnosti ponavljajo v različnih obdobjih življenja (op. cit: 31).

STAROST	DEJAVNOSTI
0–19 let	Igra, zabava, šolanje
20–39 let	Partnerstvo, delo
40–59 let	Šolanje, delo, prosti čas
60–79 let	Partnerstvo, upokožitev, delo, prosti čas
80 let in več	Šolanje, partnerstvo

Tabela 1: Poglavitne dejavnosti v življenju človeka v določenih obdobjih

Iz Tabele 1 je razvidno, da se šolanje ponovi v vseh obdobjih našega življenja; v mladosti, srednjih letih in v starosti. Delo je prisotno v večjem delu človekovega življenja. Čas za partnerstvo naj bi bilo v poznejši mladosti, pa tudi kasneje v starosti. Tudi prosti čas zaznamuje več življenjskih obdobjih.

Sodobne zahodne družbe, ki so storilnostno naravnane, ustvarjajo podobo starih ljudi in njihovega čustvovanja v skladu s svojimi lastnimi cilji in ideološkimi pogledi. Za dvig storilnosti potrebujejo mlado, aktivno populacijo, zato so stari ljudje v breme, vzbujajo strah in apetit za dohodek, saj kot neaktivni člani družbe (upokoženci) »uživajo sadove« aktivne populacije. Takšna družba želi pahniti stare ljudi v socialno izolacijo. K temu prispevajo tudi stereotipi o starosti v filmih, smešnicah, slovstvu in v vsakdanjih pogovorih (Mali 2002: 317).

Družbena konstrukcija starosti močno vpliva na subjektivno doživljanje procesa staranja pri starejših ljudeh. Biti star ima danes pogosto sramotilen, poniževalen pomen, kar pušča hude posledice v čustvenem življenju starih ljudi. Stereotipi o starosti in starih ljudeh v družbi ustvarjajo negativen odnos do starosti in vplivajo na stare ljudi ter njihovo doživljanje starosti. Ljudje se zlahka počutijo starejši, kot so v resnici, nesamostojni in odvisni od drugih. Njihova samopodoba je slaba (Mali 2008: 163).

1.2. DEMOGRAFSKE SPREMEMBE

Medgeneracijska solidarnost, povezovanje in sožitje generacij, kakovostno staranje in podobno so pojmi, ki se velikokrat poudarjajo prav v zvezi z demografskimi

spremembami. Krepitev medgeneracijskih vezi naj bi bila nujna za starajoče se družbe, v katerih je porušeno razmerje med generacijami.

Na začetku 20. stoletja je veljalo prepričanje, da je dvajseto stoletje stoletje otroka. Prepričanje o tem se je kmalu (sredi petdesetih let) spremenilo z ugotovitvijo, da smo na pragu velikega družbenega staranja, ki naj bi v razvitih državah dosegel svoj vrhunec v prvi polovici 21. stoletja s postaranjem tako imenovane »baby boom« generacije, rojene v prvem desetletju po prvi svetovni vojni (Hojnik Zupanc 1999: 15).

Sodobne družbe se starajo. Vedno več je starejših ljudi, ki dočakajo vse višjo starost (Filipovič-Hrast 2011: 7), vendar razlog staranja prebivalstva ni le v podaljšani življenjski dobi, temveč tudi v nezadostnem številu rojstev (Novak 1999: 126).

Staranje prebivalstva je zlasti posledica znatnega napredka na gospodarskem, socialnem in zdravstvenem področju, saj ta evropskim državljanom omogoča daljše, udobnejše in varnejše življenje kot kadar koli prej (Vertot 2010, <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf>).

V vseh državah članicah Evropske skupnosti se je število starejših ljudi (nad 60. letom) med letoma 1960 in 1990 povečalo za polovico in predstavlja približno petino prebivalstva (Novak 1999: 127). Staranje prebivalstva je trend, ki je prisoten tudi v Sloveniji, vendar ima nekaj posebnosti, a trenutno v primerjavi z evropskim povprečjem ni izrazit. Delež starejšega prebivalstva v Sloveniji je v evropskem merilu podpovprečen. V primerjavi z evropskim povprečjem učinki demografskega staranja v Sloveniji trenutno še niso močno prisotni, vendar bodo po projekcijah izrazito naraščali (Mandič, Filipovič Hrast 2011: 18).

Prebivalstvo Slovenije že nekaj časa sodi med stara prebivalstva. Fazo mladega prebivalstva je zapustilo že okrog leta 1870, v prihodnjih desetletjih pa se bo ob nadaljnji nizki rodnosti vse bolj približevalo fazi pretiranega staranja. Razmerje med številom starih in številom mladih prikazuje indeks staranja (Šircelj 2009: 18).

V Sloveniji se je delež otrok (0–14 let) od leta 1981 do leta 2004 zmanjšal s 23 % na 14 %, delež delovno sposobnega prebivalstva (15–64 let) se je v istem obdobju povečal s 66 % na 69,5 %, delež oseb, starih 65 ali več let, pa se od leta 1987 stalno

povečuje in je leta 2004 že presegel 15 % (Vertot 2010, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3443).

Leta 1991 je bila povprečna starost v Sloveniji 35,9 let, danes pa je 41,7 let. Enostavna slika staranja prebivalstva skriva zapleten proces socialnih sprememb. Med vsemi prebivalci Slovenije je danes 17 % starejših (65 ali več let). Največ starejših oseb, 48 %, živi v gospodinjstvu skupaj z zakoncem brez otrok, 9 % jih živi samih z vsaj enim otrokom, približno 28 % jih živi samih in okrog 5 % v skupinskih gospodinjstvih (večinoma v domovih starejših občanov). Starejši prebivalci so izpostavljeni največjemu tveganju revščine. Leta 2010 je vsak peti prebivalec Slovenije, star 65 ali več let, živel v gospodinjstvu z dohodkom pod pragom tveganja revščine (Meze 2012, http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5023).

S staranjem prebivalstva se spreminjajo tudi življenjska obdobja. Dandanes so prehodi med posameznimi življenjskimi obdobji (otročstvo, odraslost, starost) vse bolj zabrisani. Ljudje živimo vse dlje, zato se bomo morali tudi pozneje upokojevati. Mladi se dalj časa šolajo, pozneje vstopajo na trg dela in si vse pozneje ustvarijo družine (poprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka je bila leta 1991 24,1 let, leta 2010 pa že 28,7 let). Ker narašča tudi delež tistih najstarejših, bi morda lahko govorili tudi o četrtem življenjskem obdobju (delež prebivalcev, starih 80 ali več let, je leta 1990 znašal približno 2 %, danes pa znaša že okoli 4 %) (ibid.).

Staranje družbe se odraža tudi v spremenjeni sestavi sorodstva: sorodstvena mreža postaja vse bolj 'navpična' (Saraceno 2008, v Mandič, Filipovič-Hrast 2011: 7) in vključuje pripadnike več generacij, tudi štirih, manj pa je pripadnikov iste generacije. Tako več žensk v pozni aktivni dobi skrbi za odvisne člane na obeh straneh, za vnučke in za ostarele starše.

Posledice demografskega razvoja, posebno staranja prebivalstva, se bodo v prihodnosti kazale na mnogih področjih. Pomembnejša med njimi so:

- delo, upokojitev in pokojnine,
- privatno bogastvo in varnost dohodka ter
- transferji med generacijami in zdravje ter blaginja v postaranih prebivalstvih.

Posledice staranja prebivalstva lahko razdelimo na demografske, ekonomske, socialne, psihološke, kulturne, institucionalne, politične idr. Velike posledice staranja lahko pričakujemo na področju javnih financ in solidarnosti med generacijami (Malačič 2008, <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=-3&id=2008-100105365616>).

1.3. OPREDELITEV GENERACIJ

Beseda generacija izhaja iz latinske besede *genus* – rod – in ima v slovenščini več pomenov: 1. roditelj, ploditelj, nastajanje, izvir, rojstvo, zarod, potomstvo; 2. rod, pokolenje, pripadniki enega rodu, posamezniki, ki živijo približno v istem času; 3. življenjska doba rodu (Ramovš, <http://www.inst-antontrstenjaka.si/gerontologija-/slovar/1046.html>).

Švicarski gerontolog François Höpflinger s sodelavci (ibid.) ugotavlja, da se pojem generacije v raziskovanju uporablja v štirih različnih kontekstih:

- genealoški (rodoslovni) pomen: za razlikovanje družinskih rodov, npr. otroška generacija, starševska generacija, generacija starih staršev, generacije prednikov, prihodnje generacije;
- pojem generacija kot pedagoško-antropološka kategorija poudarja razmerje med generacijo, ki posreduje (življenje, znanje, imetje ipd.), in generacijo, ki sprejema;
- zgodovinsko-družbeni pojem generacij pomeni razlikovanje kolektivnih zgodovinskih oz. socialnih grupiranj, ki kažejo skupne interese ali kulturne usmeritve na osnovi skupnega odraščanja;
- generacija je tudi izraz pri razpravah o delitvi javnih dobrin med starostnimi skupinami v državi blaginje. Značilni pojem pri tem je medgeneracijska pogodba.

K raziskovanju generacij je prispeval tudi Mannheim s svojo teorijo generacij, opisano v eseju Problem generacij iz leta 1923. Po tej teoriji na ljudi močno vpliva družbeno-zgodovinsko okolje, ki prevladuje v njihovi mladosti. Mannheim je generacijo definiral kot skupino posameznikov podobne starosti, ki so jo zaznamovali

pomembni zgodovinski dogodki v določenem časovnem obdobju. Pomembno je, da so posamezniki tudi aktivno vključeni v te dogodke, zgolj kronološki soobstoj ni dovolj za razvoj skupne generacijske zavesti. Ugotavlja tudi, da ti dogodki lahko pridejo postopoma in ni potreben posamezen velik zgodovinski dogodek (Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Theory_of_generations).

Ramovš (2003: 81) deli generacije na podlagi življenjskih obdobj. Tri življenjska obdobja se na ravni družbe kažejo v obliki delitve družbene celote v tri generacije prebivalstva: mlado, srednjo in staro.

Mlada generacija (imenovana tudi prva generacija) so mladi ljudje od začetka življenja do starosti, ko se povprečje vrstnikov celovito osamosvoji (služba, lastno gospodinjstvo, prvi otrok). Mejniki je danes najpogostejša starost petindvajset let, vendar se meja samostojnosti že več desetletij pomika navzgor (Ramovš, <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1046.html>).

Srednjo generacijo (tudi odraslo, starševsko, zaposleno ali drugo generacijo) tvorijo ljudje v srednjih letih življenja, ki jih danes družbeno najbolj opredeljuje delovna zaposlenost do upokojitve; ta je sedaj pri nas povprečno pri šestdesetih letih življenja in se tudi pomika v poznejša leta (ibid.).

Tretja generacija (tudi upokojenska, generacija dedkov in babic) so vsi starejši ljudje, ki so v družini opravili starševsko vlogo do zrelosti otrok, v službi pa poklicno vlogo redne zaposlitve do polnega upokojitvenega obdobja; najbolj jasen družbeni mejnik za prehod v tretje življenjsko obdobje je danes upokojeitev (ibid.).

Predvsem na področju upravljanja s človeškimi viri in v zvezi z delovno silo na področju zaposlovanja se pogosto uporablja delitev na štiri generacije glede na to, v katerem času so se rodili in kateri veliki dogodki so jih zaznamovali. V literaturi je sicer nekaj razlik pri časovnih opredelitvah in poimenovanju teh generacij. Zemke, Raines in Filipczak (2000, v Vičič, Pahor 2010: <http://www.fm-kp.si/zalozba-/ISBN/978-961-266-122-9/prispevki/026.pdf>) delijo generacije na »veterane« (rojeni med letom 1922 in 1943), zaznamovane z drugo svetovno vojno; »baby boom«

generacijo oziroma generacijo otrok blaginje (1944–1960), ki je zrasla v optimističnih časih po vojni; generacijo »X« (1961–1980), ki je zrasla v senci svojih predhodnikov, ter generacijo Y (1981–2000), zaznamovano z novo tehnologijo in novim optimizmom.

Zanimivi so tudi izsledki britanske raziskave (Ageism – A benchmark of public attitudes in Britain), v kateri so med drugim raziskovali, kako ljudje sami kategorizirajo starost. Anketirance so spraševali, kdaj se po njihovem mnenju končna mladost in kdaj se začne starost. Ugotovili so, da je umeščanje v skupino mladih in skupino starih odvisno od starosti vprašanega. Starejši kot so bili, višje so ocenjevali starost, pri kateri sodijo v tretjo generacijo. Najstarejši (več kot 75 let) so menili, da se starost začne po 70. letu in mladost konča pri 55 letih, najmlajši (med 16. in 24. letom) pa so menili, da se starost začne okoli 55. leta in da se mladost konča pri 37 letih. V povprečju (ne glede na starost vprašanih) se mladost konča pri 49 letih, starost pa se začne pri 65 letih (Pihlar 2011, <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=978>).

Vertot (2010, <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf>) pravi, da ni popolnega soglasja (niti v posamezni državi, kaj šele v Evropi oz. svetu) o tem, kdo so starejši oz. stari, kdaj posamezno osebo opredelimo kot starejšo oz. staro, zato se za različne potrebe uporabljajo različne starostne meje. Vedno bolj se pri opredeljevanju ljudi po starosti uveljavlja delitev, po kateri se starost začne z upokojitvijo. V Sloveniji se za razvrščanje prebivalstva v velike starostne skupine običajno uporablja naslednjo delitev:

- osebe, stare 0–14 let: »mladi«,
- osebe, stare 15–64 let: »delovno sposobni«,
- osebe, stare 65 let in več: »stari«.

Eden od razlogov za to, da vedno težje razmejujemo generacije, je tudi, že zgoraj omenjena, cikličnost življenja sodobnega človeka. Linearen način življenja, ki je v preteklosti označeval posamezno starostno skupino, posamezno generacijo, danes ni več starostno pogojen. Dogodki v našem življenju se prepletajo, porajajo in dogajajo v kronološko različnih obdobjih, nepredvidljivo in nenačrtovano, zato so

prehodi med posameznimi obdobji življenja v sodobni družbi zabrisani, čeprav to ne pomeni, da so specifične značilnosti generacij povsem zabrisane. Prav cikličnost življenja je tista, ki omogoča povezovanje med ljudmi različnih starosti, prenašanje izkušenj med generacijami in ustvarja medgeneracijsko sožitje (Mali 2009a: 75).

1.4. MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

V nekaj letih se zelo poudarja pomen medgeneracijskega povezovanja. Dokaz za to je tudi posebno obeleževanje evropskega dneva medgeneracijske solidarnosti 29. aprila, ki je bil predlagan leta 2008 na mednarodni konferenci Medgeneracijska solidarnost za družbe sožitja in socialne povezanosti, uveljavil pa se je takoj naslednje leto. Leto 2012 je bilo Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti (29. april – evropski dan medgeneracijske solidarnosti, http://www.-mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/-novica/article/12106/6897/).

Medgeneracijsko povezovanje in solidarnost se kot nujnost največkrat poudarja predvsem zaradi zgoraj opisanih demografskih sprememb. Večkrat lahko slišimo, da se v današnjem hitrem tempu in potrošniškem načinu življenja izgublja pomen pristnih medčloveških odnosov, s tem tudi medgeneracijskih. Zato sledi kratek pregled spreminjanja soodvisnosti generacij ob prehodu iz tradicionalne v postmoderno družbo.

Družbenorazvojni procesi, ki so se dogajali v preteklosti, pogojujejo tudi osamosvajanje posameznika in družbenih skupin v razmerju do družine, lokalnega prostora in sistema kot celote. V tradicionalnih lokalnih skupnostih je imela družina vlogo temeljne družbene enote s socializacijsko funkcijo od rojstva do smrti. Družina je bila odgovorna za vzdrževanje otrok, pa tudi za materialno in funkcionalno pomoč starejšim družinskim članom. Prevladoval je model trogeneracijske oz. razširjene družine s hierarhičnimi medgeneracijskimi odnosi. Medgeneracijska solidarnost je bila na eni strani odraz moralne recipročnosti, na kateri je temeljila družinska skupnost, na drugi strani pa so bili otroci družbeno prisiljeni v položaj najpomembnejšega skrbnika, ker niso imeli možnosti izbire drugih alternativ (Hojnik Zupanc 1999: 44).

Primarno socializacijsko funkcijo je družina ohranila tudi v prvem obdobju modernizacije. Prvo večjo družbeno spremembo so povzročili zavarovalniški sistemi (Kolarič 1990, v Hojnik Zupanc 1999: 45), med katerimi je bilo za stare ljudi in njihove družinske člane pomembno upokojsko zavarovanje, s katerim je postala starost institucionalizirana. Druge systemske spremembe so bile prve oblike institucionalnega varstva, ki niso bile namenjene samo starim ljudem, ampak tudi drugim onemoglim osebam (invalidom, bolnikom) in socialnim revežem brez družine (op. cit.: 45–46).

Za družbo na prehodu iz moderne v postmoderno so najbolj značilni demografski procesi, ki ponovno vodijo v populacijsko stabilnost s porušenim starostnim ravnovesjem. Družinski vzorci se spreminjajo od razširjene k dvogeneracijski obliki bivanja. Sorodstvena mreža izgublja jasno definirano družinsko strukturo in postaja vse bolj kompleksna in fleksibilna zaradi ustvarjanja več družin v enem življenjskem obdobju (razveze in nove zakonske zveze). Spreminja se alokacija družbene moči, osamosvajajo se posebne družbene skupine, ki pridobivajo pri moči vplivanja na sistem in s tem pri uveljavljanju svojih pravic. Sistem se vedno bolj senzibilizira za posebnosti posameznih skupin civilne družbe. Hierarhične odnose v vedno večji meri zaznamujejo mrežni odnosi, ki temeljijo na kooperativnosti in neposrednem odločanju posameznika (op.cit.: 47).

Med generacijami vlada določena napetost, konflikti med generacijami so stari kot sama civilizacija. Že na štiri tisoč let stari glineni ploščici piše: »današnja mladina je nemogoča, ne pozna nobene odgovornosti in spoštovanja, po glavi ji rojijo same neumnosti« (Ujčič 2009, v Hozjan 2010: 47). Če je ta napetost med generacijami premočna, lahko pride do negativnih posledic (npr. gerontokracije, evtanazije nemočnih starcev, zanemarjanja otrok ...), ki naprej škodijo eni generaciji, nato pa se razširijo tudi na ostali dve. Temeljno razmerje med generacijami je njihovo dopolnjevanje, ki je osnovno gibalno človeškega razvoja (Ramovš 2000: 319).

Ramovš (<http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija-/slovar/1051.html>) definira medgeneracijsko sožitje kot sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo. Za razumevanje medgeneracijskega sožitja je odločilni pojem sožitje.

Mali in Nagode (2009: 216) pravita, da je medgeneracijsko sožitje, za katero se uporablja tudi pojem medgeneracijska solidarnost, temelj družbe, saj sta od njega odvisna tako obstoj družbe kot tudi njen razvoj. Bengtson in Oyama (2007, v Hlebec in drugi 2012: 7) opredeljujeta medgeneracijsko solidarnost kot socialno povezanost med generacijami.

V družbi obstajata dva glavna stebra medgeneracijskega zavezništva – enega predstavlja družina, drugega pa država blaginje (op. cit: 9).

Medgeneracijsko solidarnost lahko opazujemo na treh ravneh; na mikro ravni, ravni družine, odnosov med družinskimi člani in na ravni socialnih omrežij, na mezo ravni, ki se nanaša na sožitje v skupnosti, in na makro ravni, kje gre za sožitje celotne družbe, za generacije kot starostne skupine (Mali 2009a: 70; Hlebec in drugi 2012: 7).

Za povezovanje generacij je pomemben medgeneracijski dialog, ki je » /.../ uspešen način povezovanja ljudi in znanja, zato lahko prispeva k izobraževanju za razvoj s prenosom znanj iz generacije na generacijo in s tem pripomore k razumevanju pomena enakomernega razvoja sveta. Prav tako osvetljuje postopke, ki so jih izvajale prejšnje generacije, in spaja preteklost s prihodnostjo.« (Svete 2008, v Vičič, Pahor 2010, <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-122-9/prispevki/026.-pdf>)

Cilji medgeneracijskega povezovanja so (Majhenič 1999, v Berčan 2007: 46–47):

- globalni cilj je ohranjanje avtonomije in individualnosti starega človeka;
- drugi cilj je ohranjanje stikov z družino, sosesko, vrstniki in predvsem s pripadniki ostalih dveh generacij. Še posebej slednje – medgeneracijsko povezovanje in vzpostavljanje mostov med generacijami – postaja imperativ prostovoljnega dela s starimi;
- skrb za dostopnost informacij o vsem, kar je za stare pomembno: oblike in vrste pomoči za zadovoljevanje njihovih materialnih in nematerialnih socialnih potreb ter varstvo njihovih pravic;
- razvoj mladostnikove samozavesti, občutka, da sami lahko storijo nekaj za svoje okolje in zase;

- peti cilj je to, da se mladi naučijo reflektirati moralne in etične razsežnosti medčloveških odnosov in družbenih dogajanj, da razvijajo pozitivne moralne in etične koncepte, da se naučijo organizacijskih, komunikacijskih in drugih socialnih veščin;
- šesti cilj pa je, da doživijo učinkovitost svojega delovanja; takšna izkušnja okrepi njihovo osebnost in jih aktivira za prevzemanje odgovornosti za lastno življenje.

Mali (2009a: 74) pravi, da je najmočnejše medgeneracijsko sodelovanje in sožitje, kar smo ga doslej poznali v naši družbi, v okviru oblik pomoči in skrbi za starejše. Te so v Sloveniji dobro razvite. Oblikovana je mreža storitev in programov socialnega varstva za stare ljudi. Izvajalci teh storitev so predstavniki srednje generacije, mlajša generacija pa se v mrežo vključuje prek različnih oblik prostovoljstva.

Kot že omenjeno, so bili konflikti med generacijami prisotni že pred več tisočletji. Tudi dandanes se veliko govori o tem, da je prepad med generacijami vedno večji, in kako zelo pomembno je medgeneracijsko sodelovanje. Država je vprašanje medgeneracijske povezanosti postavila v ospredje že s samim poimenovanjem strategije varstva starejših, sprejete septembra 2006. Do leta 2010 je nosila naslov Solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva. Za spremljanje uresničevanja ciljev te strategije in za izvajanje usklajene politike je Vlada RS ustanovila tudi Svet za solidarno sožitje generacij in za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji (Mali 2009b: 245; Križman 2008, v Vertot 2008: 2). V omenjeni strategiji je zapisano, da imajo v današnjih razmerah mlada, srednja in tretja generacija med seboj tako malo živih stikov, da pogosto druga druge niti ne poznajo, zato med njimi vladajo številni predsodki in stereotipna gledanja (Mali 2009b: 245). Strategija navaja razpadanje medgeneracijske povezanosti in nevarnost, da zakrni medgeneracijska solidarnost, kot eno od štirih perečih družbenih dejstev (Mali, Nagode 2009: 216).

Razpadanje medgeneracijske povezanosti lahko razumemo kot nenamerni odgovor na razvoj moderne družbe, ki je nastal kot stranski produkt industrializacije in urbanizacije slovenske družbe po drugi svetovni vojni. Način življenja v sodobni družbi, ki povečuje produktivnost, storilnost in lov za zaslužkom, zmanjšuje pomen

medsebojnih odnosov med vsemi tremi generacijami. Mladi ljudje in ljudje srednje generacije se le redko skupaj družijo pri delu, razvedrilu in drugih oblikah sodelovanja. Hiter razvoj znanosti in znanja na vseh področjih odriva izkušnje in modrost starih ljudi in s tem posredno zmanjšuje veljavo in položaj starosti. Po drugi strani niso vzpostavljeni sistemi za vzpostavitev komunikacije s starimi ljudmi, kadar pa ta možnost obstaja, med njimi komunikacija ne steče (Mali 2009b: 245).

Zelo pomemben družbeno-razvojni proces, ki prav tako ruši medgeneracijsko solidarnost, je individualizacija. Osnovna družbena enota ni več družina, ampak posameznik (Mali, Nagode 2009: 218).

Čeprav se dandanes veliko govori o pomenu medgeneracijske solidarnosti, da je ta v sodobni družbi vse šibkejša in da so bili odnosi med generacijami v preteklosti boljši in bolj solidarni, se mnenja in dokazi, da je dejansko stanje zares takšno, v literaturi razlikujejo. Osrednja vprašanja, ki jih obravnavajo raziskovalci in oblikovalci politik, so: »Ali spremembe, ki se kažejo v večji krhkosti zakonskih (partnerskih) zvez in večji neodvisnosti ljudi od nuklearne oziroma jedrne družine, vodijo tudi k šibkejšim družinskim medgeneracijskim vezam, ki delujejo zaviralno na družinsko oporo in medgeneracijsko solidarnost? Je predstava o šibkejših medgeneracijskih vezah, stiki in izmenjavah stereotip ali manifestacija resničnosti? Se v tej povezavi kažejo razlike med državami in kateri dejavniki pojasnjujejo morebitne meddržavne razlike?« (Šadl, Hlebec 2011: 107)

V literaturi ni poenotenih pogledov in argumentov, ki bi dokazovali kontinuiran obstoj medgeneracijske solidarnosti v času in prostoru oziroma njeno zmanjšanje in slabljenje v sodobnih zahodnih družbah. V grobem lahko ločimo dva pogleda. Hipoteza o 'družini-v-krizi' in njena medijska različica 'propada družine' razglašata nezmožnost sodobnih družin, da bi skrbele za svoje ostarele člane. Po drugi strani pa raziskave ne potrjujejo močnega in poenotenega trenda, ki bi kazal na slabljenje družinskih medgeneracijskih vezi. Nasprotno ugotavljajo, da se vertikalni družinski odnosi in stiki med različnimi generacijami v družini ohranjajo kot pomemben vir opore, ki večinoma nikoli povsem ne presahne, tudi ko starši, odrasli otroci in vnuki živijo v ločenih gospodinjstvih (op. cit.: 107–108).

Po nekaterih ocenah naj bi na zmanjšano medgeneracijsko solidarnost v družini vplivala tudi močna (radodarna) država blaginje – zamenjava zasebne solidarnosti oziroma opore za javno solidarnost. Ta povezava je v literaturi poznana kot 'crowding out' hipoteza. Nekateri raziskave so to hipotezo potrdile, druge niso našle korelacije, spet tretje pa so odkrile ravno nasprotno, 'crowding in' usmeritev. Slednja usmeritev pomeni, da država blaginja, ki zagotavlja starim ljudem dostop do resursov, v neki meri razbremeni družinske odnose, ki se sedaj lahko razvijajo v smeri krepitve medsebojne naklonjenosti, bližine in intimnosti (ibid.).

Šadl in Hlebec (op. cit.: 129) sta v svoji raziskavi za Slovenijo potrdili ugotovitve o »crowding out« usmeritvi. Zato je smiselno upoštevati ugotovitve nekaterih tujih raziskav, da partnerstvo med javnimi storitvami in družino bolje zadovoljuje potrebe starih ljudi kot družinsko dominiran skrbstveni sistem, kar pomeni, da je pomembno investiranje v socialne storitve.

Ramovš (2003: 235) piše o nevarnosti vojne generacij, ki pomeni družbene pretese, ki naj bi grozili zaradi demografskih sprememb, ki bodo porušile ravnovesje med generacijami. Želi opozoriti srednjo generacijo, kako pomembna je vsestranska priprava na starost na vseh ravneh (na ravni vsakega posameznika in na družbeni ter državni ravni), da se takšna nevarnost ne bi uresničila.

Če se srednja generacija ne bo pripravila na starost, se bodo problemi pojavili na več področjih. Najprej na finančnem, saj pokojninski sistemi niso zmožni opravljati svoje funkcije pri tako velikem deležu starega prebivalstva, kot bo v naslednjih desetletjih. Pomembno področje je tudi družbena moč starejše generacije, saj bo politična moč upokojenske generacije v prihodnjih letih zaradi številčnosti tolikšna, da bi lahko obvladovala politiko držav. Tako bi lahko, če bi hotela, tekoči državni proračun povsem razjedla z razporejanjem denarja v pokojninski sklad v škodo vsega drugega (op. cit.: 236–237).

Pri tem je pomemben kazalec za vojno generacijo miselnost sedanje srednje generacije, ki je zaskrbljujoč bolj kot statistika in njene logične gospodarske in politične posledice. Za sedanjo srednjo (povojno) generacijo je značilna neomejena moč, materialno udobje v potrošniški nepremišljenosti do narave in do prihodnosti, pa

tudi slabše razvita zmožnost za sodelovanje. Če srednja generacija ohrani takšno miselnost v starosti, bo to uničujoča za obe mlajši generaciji, ki ju bo skušala izkoriščati na račun svojega udobja in zgrešenega »prav«. Svareči kazalec je tudi javno mnenje in stališče ljudi. Socialno-psihološko prevladuje miselnost o absolutni veljavi osebne samouresničitve brez povezave s socialno realnostjo celote (npr. geslo »Vsak naj poskrbi sam zase!«). Individualizem v kombinaciji s kapitalističnim pohlepom in potrošniško razvijenostjo omamno deluje na človeško zavest in uniči preživitveno racionalnost. Nevarnost za vojno generacij predstavlja tudi tabu človeške nemoči in s tem povezano odklanjanje starostne onemoglosti kot nečesa nesmiselnega. Če je trpljenje nesmiselno in če človek noče trpeti, je logika evtanazija: starostni samomor in legalizacija evtanazije (op. cit.: 238–240).

Poleg celostne priprave na starost v izogib vojni generacij Ramovš (ibid.) predlaga dobre pokojninske reforme kot osnovo materialne priprave. Na družbenem področju pa je potrebno oblikovanje novih socialnih mrež za sožitje generacij v današnjih življenjskih razmerah. Pomembno je tudi oblikovanje dobrih osebnih stališč in navad ter družinskih in drugih mikrosocialnih pogojev za kakovostno zadovoljevanje nematerialnih socialnih potreb v starosti.

Kolarič (2011: 222) opozarja, da grožnje z medgeneracijskimi konflikti in zahteve po novi družbeni pogodbi med generacijami le zamegljujejo oziroma preusmerjajo pozornost od resničnega problema evropskih družb, ki je naraščanje družbenih neenakosti. Da bi obvladali naraščanje neenakosti znotraj generacij, je potrebna nova vizija, nova paradigma družbenega razvoja, katerega gibalno ne bo zakon povečevanja dobičkonosnosti kapitala za njegove lastnike, temveč delovanje v skupno in splošno družbeno dobro. Svoboda posameznika ne sme biti reducirana na možnost izbire med blagom in storitvami, ki se ponujajo na različnih trgih. Solidarnost ne sme biti omejena le na dobrodelnost civilnodružbenih organizacij, temveč bi za uresničitev nove paradigme družbenega razvoja morala biti bistvena sestavina ravnanj vseh akterjev v vseh sferah družbenega življenja.

Pomembno vlogo na področju medgeneracijskega povezovanja ima tudi socialno delo. Čeprav o demografskih spremembah in porušnem razmerju med generacijami mnogi govorijo kot o zaskrbljujočih dejstvih, znamo v socialnem delu razbrati

možnosti in priložnosti za pozitivno vrednotenje starosti in vidimo izzive za medgeneracijsko povezovanje. Krepitev medgeneracijskega sožitja je eden ključnih pristopov na področju socialnega dela s starimi ljudmi (Mali 2009a: 73).

Kot že omenjeno, krepitev medgeneracijskega sožitja lahko poteka na več ravneh. Socialno delo posega na vse tri v nadaljevanju našete ravni s svojim specifičnim znanjem in vedenjem o medgeneracijskem sodelovanju. Na mikro ravni nas v socialnem delu zanima, kako vzpostaviti in okrepiti sožitje med generacijami na ravni posameznika znotraj družine, kjer so viri za preseganje pomanjkljive medsebojne solidarnosti (ibid.).

Naše življenje je nujno vezano na skupnost, postavlja pa se vprašanje, kako lahko znotraj skupnosti okrepimo medgeneracijsko povezanost, kakšna je vloga organizacij v skupnosti pri tem in kako aktivirati vlogo lokalne skupnosti. Na tej mezo ravni socialni delavec pomaga staremu človeku in njegovi družini pridobiti pomoč različnih služb, ki obstajajo v določenem okolju. Socialni delavec je pri tem v vlogi koordinatorja storitev. Na podlagi poznavanj potreb starih ljudi prispeva k razvijanju različnih služb in storitev ter k njihovemu medsebojnemu poznavanju (ibid.).

Na makro ravni je naloga socialnega delavca prispevati k transformaciji odnosa politike do starih ljudi tako na lokalni ravni kot na nacionalni. Socialni delavci si prizadevajo odpraviti diskriminatoren odnos do starih ljudi in stare ljudi okrepiti za pridobivanje novih socialnih, ekonomskih in političnih pravic (ibid.).

Socialno delo na področje medgeneracijskega sodelovanja posega predvsem pri delu s starejšimi. Čeprav se socialni delavci ne glede na področje svojega dela srečujejo s predstavniki vseh generacij oz. starostnih skupin (op. cit.: 74). Po Koskinenu (v Mali 2008: 63) potrebuje socialni delavec za delo s starostniki veliko specifičnega znanja, ki se razlikuje od drugih področij socialnega dela. Potrebno je znanje o procesu staranja, o socialni politiki do starih ljudi, o različnih pristopih in metodah ter različne strokovne spretnosti (npr. sposobnost komuniciranja, presojanja, sodelovanja v multidisciplinarnih timih, povezovanja različnih generacij).

1.5. STEREOTIPI IN PREDSDOKI O GENERACIJAH

V vsakdanjem življenju ljudje velikokrat posplošujemo določene lastnosti na širši krog ljudi. Tudi starost je pogosto značilnost, zaradi katere radi pripisujemo določene lastnosti, ne da bi človeka vnaprej spoznali. Zato se mi zdi zelo pomembno, da smo v zvezi z medgeneracijskimi odnosi še posebej pozorni tudi na stereotipe in predsodke. Najprej sledi pregled, kaj sploh so stereotipi in predsodki.

Pri stereotipiziranju gre za opisovanja ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti in ne na osnovi individualnih značilnosti in posebnosti. Gre za poudarjanje tipičnih in za nas pomembnih potez objektov, vendar te poteze ne morejo veljati enako za vse objekte, ki jih tako kategoriziramo, čeprav stereotipi velikokrat vsebujejo tudi nekaj resnice. Stereotipi so lahko na nek način proces poenostavljanja, ki služi obvladovanju kompleksne realnosti, lahko pa so tudi sredstvo za formiranje predsodkov in patologij (Ule Nastran 1997: 156).

Pri stereotipih je pomembno tudi to, da so odporni na spremembe. Težko je pričakovati, da bo prišlo do sprememb vsebine stereotipov, če ostajajo odnosi nespremenjeni. Vendar stereotipi gotovo niso rigidne, nespremenljive, toge sodbe. Variirajo in spreminjajo se glede na socialni kontekst, odražajo realnost na skupinski ravni, zato so občutljivi na spremembe na skupinski in ne na individualni ravni. Tudi raziskave kažejo, da prihaja do pomembnih sprememb stereotipov, če pride do realnih sprememb v medskupinskih odnosih. O spreminjanju stereotipov govori »hipoteza stikov«, po kateri lahko pride do sprememb stereotipov tudi zaradi pozitivnih medosebnih odnosov med člani različnih skupin. Čeprav nekatere raziskave nakazujejo le na omejeno redukcijo stereotipov. Do večjih sprememb stereotipov pride šele, če so člani drugih skupin reprezentativni člani ali če so informacije ob stiku drastično različne od stereotipov (op. cit.: 160–161).

Predsodek je »stališče, ki ni upravičeno, argumentirano in preverjeno, a ga spremljajo intenzivne emocije in je odporno na spremembe« (op. cit.: 194). Gre za skupke stališč ali prepričanj o članih določene socialne skupine, izražanj čustev in načinov vedenja v odnosu do članov te skupine, ki nastajajo zgolj zaradi pripadnosti teh članov določeni skupini. Lahko so pozitivni ali negativni. Podobno kot karikature

predsodki potencirajo določene značilnosti ljudi, niso pomembne nianse, temveč ekstremni prikazi (op. cit.: 163–164).

Nekateri teoretiki sploh ne razlikujejo med stereotipi in predsodki (Mikolič 2008: 69), vendar Ule Nastran (ibid.) pravi, da se stereotipi največkrat oblikujejo na osnovi nepreverjenih dejstev in govoric, in tako pomenijo neke vrste predstopnjo predsodkov oziroma pripadajo kognitivni komponenti predsodkov. Če so torej stereotipi sicer enostranske in posplošene, a vendar na nek način nujne kolektivne predstave o svetu, ki nas obkroža, veljajo predsodki za negativna in emocionalno nabita stališča do določenih družbenih skupin, ki temeljijo na napačnih in nefleksibilnih posplošitvah, tj. na negativnih socialnih stereotipih.

Avtorji raziskave o »ageizmu« v Veliki Britaniji so stereotype definirali kot umeščanje ljudi v kategorije (kot npr. ženska/moški, belec/črnc ipd.) in vključujejo tudi pripisovanje določenih značilnosti skupinam ljudi. Predsodki so čustveno obarvani in zajemajo nepreverjene sodbe o drugih skupinah ljudi (Pihlar 2011, <http://www.instantrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=978>).

Tudi posamezne generacije so deležne posplošitev določenih značilnosti. Ob pregledu literature sem zbrala nekaj takšnih stereotipov, ki naj bi veljali za posamezne generacije. V literaturi, medijih in vsakdanjem življenju je gotovo največji poudarek na odnosu družbe do starostnikov in s tem v zvezi tudi poudarek na preprečevanju stereotipov, predsodkov o starosti in starih ljudeh ter o njihovi diskriminaciji.

Starost je v veliki meri družbeni konstrukt oz. družbena vloga. Ta zajema vsa obnašanja, ki jih družba pripisuje nekemu sloju prebivalstva, npr. moškim ali ženskam, posameznim poklicem, narodnostnim in rasnim skupinam in ne nazadnje starejšemu prebivalstvu. Zaradi takega pripisovanja se večina ljudi v teh skupinah vede v skladu s pričakovano vlogo, zato bi lahko rekli, da smo stari zato, ker nam družba pripisuje, da smo stari (Pečjak 1998: 61).

Družbena vloga je pod močnim vplivom prevladujočih stereotipov. Starostni stereotipi vključujejo mnogo lastnosti, med njimi prevladujejo negativne, kot so fizična intelektualna in spolna nemoč, odvisnost od drugih ljudi, slab spomin, duševna

odsočnost, konservativnost, rigidnost, »odštekanost«, prepirljivost trmoglavost, sitnost, egocentričnost, egoizem, cinizem in še mnoge druge lastnosti. Tako prikazujejo starejše ljudi slovstvo in filmi, take so npr. smešnice o njih, in tako jih opisujejo ljudje v pogovorih. Redkejši so pozitivni stereotipi, ki prikazujejo starejše ljudi kot modre, izkušene in ljubeče do svojih potomcev (op. cit.: 63).

Požarnik (1981: 72–74) našteva naslednje najpogostejše trditve oziroma posplošitve o osebnostih starih ljudi:

- nekatere osebne poteze človeka se v starosti zaostrijo ali razkrijejo, pridejo na dan, medtem ko so bile prej sicer prisotne, vendar ne tako opazne;
- stari ljudje živijo le od preteklosti;
- stari ljudje so bolj togi, ne morejo spremeniti vedenja, kadar bi bila taka sprememba neizogibna za uspešno obvladovanje nalog;
- stari ljudje so skopuški;
- stari ljudje nimajo več velikih želja in so zadovoljni ali nezadovoljni s tem, kar so dosegli.

Za zgoraj navedene trditve Požarnik pravi, da so nedopustne in grobe posplošitve. Nekateri osebni potezi so pri starejših ljudeh res drugačni kakor pri mlajših, vendar skoraj nikoli niso posledica starosti, temveč številnih drugih dejavnikov. Pogosto gre pri starejših ljudeh za prilagajanje vedenja družbeni, socialni, družinski in osebni situaciji (ibid.).

Pečjak (2007: 89) ugotavlja, da stereotip brezmočnega starčka spodriva stereotip »aktivnega in avtonomnega starca«, vendar žal tudi z negativnimi oznakami (brezbrižen, sebičen, zahteven itd.).

Stereotipno se določajo starim ljudem tudi emocije. Tako se nostalgčni občutki in razpoloženja brez pomislekov predpisujejo le starim ljudem. Stari ljudje so po splošnem prepričanju čustveno vezani na preteklost, in to veliko bolj kot mladi ljudje (Hepworth 1998, v Mali 2002: 318). Tudi osamljenost se stereotipno pripisuje starejšim ljudem, čeprav vemo, da se osamljenost in osama pojavljata v vseh življenjskih obdobjih (op. cit.: 319).

Na starostne stereotipe lahko vpliva opazovanje vedenja bolnih in onemoglih starostnikov, ki živijo pri svojih družinah ali osamljeni v domovih, zavodih in bolnišnicah, čeprav jih v njih živi manjšina. Na stereotipe vpliva tudi strah aktivnega prebivalstva, da jim bodo starostniki »pojedli dohodek«, ki postaja ob naraščanju števila upokojencev vse močnejši (Pečjak 1998: 95). Berger in Thompson (1994, v Pečjak 2007: 96) domnevata, da stik s starejšimi osebami spominja ljudi na njihovo prihodnost in umrljivost, zato razvijejo samozaščitniške mehanizme, npr. starostne stereotipe, da se tako izognejo in potlačijo misli na svojo starost in smrt. Tudi Ramovš (2003: 53) govori o strahu pred starostjo in staranjem. V sedanjem času v moderni industrijski družbi velja starost za tabu.

Ne le da starostni stereotipi enostransko in nepravilno stigmatizirajo ljudi, temveč tudi vplivajo na njihovo doživljanje in vedenje. Tako se izpolnjuje dobro znan psihološki pojav »samouresničujoče se prerokbe« (Pečjak 1998: 65).

Požarnik (1981: 151) se strinja s tem, da stereotipi veljajo tudi obratno. Tudi stališča starejših do mladih so velikokrat posplošena in polna predsodkov. Navaja naslednje trditve:

- mlajšim ljudem gre danes predobro in ne vedo, kaj hočejo;
- mladi ljudje ne spoštujejo starih;
- mladina je preveč razpuščena in nedisciplinirana;
- mladim ljudem manjka prave morale;
- mladim ljudem ni več do dela in so skrajno neresni ter neodgovorni;
- že zunanost mladih ljudi kaže, da z njimi ni vse v redu;
- mladi ljudje so danes bolj puhli in čustveno prazni kot nekoč;
- mladi se morajo zgledovati po starih;
- mladi mislijo samo še na zabavo in užitek;
- mladina naj gre po poti, ki jo je zarisala starejša generacija;
- ker nimajo izkušenj, mladi ljudje ne vedo, kaj je zanje dobro.

Zanimiva se mi je zdela britanska raziskava »Standard life- a« (Age old stereotypes 2009, http://www.standardlife.com/static/docs/age_old_stereotypes.pdf), v okviru katere so ljudi spraševali o tem, katera vedenja in občutki so po njihovem mnenju najbolj značilni za določeno starost.

STAROST	TRDITVE
18–25 let	Imajo čas za zabavo in druženje. Ukvarjajo se s športom in drugimi hobiji. So pripravljeni storiti kaj drznega. Nimajo zadovoljujočih odnosov/ razmerij. Ne živijo v lepih domovih. Imajo finančne skrbi. Niso veseli in so nezadovoljni. Niso aktivni člani skupnosti.
26–35 let	Začnejo z delom/ zaposlitvijo. Skrbijo za otroke in družino. Imajo zadovoljujoča razmerja/ odnose. Ne počutijo se osamljene. Ne potujejo v tujino.
36–55 let	Živijo v lepih/ prijetnih domovih. Nimajo finančnih skrbi. Potujejo v tujino. So veseli in zadovoljni. So aktivni člani skupnosti. Nimajo časa za zabavo in druženje. Ne ukvarjajo se s športom in drugimi hobiji.
Več kot 55 let	Ne skrbijo za otroke in družino. Ne ukvarjajo se s športom in drugimi aktivnostmi. Počutijo se osamljene. Ne bi storili nečesa drznega.

Tabela 2: Pričakovana vedenja in občutki za določeno starost

V Tabeli 2 so prikazani rezultati prej omenjene raziskave, ki kažejo na to, da mladost večinoma povezujejo z zabavo, druženjem, drznostjo, neaktivnostjo, nezadovoljstvom in nestanovitnostjo. Za srednja leta je značilno delo, skrb za družino, zadovoljstvo, aktivnost, preskrbljenost in pomanjkanje časa. V starosti pa naj bi bili ljudje bolj neaktivni, osamljeni in ne drzni.

Zagotovo lahko v literaturi najdemo največ o stereotipih o starih ljudeh. Predvsem zato, ker so stari ljudje obravnavani kot ranljiva skupina na različnih področjih družbenega življenja, pa tudi zato, ker sodobna družba ceni mladost in aktivnost, staranje in starost pa vzbujata nekakšen strah. Zelo malo je napisanega o stereotipnih predstavah srednje generacije in velikokrat se jo opisuje kot aktivno generacijo. Ta aktivnost se nanaša predvsem na delovno aktivnost. Ker pa ima srednja generacija poleg ustvarjanja in vzdrževanja kariere še mnoge druge obveznosti, se s to generacijo velikokrat povezuje tudi (pre)obremenjenost, pomanjkanje prostega časa ipd. Zelo znan stereotip, ki se nanaša na srednja leta življenja, je stereotip o krizi srednjih let.

Predstave o t. i. krizi srednjih let vključujejo raznorazne burne, radikalne in nenadne spremembe v življenju posameznikov, vendar se znanost bolj nagiba k spoznanjem, da le redki posamezniki med štiridesetim in petdesetim letom bistveno spremenijo svoje življenjske načrte, vrednote in življenje, ki so ga živeli doslej. Le redki naj bi se

ločili, ponovno poročili, zamenjali službe in interesne dejavnosti ter spremenili religiozna in politična prepričanja. Večina, ki je tovrstne spremembe doživela, poroča, da niso bile tako povsem nepremišljene in nenadne. Potrebe po spremembi so občutili že prej, le priložnosti, da bi jih izrazili, ni bilo (Kriza srednjih let, <http://zlataleta.com/kriza-srednjih-let/>).

O starostnih stereotipi Mali (2002: 318) pravi, da so kot vsi stereotipi, tudi ti pomanjkljivi, ker pretiravajo, posplošujejo in pogosto sploh ne ustrezajo resnici. Ne samo, da stigmatizirajo starega človeka, temveč tudi vplivajo na njegovo subjektivno doživljanje in vedenje. Tako prihaja do paradoksa, da imamo na eni strani družbo, ki starim ljudem predpisuje vloge in čustva, na drugi strani pa posameznikovo individualno občutenje starosti, ki pogosto ni vezano na družbeno pogojevanje starosti.

V zvezi s stigmatizacijo starejših ljudi se pogosto govori tudi o diskriminaciji ali ageizmu. V modernih družbah je starost velikokrat razlog diskriminacije. Poleg družbenih razredov, spola in rase je starost ena od štirih ključnih komponent strukturne neenakosti (Macnicol 2006: 6).

Britanski Age Concern pravi, da gre za starostno diskriminacijo, ko nekdo vidi in dela razlike zaradi posameznikove starosti in na osnovi tega ustvari predsodke in obravnava posameznika. Starostna diskriminacija lahko prizadene vsakogar, ne glede na starost, lahko je posameznik diskriminiran zato, ker je prestar, ali pa zato, ker je premlad (op. cit.: 26).

Ule Nastran (1997: 183–184) opozarja na razliko med pojmom predsodek in diskriminacija, ki se večkrat zamenjujeta, čeprav se nanašata na različne stvari. Predsodek je stališče, ki je utemeljeno le na osnovi posameznikove pripadnosti določeni skupini, diskriminacija pa je posebno obnašanje do oseb oziroma različna obravnava oseb zaradi njihovih osebnosti, ki so označene kot drugačne, in zaradi njihove pripadnosti zaznamovanim skupinam.

Pojma »ageism« in diskriminacija na podlagi starosti (»age discrimination«) sta velikokrat uporabljena kot zamenljiva pojma. Macnicol (2006: 6) kot glavno razliko

navaja, da se pojem ageizem uporablja, ko govorimo o družbenih razmerjih in odnosih, pojem starostna diskriminacija pa se uporablja v zaposlovanju.

Pečjak (2007: 94) pravi, da je ageizem diskriminacija starostnih skupin, izločanje starejših oseb iz družbenega življenja (npr. prisilno upokojevanje). Kot pri seksizmu in rasizmu, gre tudi pri ageizmu za neupravičeno posploševanje nekaterih lastnosti na vse posameznike v skupini. Tudi njihov izvor je podoben, saj gre najprej za odziv na občutek ogroženosti. Starejših ljudi je vedno več in mlajše generacije se čutijo ogrožene zaradi njihovih potreb in zahtev.

V Glasilu sivih panterjev (op. cit.: 94) so ageizem definirali kot:

- diskriminacijo, ki temelji na koledarski starosti;
- nazor, da ljudje prenehajo biti individuumi, potem ko preživijo določeno število let;
- določanje sposobnosti in vloge na podlagi koledarskih let;
- proces sistematičnega stereotipiziranja in diskriminacije ljudi samo zato, ker so stari.

Ageizem je posledica odsotnosti stikov mlajše generacije s starejšim prebivalstvom. Vse manj je družin, v katerih živi več generacij skupaj, in tako imajo mladi manj možnosti, da bi spoznali starejše, kar prav tako lahko povzroča razširjanje predsodkov in mitov (op. cit.: 97).

Ageizem je tako globoko zasidran v človekovi kulturi, da se ga mnogi ageisti niti ne zavedajo ali pa ga imajo za samega po sebi umevnega. Obstaja celo pri diskriminiranih starejših ljudeh, ki verjamejo, da jim zato, ker so stari, ne pripadajo nekatere človekove pravice (op. cit.: 95).

Ramovš za prevod besede »ageisem« navaja staromrzništvo, ki pomeni odpor do starih ljudi, staranja in starosti ter s tem povezano socialno ali psihično zapostavljanje in podcenjevanje starih ljudi zaradi njihove starosti. V slovenščini se je pred leti začel uporabljati izraz starizem. Ker naj bi bil starizem pomensko in oblikoslovno neprimeren izraz, je slovenski slavist in leksikograf dr. Tomo Korošec predlagal za ta gerontološki pojav nov strokovni izraz staromrzništvo. Oblikovan je po vzoru izrazov za podobne pojave, npr. ljudomrzništvo, delomrzništvo. Izraz staromrzništvo izraža

vsebinsko pojava: prvi del besede govori o staranju, starosti in starih ljudeh, drugi del o negativnem odnosu do tega trojega (Ramovš, <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1045.html>).

Socialno delo je odločno proti diskriminaciji na podlagi katere koli človekove lastnosti. O tem govori tudi eno od načel socialnega dela s starimi ljudmi – antidiskriminacijska usmeritev. Praksa socialnega dela je usmerjena proti predsodkom, negativnemu odnosu in neustrezni obravnavi ljudi glede na njihove značilnosti, kar je zapisano tudi v kodeksu socialnih delavk in delavcev Slovenije. Čeprav kodeks izrecno ne navaja diskriminacije zaradi starosti, ne pomeni, da v naši družbi ni prisotna in da lahko v socialnem delu nanjo pozabimo (Mali 2008: 72).

1.6. LOKALNA SKUPNOST IN MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

V raziskovalnem delu diplomske naloge se nisem omejevala na posamezne ravni medgeneracijskih odnosov (makro, mezo ali mikro raven), omejila sem se na raziskovanje pojava v določeni lokalni skupnosti. Zato se mi zdi pomembno, da to na tem mestu tudi opišem in opredelim pomen lokalnega okolja za medgeneracijske odnose.

Pojem lokalna skupnost ima veliko definicij, bistveni elementi vseh pa so: določeno ozemlje, ljudje, ki so naseljeni na tem ozemlju, skupne potrebe in interesi teh ljudi, dejavnosti za zadovoljevanje teh potreb ter zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo. Ne gre le za vase zaprte skupnosti, temveč odprte tudi navzven v širše lokalne skupnosti, državo, Evropo in globalno družbo. Najozžje lokalne skupnosti so tiste (občine), v katerih imajo prebivalci skupni interes, da se zagotovijo tiste splošne razmere, ki omogočajo družbeno življenje na tistem področju (npr. potrebe po preskrbi s pitno vodo, z elektriko idr. tako imenovane komunalne storitve) (Vlaj 2006: 66–67).

Lokalna skupnost ni pravni pojem, pač pa družbeni pojav. Je naravna skupnost, ki nastane na posameznem ožjem ozemlju kot posledica nujnosti uresničevanja

določenih skupnih interesov ljudi, pogojenih s skupnim bivanjem na tem območju (ibid.).

Lokalna skupnost ima pomembno vlogo v življenju ljudi, ker predstavlja poznano okolje in skupnost ljudi, med katerimi se počutimo sprejete, domače in varne, ter hkrati predstavlja tudi stalno prisotnost manjše praktične pomoči. Slednje se kaže izrazitejšega pomena za starejše, ki so pogostejše bolj vezani na lokalno skupnost. Zaradi manjše mobilnosti, ker imajo več prostega časa, ki ga lahko preživijo v skupnosti, pa tudi zaradi običajno daljšega časa bivanja v isti skupnosti (Hlebec in drugi 2012: 104).

Lokalna skupnost naj ni bila primarno mesto za solidarno sožitje generacij in kakovostno staranje, kar so upoštevali tudi v Strategiji varstva starejših do leta 2010. S tem dokumentom so med drugim želeli spodbuditi občine k ponudbi raznolikih storitev in programov za starejše in k ustanavljanju krajevnih medgeneracijskih središč. S slednjimi naj bi skupnosti pridobile mesto za izmenjavo izkušenj starejše generacije z energijo in znanjem mlade generacije (Romih 2009: 83).

Demografske spremembe za družbo prinašajo številne nove izzive. Eden od njih je, kako zagotoviti kakovostno staranje in vključenost starejših v različne družbene sfere (socialo, trg dela, izobraževanje, družino in skupnost) (Filipovič Hrast 2011: 61), pri čemer imata okolje, v katerem stari ljudje živijo, in lokalna skupnost zelo pomembno vlogo.

Na iskanje dodatnih virov v lokalnem okolju bi morali biti v Sloveniji še posebej pozorni, saj glede na evropsko povprečje pri nas izstopata predvsem dve problematični področji socialne izključenosti starejših. Prvo je izrazito velik delež starejših, ki živijo pod pragom revščine. Delež teh starejših je najvišji v primerjavi z državami srednje in vzhodne Evrope (čeprav nižji od severnovzhodnih in jugovzhodnih držav). Drugo problematično področje, kjer izstopa Slovenija v primerjavi z Evropo v negativno smer, je področje prostorske izključenosti, saj velik delež ljudi nima neposrednega dostopa do osnovne infrastrukture v svoji okolici, kar je sicer povezano z gostoto poselitve, vendar pomembno vpliva na kakovost življenja starejših (Filipovič Hrast 2011: 78).

Slaba prostorska vključenost starejših povečuje njihovo odvisnost od drugih virov pomoči, kot so na primer neformalna in formalna omrežja (tudi za vsakodnevne potrebe). Vendar pa ravno v vpetosti v medosebna omrežja Slovenija izstopa v pozitivno smer. Starejši so namreč izrazito močno vpeti v omrežja socialne opore, pri čemer se lahko pojavi preobremenjenost teh omrežij, če slednje povežemo z dejstvom prostorske izključenosti, kjer potencialna omrežja nudijo pomoč tudi pri tako osnovnih stvareh, kot so nakupovanje živil, obisk banke ipd. Tu so morda ključna skupnostna omrežja, ki lahko na tem področju razbremenijo družinska omrežja. Starejši v Sloveniji so močnejše vpeti v skupnost kot druge starostne skupine, vendar se kaže omejen trend zmanjševanja te vpetosti. Kljub šibkejšim skupnostnim omrežjem se po tranziciji počasi razvija delovanje v skupnostih, in sicer deloma na področju socialnega dela in razvoja neprofitnega sektorja na tem področju (op. cit.: 78–79).

Sama sem v svojo raziskavo vključila prebivalce malce širšega lokalnega okolja, območje Upravne enote Trebnje. Ta je sestavljena iz štirih občin: Trebnje, Mirna, Šentrupert in Mokronog-Trebelno, ki so do leta 2007 sestavljale eno občino – Trebnje. Šentrupert in Mokronog-Trebelno sta postali samostojni občini leta 2007, Mirna pa leta 2011. Da zajamem vse štiri občine, sem se odločila zato, ker so kljub temu, da so občine samostojne, ohranile nekatere skupne ustanove javne uprave, javne službe in zavode. Na celotnem območju je Trebnje največje naselje in edino mesto, kar še vedno na nek način ljudi povezuje v nekoliko širšo lokalno skupnost.

Območje Upravne enote Trebnje je imelo sredi leta 2009 po podatkih Statističnega urada Slovenije približno 20.400 prebivalcev in meri 317 km². Je redkeje poseljeno območje od slovenskega povprečja (Interaktivni statistični atlas Slovenije, <http://www.stat.si/iatlas.asp>).

Vrednost indeksa staranja je bila v vseh štirih občinah nižja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo. Kar pomeni, da se povprečna starost prebivalcev teh občin v povprečju dviga počasneje kot v celotni Sloveniji. Indeks staranja za Slovenijo znaša 118 (na 100 oseb, mlajših od 15 let, prebiva 118 oseb, starejših od 64 let) (Občine v številkah, <http://www.stat.si/obcinevstevilkah-/Default.aspx?-leto=2012>).

Programi in projekti s področja medgeneracijskega sodelovanja, ki so se v zadnjih nekaj letih izvajali in se še izvajajo na tem območju, večinoma delujejo s poglavitnim ciljem izboljšati kakovost življenja starejših ljudi. Pomembno vlogo ima Dom starejših občanov Trebnje, ki izvaja in sodeluje pri številnih medgeneracijskih programih in projektih. Tako v domu poteka program »Družabništvo«, v okviru katerega osnovnošolci in srednješolci v domu opravljajo prostovoljno delo (Ribič 2012: 11). Z namenom medgeneracijskega druženja in popestritve bivanja stanovalcem so dom že dvakrat obiskali tudi člani Leo kluba Trebnje (Meglič 2012: 13). Dom večkrat obiščejo tudi posamezne skupine iz okoliških vrtcev in šol, organizirajo pa tudi medgeneracijsko srečanje stanovalcev in otrok zaposlenih (Vidmar 2012: 23).

Na območju občin Trebnje, Mirna, Šentrupert in Mokronog-Trebelno deluje tudi Medgeneracijsko društvo Vesela jesen. Osnovna dejavnost tega društva so skupine starih ljudi za samopomoč, ki potekajo pod vodstvom usposobljenih voditeljev. Prek pogovora in drugih dejavnosti na rednih tedenskih srečanjih te skupine prerastejo v prijateljske, ki nadomeščajo starim ljudem dosedanje socialno mrežo (Miklič 2012: 11).

Center za izobraževanje in kulturo Trebnje izvaja program Kakovostno staranje in solidarno sožitje generacij, ki poteka v okviru projekta Izvajanje programa splošnega neformalnega izobraževanja odraslih. Ta program je namenjen prebivalcem lokalnih skupnosti, ki jih zanima aktivno staranje in medgeneracijsko učenje in ki želijo doseči cilje kakovostnega staranja in sožitja med generacijami v sodobnem načinu življenja. Udeleženci tega programa naj bi spoznali osnovne pojme starajoče se družbe, značilnosti generacij, razvili toleranco, strpnost in humanost ter zdrave medčloveške odnose, hkrati pa razvijali prostovoljstvo kot eno izmed oblik medgeneracijskega sodelovanja (SNIO – Splošno neformalno izobraževanje odraslih, <http://www.ciktrebnje.si/projekti/item/snio>).

2. PROBLEM

Ideja o raziskovanju na temo medgeneracijskih odnosov se mi je porodila na enem od predavanj na fakulteti. Takrat se je sicer v manjši skupini sošolk in sošolcev razvila zanimiva debata o tržno naravnem medgeneracijskem projektu. Največ nestrinjanja med nami je bilo o tem, kaj sploh lahko generacije dajo ena drugi in kaj ljudje želijo v zameno za svoje znanje, izkušnje, usluge itd.

Od takrat sem tudi sama več razmišljala o tej temi, predvsem o tem, kaj bi lahko na lokalni ravni storili za druženje vseh generacij. Zanimivi so se mi zdeli medgeneracijski centri, ki so že zaživeli ponekod po Sloveniji. Glede na to, da v lokalnem okolju, kjer živim, nisem zasledila prav veliko programov ali projektov, kjer bi se družile vse tri generacije, sem se spraševala, kaj bi lahko v okviru medgeneracijskega druženja ponudila ljudem, da bi bilo to za njih privlačno, zanimivo, uporabno.

Tema medgeneracijskega sodelovanja in sožitja je precej aktualna, predvsem v povezavi s temo kakovosti življenja v zrelih letih, in je na tem področju tudi že precej raziskanega in napisanega. Vendar sem sama želela s to raziskavo izvedeti več o odnosih med generacijami v lokalnem okolju, v katerem živim, in o odnosu ljudi do medgeneracijskega povezovanja, kar bi bila na nek način lahko osnova za razmišljanje o tem, kaj (novega, dodatnega, več istega ...) ponuditi ljudem na tem področju.

Zastavila sem si naslednje hipoteze:

- Anketiranci se strinjajo s stereotipnimi trditvami o generacijah.
- Višja kot je starost, manjša je ocena strahu pred staranjem.
- Bolje kot anketiranci ocenjujejo odnos, manj so prisotni stereotipi.
- Višja kot je starost anketirancev, višje postavljajo starostno mejo, kdaj se konča mladost in kdaj postanemo stari.
- Anketirancem se povezovanje in druženje generacij zdi pomembno.

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Raziskava, ki sem jo opravila, je kvantitativna, saj sem zbirala številčne podatke. Tudi besedne opise pri vprašanjih odprtega tipa sem razporejala v kategorije in jih preštevala.

Raziskava je tudi deskriptivna ali opisna, saj je tema medgeneracijskega povezovanja v zadnjih letih zelo aktualna in ne malo je tudi literature s tega področja. Želela pa sem pridobiti količinske podatke o pojavu v določenem okolju.

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	VREDNOST
Starost	Odgovor na vprašanje »Starost:«	15–96 let
Strinjanje s stereotipnimi trditvami	Indeks strinjanja s stereotipnimi trditvami o mladih	2–10
	Indeks strinjanja s stereotipnimi trditvami o srednji generaciji	4–20
	Indeks strinjanja s stereotipnimi trditvami o starih ljudeh	6–30
Odnos z mladimi	Indeks za odnos z mladimi	3–15
Odnos s starejšimi	Indeks za odnos s starejšimi	3–15
Sposobnost prenašanja znanj in izkušenj mlajših	Ocena strinjanja s trditvijo »Od mlajših se lahko veliko naučim.«	1–5 (1- sploh se ne strinjam, 5- zelo se strinjam)
Sposobnosti prenašanja znanj in izkušenj mladostnikov	Ocena strinjanja s trditvijo »Tudi mladostniki imajo veliko znanj in izkušenj, ki bi jih lahko posredovali starejšim.«	1- 5 (1- sploh se ne strinjam, 5- zelo se strinjam)
Sposobnost prenašanja znanj in izkušenj starejših	Ocena strinjanja s trditvijo »Od starih ljudi se lahko veliko naučim.«	1–5 (1- sploh se ne strinjam, 5- zelo se strinjam)
Strah pred staranjem	Ocena strinjanja s trditvijo »Staranja se bojim.«	1–5 (1- sploh se ne strinjam, 5- zelo se strinjam)
Konec mladost	Ocena v letih, kdaj se konča mladost	0–100 let
Začetek starosti	Ocena v letih za začetek starosti	0–100 let

Ovire in priložnosti v mladosti srednjih letih in starosti	Odgovori na vprašanje: »Napišite vsaj eno priložnost in oviro mladosti, srednjih let in starosti.«	Opisi, ki so jih navedli anketiranci, razporejeni v kategorije
Lastnosti mlajše, srednje in starejše generacije	Odgovori na vprašanja: Napišite vsaj 3 lastnosti za katere menite da veljajo za mlajšo/ srednjo/ starejšo generacijo.	Opisi, ki so jih navedli anketiranci, razporejeni v kategorije
Ponudba lokalnega okolja za mlade in starejše	Ocena ponudbe	1–5 (1- sploh ni poskrbljeno, 5- je zelo dobro poskrbljeno)
	Odgovori na vprašanja: Kaj pogrešate za starejše/ mlajše v vašem lokalnem okolju	Opisi, ki so jih navedli anketiranci, razporejeni v kategorije
Kar naj bi stari starši dajali vnukom	Odgovori na vprašanje: »Kaj bi po vašem mnenju morali stari starši dajati ali prenašati na vnuke?« (možnih več odgovorov)	a) Ljubezen, b) Vrednote, c) Denar d) Vzgojo e) Druženje f) Igro g) Zgled h) Učenje samostojnosti i) Varstvo j) Drugo
Skrb za starše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevnih opravilih	Kako bi poskrbeli za starše, ki potrebujejo pomoč?	a) Stanovali bi pri meni oz. moji družini. b) Uveljavili bi storitev pomoči družini na domu ali storitve zasebnih podjetij, ki se ukvarjajo z nego na domu. c) Starši bi stanovali sami. d) Stanovali bi v domu za starejše. e) Drugo
Pomembnost povezovanja in druženja generacij	Ocena pomembnosti povezovanja in druženja generacij	1–5 (1- sploh ni pomembno, 5- je zelo pomembno)
Želja po pogostejših medgeneracijskih stikih	Odgovor na vprašanje: »Bi želeli več stika z osebami drugih generacij?«	a) Da b) Ne
Spretnosti, veščine, znanja, vrednote, ki	Odgovor na vprašanje: »Katere vaše spretnosti, veščine, znanja,	Opisi, ki so jih navedli anketiranci, razporejeni v

bi jih predali, naučili druge	vrednote... menite, da bi lahko vi osebno ponudili/naučili/predali drugim ljudem:«	kategorije
-------------------------------	--	------------

Tabela 3: Spremenljivke, indikatorji in vrednosti

V Tabeli 3 so prikazane spremenljivke s pripadajočimi indikatorji in vrednostmi.

3.2. MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Vir podatkov je bil anonimen anketni vprašalnik (Priloga 1), sestavljen iz 15 vprašanj; 5 zaprtega, 3 pol odprtega in 7 vprašanj odprtega tipa. Na koncu vprašalnika so bila še štiri vprašanja, ki so se nanašala na demografske podatke.

Vprašalnik sem sestavila sama. Drugo vprašanje (pri katerih letih se konča mladost in postanemo stari) sem povzela po raziskavi o staromrzništvu v Veliki Britaniji (Pihlar 2011, <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID978>).

Vprašalnik je vseboval naslednje merske instrumente:

- lestvico objektivnih postavk,
- lestvico subjektivnega ocenjevanja in
- lestvico z enim indikatorjem.

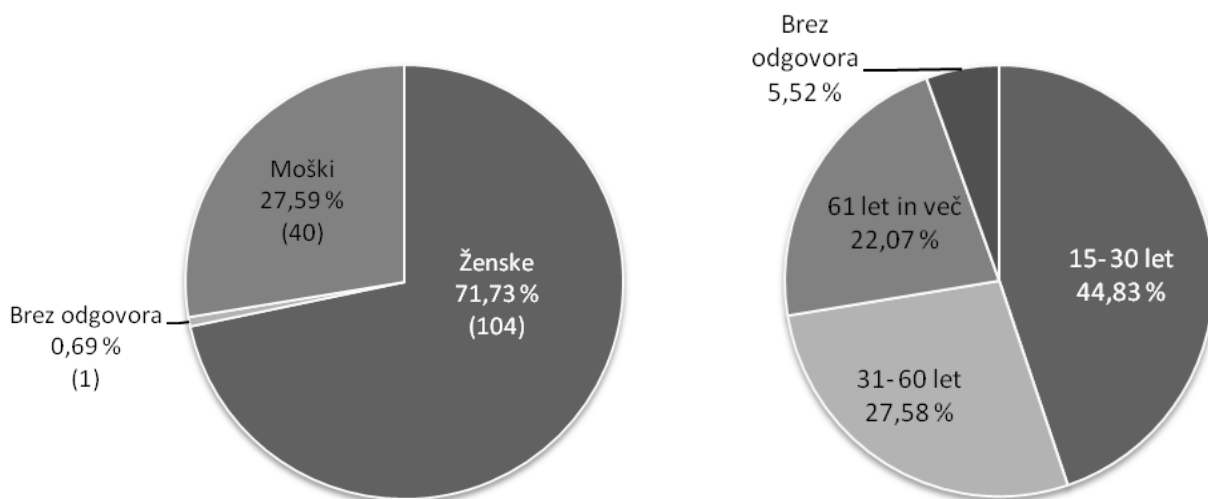
3.3. POPULACIJA IN VZORČENJE

POPULACIJA: Prebivalci, ki so imeli v letu 2012 prijavljeno stalno bivališče na območju upravne enote Trebnje.

VZOREC: Dvostopenjsko vzorčenje. Izbrala sem območje anketiranja – Upravna enota Trebnje, zato sem za sodelovanje v anketi prosila prebivalce iz izbranega območja.

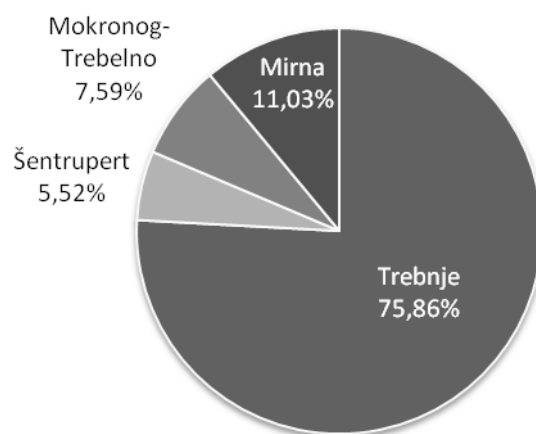
Neslučajnostni in priročni vzorec. Prebivalci z bivališčem na območju Upravne enote Trebnje, ki so od dne 10. 4. 2012 do 15. 5. 2012 privolili v izpolnjevanje anketnega vprašalnika ali izpolnili spletni vprašalnik. Delno je bil vzorec tudi kvotni, saj sem želela, da bi bile med anketiranci vse tri generacije (mlada, srednja, tretja) približno

enako zastopane, zato sem sproti beležila starost in zaposlitveni status anketirancev. Na podlagi tega sem skušala dodatno razdeliti vprašalnike ljudem, ki bi bili lahko predstavniki določenega starostnega obdobja, ki je bil slabše zastopan. Nisem pa imela določene kvote glede na starost anketirancev niti števila glede na delovno aktivnost anketirancev.

Graf 1 in 2: Starostna struktura in spol anketirancev

Od skupno 145 anketirancev je bila večina žensk, skoraj tri četrtine, in le dobra četrtina moških. Eden od anketirancev pa spola ni opredelil. Največ anketirancev spada v starostno obdobje od 15 do 30 let, približno 27 % je bilo anketirancev med 31. in 60. letom, 22,07 % pa je bilo starejših od 60 let. Starosti ni navedlo 8 oseb (približno 5 %), zato je pri rezultatih, kjer so prikazane primerjave s starostjo, v obdelavo vključenih le 137 vprašalnikov.

Graf 3: Občina stalnega bivališča anketirancev

Velika večina anketirancev prihaja iz občine Trebnje. Približno 11 % jih živi na območju občine Mirna, nekaj manj na območju občine Mokronog-Trebelno in najmanj na območju občine Šentrupert.

3.4. ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala z metodo spraševanja – z anketiranjem, ki je potekalo od 10. 4. 2012 do 30. 4. 2012. Anketiranci so vprašalnike izpolnjevali individualno.

Pri naboru anketirancev sem uporabila metodo snežne kepe. Izbrala sem nekaj oseb, ki so bile pripravljene odgovarjati na vprašanja, nato pa so te osebe vprašalnik posredovale še svojim prijateljem, znancem, sorodnikom.

Sama sem razdelila 120 vprašalnikov in od tega dobila vrnjenih 61 izpolnjenih vprašalnikov. 6 vprašalnikov sem izločila iz obdelave podatkov, ker anketiranci niso prihajali s področja Upravne enote Trebnje.

Vprašalnik je naprej posredovala tudi ga. Boža Zupančič iz Medgeneracijskega društva Vesela jesen Trebnje, ki je dobila 57 izpolnjenih vprašalnikov. Od teh vprašalnikov sem prav tako izločila vprašalnike anketirancev iz drugih občin, takšnih je bilo 16.

Od 12. 4. 2012 do 30. 4. 2012 je bil vprašalnik dostopen tudi prek spletne ankete (1ka.si), kjer je anketo odprlo 195 oseb. Od tega so 102 osebe končale anketo pri

nagovoru ali prvem vprašanju in 47 jih je končalo z izpolnjevanjem pri nadaljnjih vprašanjih. Do konca vprašalnika je prišlo 46 anketirancev. V obdelavo sem vključila teh 46 vprašalnikov, kjer so anketiranci do konca izpolnili demografske podatke, četudi so manjkali odgovori na posamezna predhodna vprašanja.

Skupno je bilo tako v obdelavo vključenih 145 izpolnjenih vprašalnikov.

3.5. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Zbrane podatke sem najprej vnesla v zbirnik podatkov, ki zaradi obsežnosti ni priložen tej nalogi in je dostopen pri avtorici. Podatke sem analizirala kvantitativno. Pri obdelavi sem si pomagala z računalniškima programoma Microsoft Word in Microsoft Excel, za predstavitev rezultatov pa sem uporabila grafe in tabele. Pri treh vprašanjih, kjer so anketiranci naštevati lastnosti za posamezne generacije, sem uporabila tudi besedne oblake, ki sem jih izdelala s spletno aplikacijo Wordle (dostopno na: <http://www.wordle.net/>).

4. REZULTATI

Prvo vprašanje uporabljenega vprašalnika je vsebovalo 23 trditve, pri katerih so anketiranci z ocenami od 1 do 5 ocenjevali strinjanje s temi trditvami. Ocena 1 je pomenila sploh se ne strinjam s trditvijo, ocena 5 pa zelo se strinjam. Na podlagi faktorске analize (Priloga 2), ki jo je za potrebe te diplomske naloge opravila Jasmina Grebenc, dipl. družb. inf. (UN), sem trditve razdelila na tri faktorje.

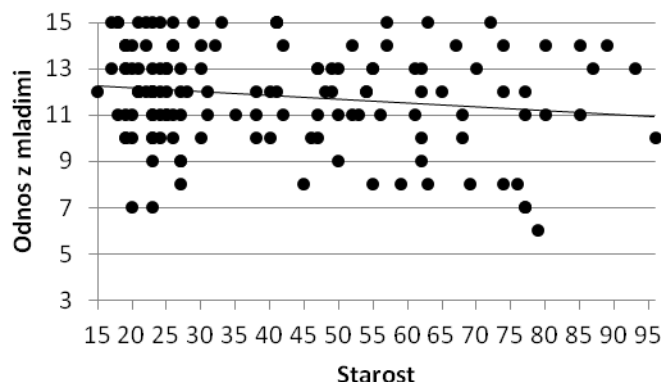
Faktorji	Spremenljivke	Trditve	Možne vrednosti indeksa
ODNOS	Z MLADIM	Dobro se razumem z mlajšimi osebami.	3–15
		Pogosto sem v družbi mladostnikov ali otrok.	
		V družbi mladih se dobro počutim.	
	S STAREJŠIMI	Dobro se razumem s starejšimi osebami.	3–15
		Stike s starejšimi osebami imam le redko.	
		V družbi starejših se dobro počutim.	
SPOSOBNOST PRENAŠANJA ZNANJA	MLAJŠIH	Od mlajših se lahko veliko naučim.	
	STARIH LJUDEH	Od starih ljudi se lahko veliko naučim.	
	MLADOSTNIKOV	Tudi mladostniki imajo veliko znanj in izkušenj, ki bi jih lahko posredovali starejšim.	
STEREOTIPI	O MLADIH	Mladi bi se samo zabavali.	2–10
		Mladi nimajo časa za druženje in pomoč starejšim.	
	O SREDNJI GENERACIJI	Srednja generacija je najbolj aktivna generacija.	4–20
		V srednjih letih imajo ljudje veliko obveznosti in zato malo prostega časa.	
		Srednja generacija mora skrbeti za mlajšo.	
		Srednja generacija mora skrbeti za starejšo.	
	O STARIH LJUDEH	Stari ljudje so večinoma zagrenjeni in se veliko pritožujejo.	6–30
		Stari ljudje so pozabljivi, imajo slab spomin.	
		Ko si star potrebuješ pomoč ostalih.	
		Stari si želijo le miru.	
		Stari ljudje uživajo v svoji upokojitvi.	
		Stari ljudje so dolgočasni, zato me ne zanima druženje z njimi.	

Tabela 4: Faktorji, njihove spremenljivke in pripadajoče trditve ter možne vrednosti indeksov.

Faktorji, pripadajoče spremenljivke, trditve in vrednosti indeksov so prikazani v Tabeli 4. Trditve, ki se nanašajo na odnose, sem nato razdelila na dve spremenljivki, to sta odnos z mladimi in odnos s starejšimi. Sposobnost prenašanja znanj in izkušenj se je nanašala na sposobnost mlajših, sposobnost starih ljudi in sposobnost mladostnikov. Stereotipi so razdeljeni na stereotipe o mladi in srednji generaciji ter o starih ljudeh.

Za posameznega anketiranca sem seštel ocene trditev, ki so se nanašale na določeno spremenljivko, in tako za vsako spremenljivko izračunala indekse. Izjema je bila trditev »Stike s starejšimi osebami imam le redko.«. Oceno pri tej trditvi sem odštela od števila 6 in dobljeno razliko prištela indeksu. Indeksov nisem računala pri sposobnosti za prenašanje znanj in izkušenj, saj je vsako spremenljivko pri tem faktorju opredeljevala le ena trditev.

Vrednosti indeksov, ki so bile možne pri posamezni spremenljivki, so navedene v zgornji tabeli. V nadaljevanju sledi primerjava teh spremenljivk s starostjo anketirancev.

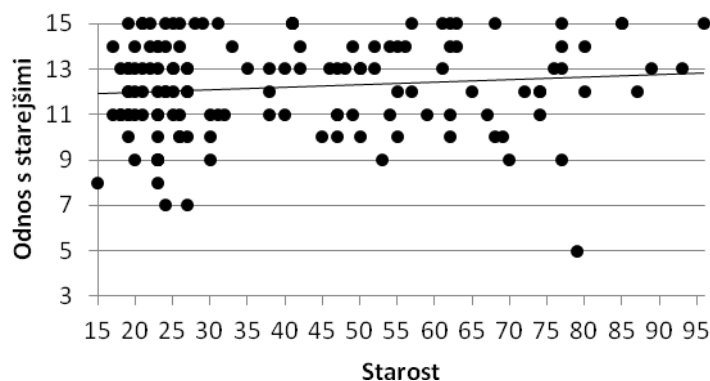
Graf 4: Starost anketirancev in vrednost indeksa za odnos z mladimi

$$b = -0,016$$

Pri trditvah, ki so se nanašale na odnose, so anketiranci z ocenami od 1 do 5 ocenjevali njihov odnos z mladimi in starejšimi. Z Grafa 4 je razvidno, da se dosežene vrednosti indeksa za oceno odnosa z mladimi gibljejo od 6 do 15, kar nakazuje na dobre odnose z mladimi pri večini vprašanih ne glede na starost, saj se

skoraj vse vrednosti nahajajo na zgornji polovici grafa. Najmanjša vrednost, ki bi nakazovala na zelo slabe odnose, sploh ni zastopana. Takšnih, ki imajo zelo dobre odnose, je največ v starosti od 16 do 35 let.

Primerjava, prikazana na Grafu 5, ne kaže očitne povezanosti starosti z odnosom z mladimi oz. na oceno odnosa z mladimi. Regresijska premica sicer nakazuje, da imajo mladi boljše odnose z mladimi kot starejši, saj so vrednosti z večanjem starosti malenkost nižje, vendar je kot premice zelo majhen. Da je povezava med starostjo in odnosi majhna, dokazuje tudi regresijski koeficient, saj njegova vrednost pomeni, če je starost anketirancev 10 let višja, se vrednost indeksa odnosov z mladimi zmanjša le za 0,16.

Graf 5: Starost anketirancev in vrednost indeksa za odnos s starejšimi

$$b = 0,011$$

Na Grafu 5 so predstavljene vrednosti indeksa za odnos s starejšimi glede na starost anketirancev. Največja dosežena vrednost indeksa je bila 15, ki je tudi najvišja možna vrednost. Najmanjša vrednost, ki so jo dosegli anketiranci, je bila 5, sicer pa se večina doseženih vrednosti nahaja med 9 in 15, kar pomeni dobre oz. zelo dobre odnose pri različni starosti.

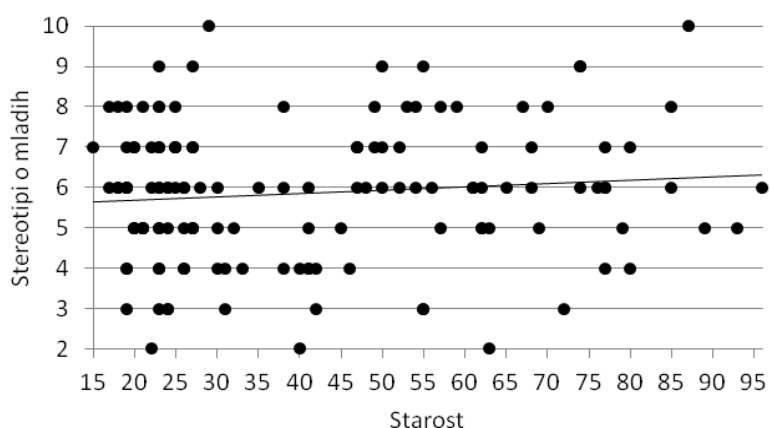
Glede na zgornji grafični prikaz je opaziti, da so visoke vrednosti indeksa prisotne pri različni starosti, vendar je pri starejših vedno manj nižjih vrednosti. Vse to nakazuje na to, da se s starostjo malenkost povečuje povprečna vrednost indeksa. Iz tega ne

moremo sklepati, da imajo starejši ljudje boljše odnose s starejšimi kot mladi, saj je tudi med mladimi veliko takšnih, ki imajo zelo dobre odnose.

Od omenjenega trenda močno izstopa le eden od vprašanih pri starosti približno 80 let z vrednostjo indeksa 5, zato bi lahko rekla, da ima le eden od vprašanih slabe odnose s starejšimi.

Tudi naklon regresijske premice je zelo majhen, zato bi težko rekli, da so odnosi s starejšimi odvisni od starosti.

V nadaljevanju so prikazane vrednosti indeksa, ki se nanašajo na stereotipe o generacijah glede na starost vprašanih.

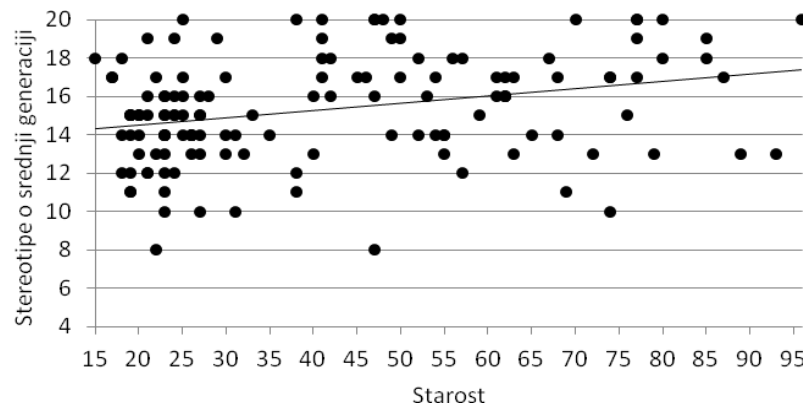

Graf 6: Starost anketirancev in vrednost indeksa za stereotipe o mladih

$$b = 0,008$$

Pri indeksu, ki sem ga izračunala iz ocen trditev, ki so se nanašale na stereotipe o mladih, so bile možne vrednosti od 2 do 10. Na Grafu 6 so prikazane vrednosti tega indeksa. Največ doseženih vrednosti se nahaja med 8 in 4, kar nakazuje na to, da so stereotipi srednje prisotni. S tega grafa je razvidno tudi, da so med anketiranci v starosti od 30 do 45 let stereotipi o mladih manj prisotni, saj so, razen ene vrednosti, vse 6 ali manj.

Tudi med tema dvema spremenljivkama ni povezave, saj ima regresijska premica zelo majhen kot. Če se starost anketirancev poveča za 10, se vrednost tega indeksa v povprečju poveča le za 0,08.

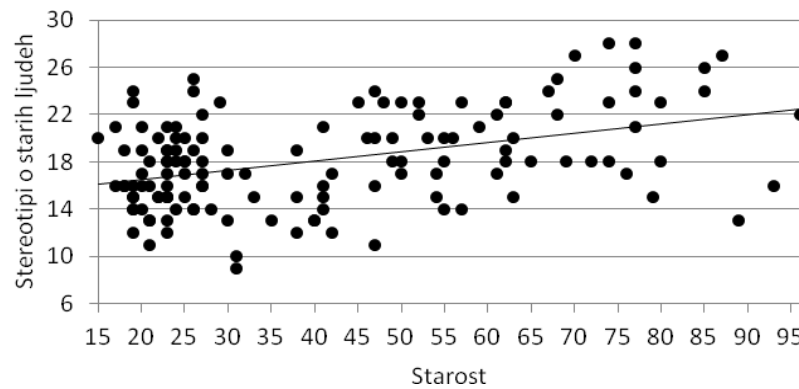

Graf 7: Starosti anketirancev in vrednost indeksa za stereotipe o srednji generaciji

$$b = 0,038$$

Na Grafu 7 sem s starostjo primerjala vrednosti indeksa za stereotipe o srednji generaciji. Ta indeks sem računala iz ocen štirih trditev, zato je največja možna vrednost indeksa 20, najmanjša pa 4. Lahko rečem, da stereotipi o srednji generaciji so prisotni, saj se večina vrednosti nahaja zelo visoko (v zgornji tretjini grafa), le dve vrednosti pa se nahajata na spodnji polovici.

Opaziti je rahel trend zviševanja vrednosti indeksa s starostjo, čeprav v starostnem intervalu od 45 do 90 let nekaj vrednosti odstopa. Tudi regresijska premica nakazuje na nekoliko večjo povezanost starosti in na prisotnost stereotipov o srednji generaciji kot pri stereotipih o mladih.

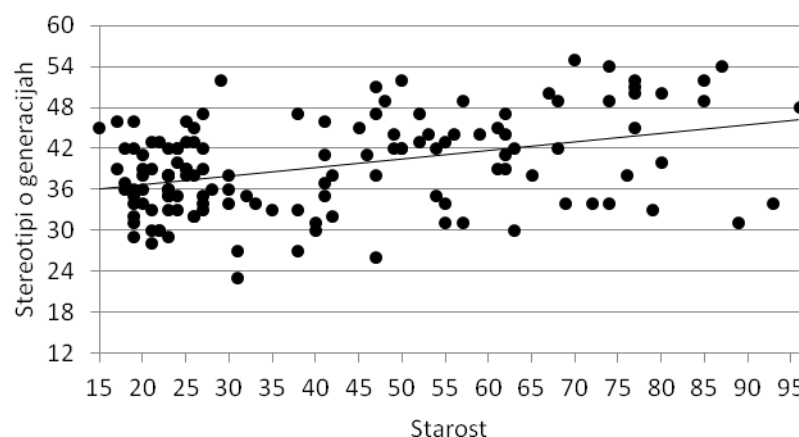

Graf 8: Starost in vrednost indeksa za stereotipe o starih ljudeh

$$b = 0,079$$

Še bolj opazen trend zviševanja indeksa s starostjo je pri indeksu za stereotipe o starih ljudeh, kar je prikazano na Grafu 8. Ta indeks zajema ocene šestih trditev, zato je možna vrednost od 6 do 30. Pri starosti od 15 do 30 let je najmanjša vrednost 11, najvišja pa 25, sicer pa je večina vrednosti pri tej starosti med 14 in 21. Pri starostnem intervalu od 31 do 40 so vrednosti nekoliko nižje kot pri mlajših.

Lahko rečem, da starejši kot so anketiranci, bolj so prisotni stereotipi o starih ljudeh, saj že regresijska premica nakazuje večjo povezanost kot pri stereotipih o ostalih dveh generacijah. Vrednost regresijskega koeficienta pove, da se vrednost indeksa od najmlajšega do najstarejšega anketiranca v povprečju zviša za 6,4.

Graf 9: Starost in indeks za stereotipe o generacijah

$$b = 0,125$$

Na Grafu 9 so prikazane vrednosti, ki so seštevki indeksov, prikazanih na Grafih 6, 7 in 8. Z vsoto indeksov za stereotipne trditve o mladih, srednji generaciji in o starih ljudeh sem dobila nov indeks za strinjanje s stereotipnimi trditvami o generacijah z možnimi vrednostmi od 12 do 60. Opaziti je rahel trend zviševanja indeksa s starostjo. Če starost anketiranca povišamo za 10 let, se vrednost indeksa v povprečju zviša za 1,25.

Da bi potrdila povezavo vrednosti indeksa s starostjo, kar nakazujejo zgornji grafi, sem za posamezne indekse izračunala tudi Pearsonov korelacijski koeficient. Ta koeficient pove, kako močna je povezava med tema dvema spremenljivkama.

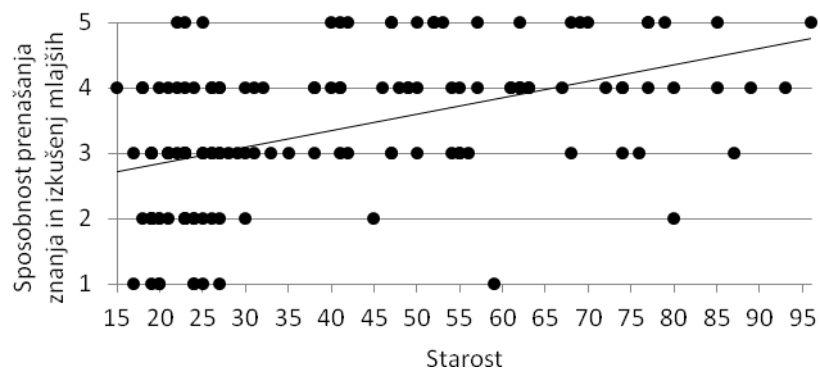
Korelacija s starostjo	Pearsonov korelacijski koeficient
Indeks za stereotipe o mladih	0,10
Indeks za stereotipe o srednji generaciji	0,30
Indeks za stereotipe o starih ljudeh	0,42
Skupni indeks za stereotipe o generacijah	0,39

Tabela 5: Pearsonov korelacijski koeficient za starost in indekse za stereotipe

Izračunani korelacijski koeficienti (v Tabeli 5) nakazujejo na pozitivno povezavo med starostjo in indeksi, kar pomeni, da višja kot je starost, višja je vrednost indeksa. Korelacija med starostjo in stereotipi o mladih je sicer zanemarljiva. Pri ostalih povezavah, prikazanih v zgornji tabeli, se kaže bolj močna povezanost. Najbolj močna je povezava med starostjo in stereotipi o starih ljudeh, za katero bi lahko rekli, da je zmerna. Starejši kot so bili anketiranci, bolj so se strinjali s stereotipnimi trditvami o starih ljudeh. S starostjo je rahlo povezano tudi strinjanje s stereotipnimi trditvami o srednji generaciji, le malenkost bolj pa tudi strinjanje z vsemi navedenimi stereotipnimi trditvami.

Pri prvem vprašanju anketnega vprašalnika so se tri trditve nanašale tudi na sposobnost prenašanja znanj in izkušenj. Anketiranci so ocenjevali strinjanje s

trditvami, ki so se nanašale na omenjeno sposobnost mlajših, mladostnikov in starih ljudi.

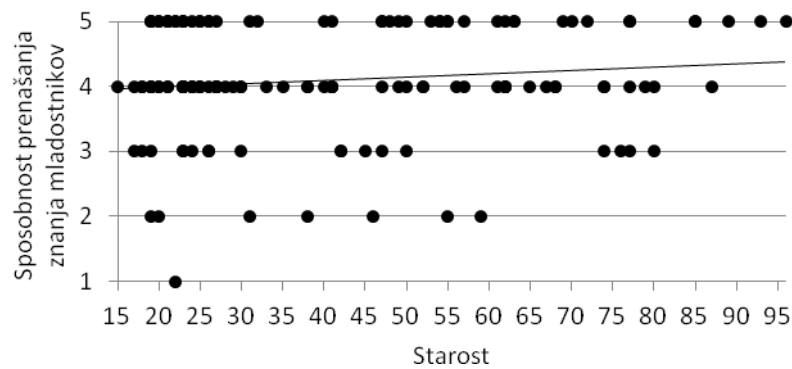
Graf 10: Starost in ocena sposobnosti mlajših za prenašanje znanj in izkušenj

$$b = 0,025$$

Z Grafa 10 je razvidno, da starejši od 30 let v večji meri menijo, da jih mlajši lahko kar koli naučijo, saj so le trije anketiranci ocenili, da se sploh ne strinjajo oz. se ne strinjajo, da mlajši lahko prenašajo znanja in izkušnje. Vsi ostali so trditev ocenili s tri ali več. Precej je tudi takšnih, ki se zelo strinjajo s tem, da so tudi mlajši sposobni prenašanja znanj in izkušenj.

Tudi nagib regresijske premice nakazuje na korelacijo. Višja kot je starost, bolj ocenjujejo mlajše kot sposobne prenašanja znanj in izkušenj. Od najmlajšega do najstarejšega anketiranca se ocena sposobnosti v povprečju zviša za približno dve oceni.

Drugače so se porazdelile ocene pri sposobnosti mladostnikov, kar je prikazano na Grafu 11.

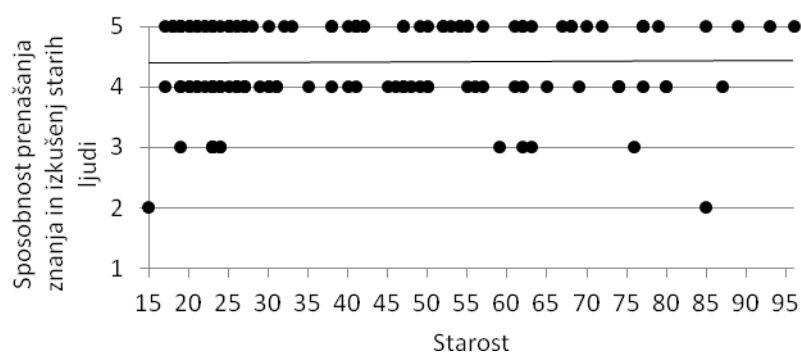
Graf 11: Starost in ocena sposobnosti mladostnikov za prenašanje znanj in izkušenj

$$b = 0,005$$

Veliko ljudi se je zelo strinjalo s tem, da so mladostniki sposobni prenašanja znanj in izkušenj. Večina ocen je 4 ali 5, kar pomeni, da vprašani ocenjujejo, da mladostniki so sposobni prenašanja znanj in izkušenj. Regresijska premica pa nakazuje, da je povezava med tema spremenljivkama zanemarljiva.

Če primerjamo ocene anketirancev od 15 do 30 let za sposobnost mlajših in mladostnikov, opazimo, da kot veliko bolj sposobne ocenjujejo mladostnike. Takšna razlika verjetno izhaja iz tega, da v skupino mlajših večinoma spadajo zelo mladi oz. otroci. Mladostniki so večinoma vrstniki te starostne skupine.

Od vseh treh možnosti (mlajši, mladostniki in stari ljudje) anketiranci najbolj pripisujejo sposobnost prenašanja znanj in izkušenj starim ljudem.

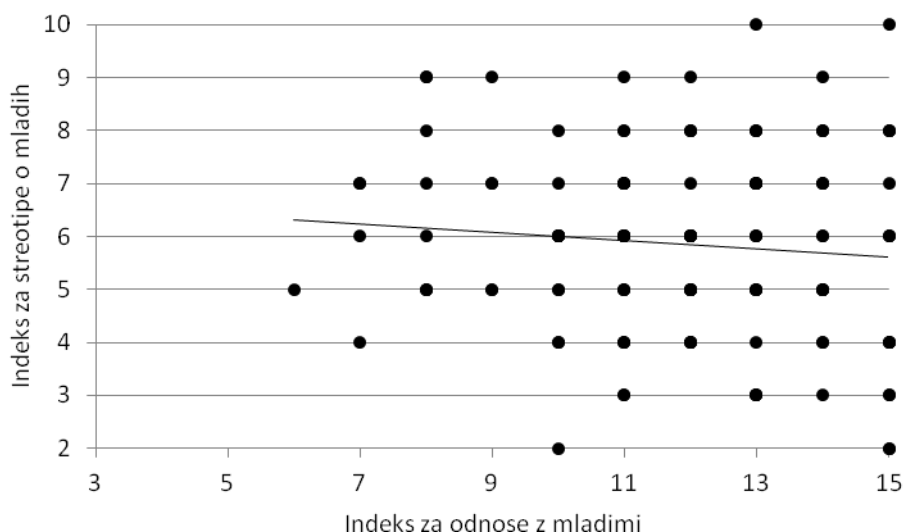

Graf 12: Starost in ocena sposobnosti starih ljudi za prenašanje znanj in izkušenj

$$b = 0,0006$$

Skoraj vsi vprašani so se strinjali oz. zelo strinjali s tem, da so stari ljudje sposobni prenašati zanje in izkušnje, o tem pa se približno enako strinjajo anketiranci vseh starosti, saj je regresijska premica skoraj povsem vodoravna.

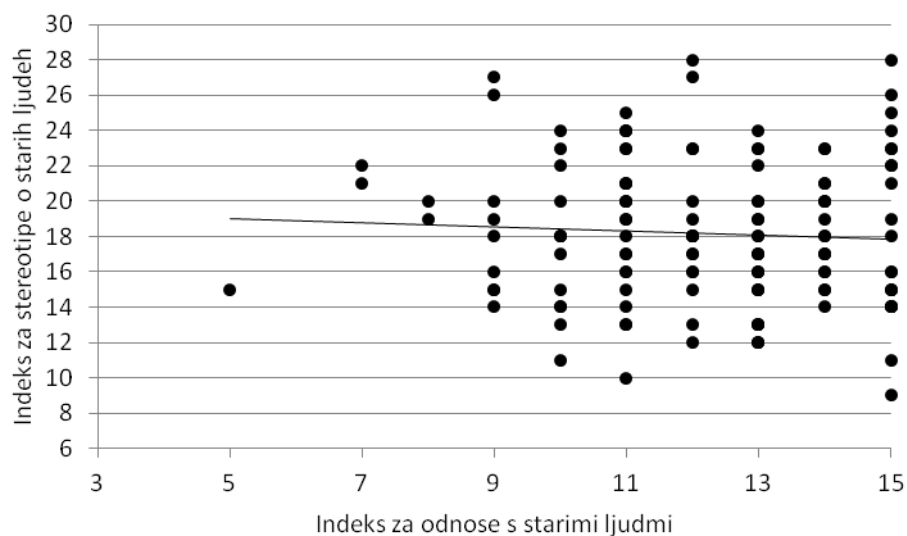
Zanimala me je tudi povezava med prisotnostjo stereotipov o mladih in odnosi z mladimi ter enako tudi za stare ljudi.

Graf 13: Stereotipi in odnos z mladimi

$$b = -0,077$$

Z Grafa 13 je razvidno, da ni povezave med tem, v kolikšni meri so prisotni stereotipi o mladih, in tem, kako anketiranci ocenjujejo odnos z mladimi, saj je naklon regresijske premice zelo majhen.

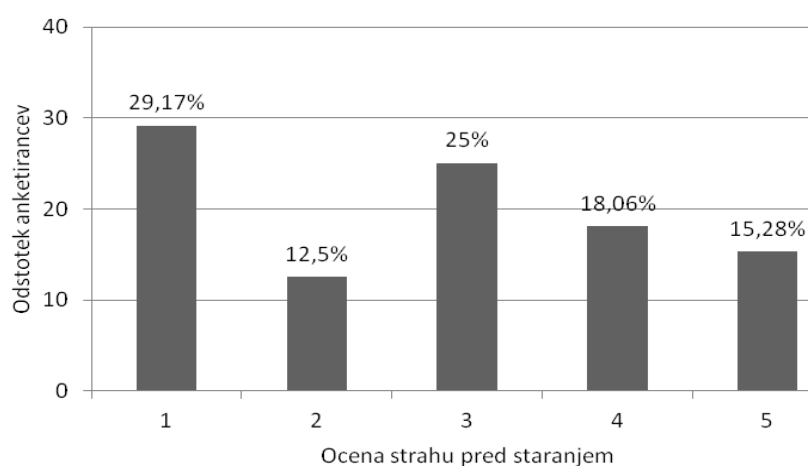

Graf 14: Stereotipi in odnos s starimi ljudmi

$$b = -0,115$$

Tudi indeks za stereotipe o starih ljudeh se v povprečju skoraj ne spremeni z boljšimi oz. slabšimi odnosi s starimi ljudmi, kar je razvidno z Grafa 14. Regresijska premica ima zelo majhen kot nagiba.

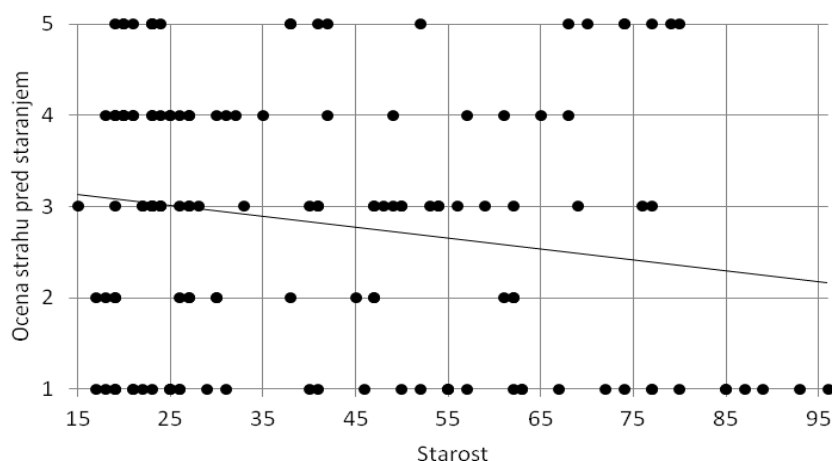
Pri prvem vprašanju so anketiranci med drugim z ocenami od 1 do 5 ocenjevali tudi strinjanje s trditvijo »Staranja se bojim«, ki pa glede na faktorsko analizo ni meril nobenega od zgoraj naštetih faktorjev. Odstotki posameznih ocen za to trditev so prikazani spodaj na Grafu 15.

Graf 15: Ocena strahu pred staranjem

Največ vprašanih je trditev ocenila z 1, kar pomeni, da se s tem sploh ne strinjajo. Skupno je oceno 1 in 2 obkrožilo 41, 67 % vprašanih, oceno 4 in 5 pa 33, 34 %, zato lahko rečem, da je nekoliko več takšnih, ki se ne bojijo staranja, kot tistih, ki se tega bojijo.

Ocene posameznih anketirancev za to trditev sem primerjala s starostjo, kar je prikazano z naslednjim grafom.

Graf 16: Starost anketirancev in ocena strahu pred staranjem

$$b = -0,012$$

Graf 16 nakazuje na rahlo odvisnost starosti in strahu pred staranjem, čeprav se vsi anketiranci, starejši od 80 let, staranja sploh ne bojijo. Pri zvišanju starosti za 81 let, kot je razlika med najmlajšim in najstarejšim anketirancem, se strah pred staranjem v povprečju zniža le za malenkost manj kot eno oceno.

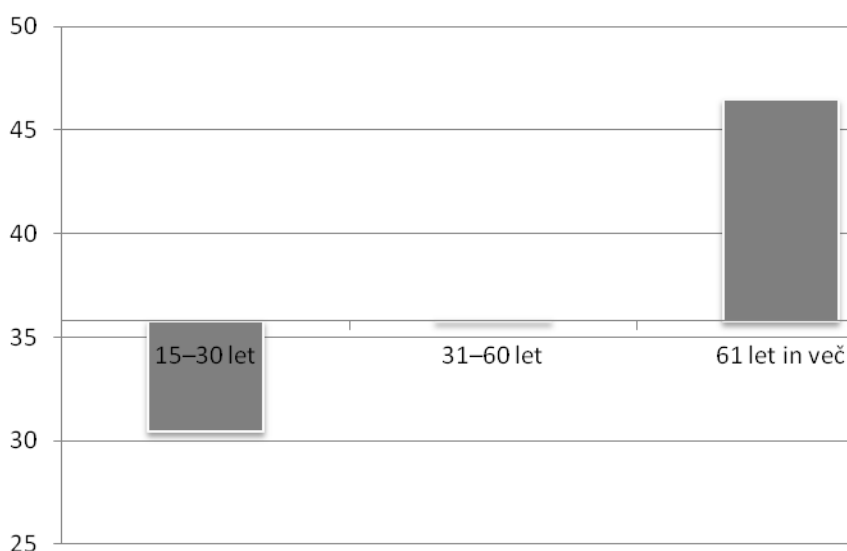
Anketirance sem spraševala tudi o tem, pri katerih letih se konča mladost in kdaj postanemo stari. V spodnji tabeli so prikazane mere srednjih vrednosti, standardni odklon in najmanjši ter največji podatek.

	min	max	povprečna vrednost	modus	mediana	standardni odklon
Se konča mladost	0	100	35,77	30	30	14,57
Postanemo stari	0	100	64,64	70	65	13,36

Tabela 6: Konec mladosti in začetek starosti

Najmanjši podatek, kdaj naj bi se končala mladost in kdaj se začne starost, je 0 let, največji pa 100 let, sicer pa so anketiranci v povprečju odgovarjali, da se mladost konča pri približno 35. letih, stari pa postanemo pri skoraj 65. letih. Največkrat so anketiranci napisali, da se mladost konča pri 30. Za začetek starosti je najbolj pogost odgovor 70 let. Vrednost, ki je na sredini vseh podatkov, pri tem, kdaj se konča mladost, je 30 let, od te sredine pa v povprečju odgovori odstopajo za skoraj 15 let navzgor ali navzdol. Pri vprašanju, kdaj postanemo stari, je sredinska vrednost 65 let, v povprečju pa so odgovori večji ali manjši za približno 13 let.

Tudi opredelitev konca mladosti in začetka starosti sem primerjala s starostjo anketirancev. Na Grafu 17 in 18 so prikazane razlike od povprečne vrednosti vseh anketirancev za posamezne starostne skupine.

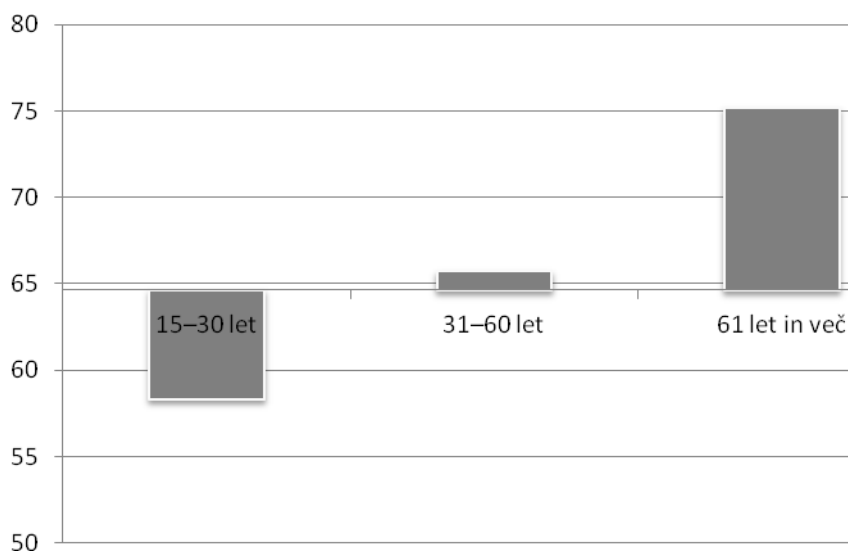

Graf 17: Konec mladosti – razlika povprečne ocene vseh anketirancev in povprečne ocene posamezne skupine

Graf 17 nakazuje očitno povezavo med starostjo in določanjem meje, kdaj se konča mladost. Starejši kot so anketiranci, višja je meja za konec mladosti.

Od povprečne vrednosti, ki je 35,77 let, najbolj odstopa najstarejša starostna skupina, v kateri so starostno mejo za konec mladosti v povprečju postavljali dobrih 10 let višje kot vsi skupaj. Najbližje povprečju je srednja starostna skupina, ki ne odstopa niti za eno leto, najnižje pa so mejo postavljali najmlajši, katerih povprečje je

za dobrih 5 let nižje od celotnega povprečja. Razlika med najmlajšimi in najstarejšimi je skoraj 16 let.

Graf 18: Začetek starosti – razlika povprečne ocene vseh anketirancev in povprečne ocene posamezne skupine

Podobno se s starostjo zvišuje tudi meja za začetek starosti. Razlike posameznih starostnih skupin glede na povprečno oceno vseh anketirancev so prikazane na Grafu 18. Najvišje so mejo za začetek starosti v povprečju ocenjevali najstarejši. Kot pri koncu mladosti je tudi za začetek starosti njihova poprečna ocena za približno 10 let višja kot pri vseh anketirancih. Meja srednje skupine je za dobro leto višja od celotnega povprečja, najmlajši pa menijo, da se starost začne približno 6 let prej, kot je povprečna ocena vseh anketirancev. Tudi pri oceni začetka starosti je v povprečju razlika med najmlajšimi in najstarejšimi približno 16 let.

Zelo očitno je, da se ti dve meji s starostjo zvišujeta, moč povezave pa prikazuje Pearsonov korelacijski koeficient v Tabeli 7.

Korelacija s starostjo	Pearsonov koeficient korelacije
Ocena pri katerih letih se konča mladost	0,44
Ocena pri katerih letih postanemo stari	0,51

Tabela 7: Pearsonov koeficient za starost in opredelitev konca mladosti ter začetka starosti

Obe oceni sta zmerno pozitivno povezani s starostjo, kar pomeni, da starejši kot smo, višja je ocena v letih za konec mladost in začetek starosti.

Zanimale so me tudi priložnosti in ovire v posameznih obdobjih življenja – v mladosti, srednjih letih in starosti. Rezultati so prikazani v naslednjih tabelah in so razdeljeni glede na starostne skupine anketirancev.

PRILOŽNOSTI V MLADOSTI					
15–30 let		31–60 let		61 in več let	
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.
Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje	19	Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje	24	Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje	13
Zabava, uživanje	16	Zaposlitev, delo	6	Zaposlitev, delo	6
Brezskrbnost, neobremenjenost	8	Fizična zmogljivost, energija	5	Družina, ustvarjanje družine	3
Fizična zmogljivost, energija	7	Potovanja	3	Športne dejavnosti	2
Zaposlitev, delo	6	Športne dejavnosti	2	Zabava, uživanje	2
Možnosti za razvoj, napredek	5	Možnost za razvoj, napredek	2	Drugo: povojna leta; urediti si življenje; vojna; igra v naravi; druženje; veze in poznanstva; lahko greš po svetu;	6
Prosti čas	5	Druženje	2		
Dejavnosti po želji, športne dejavnosti	3	Neobremenjenost	2		
Potovanja	3	Drugo: Volja; Neizkušenost; ljubezen; igra; spoznavanje novih ljudi; zabavanje; družina; smo aktivni na veliko področjih;	8	Brez odgovora	4
Druženje	2				
Nova poznanstva	2				
Drugo: Neodgovornost; naivnost; pomoč in učenje starejših; družina; veliko idej;	5	Brez odgovora	4		
Brez odgovora	9				

Tabela 8: Priložnosti v mladosti po starostnih skupinah anketirancev

V Tabeli 8 so prikazane priložnosti v mladosti. Vse tri starostne skupine anketirancev so kot priložnost v mladosti največkrat navedle učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje. Pri vseh se pojavi tudi zaposlitev oz delo, vendar pri je pri najmlajših ta odgovor manj pogost, kot pri ostalih dveh skupinah. Najmlajši so na drugo mesto

uvrstili zabavo, uživanje, ki ima le 3 odgovore manj kot prva kategorija. Zabava in uživanje se pojavi tudi pri najstarejši in srednji skupini. Več anketirancem tako v starosti od 15 do 30 let kot tudi od 31 do 60 let predstavlja priložnost tudi fizična zmogljivost in energija. Več odgovorov je tudi v kategoriji brezskrbnosti, neobremenjenosti, kar predstavlja priložnost mlajši skupini, pri srednji skupini se sicer prav tako pojavi kategorija brezskrbnosti, vendar le z dvema odgovoroma. Z le nekaj odgovori se pri vseh treh skupinah pojavijo športne dejavnosti. Več odgovorov imata še dve kategoriji pri mlajši skupini, to sta možnost za razvoj, napredek in prosti čas. Odgovori so pri vseh treh starostnih skupinah precej podobni, saj se tri kategorije ponovijo pri vseh starostih. Bolj podobni so odgovori mlajše in srednje skupine, ki imata poleg treh, ki so skupne vsem, še pet kategorij, ki so skupne mlajši in srednji. Najstarejši imajo z mlajšimi še eno skupno kategorijo, sicer pa je pri njih najmanj kategorij, pa tudi najmanj odgovorov, ker je v tej starostni skupini najmanj anketirancev.

Manj so se anketiranci strinjali o ovirah v mladosti, kar je prikazano v Tabeli 9.

OVIRE V MLADOSTI					
15–30 let		31–60 let		61 in več let	
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.
Denar, materialno stanje	17	Neizkušenost	12	Denar, materialno stanje	10
Odvisnost, nesamostojnost	8	Denar, materialno stanje	8	Čas, pomanjkanje časa	4
Neizkušenost	8	Učenje, izobraževanje	4	Vojna	4
Starši	7	Čas, pomanjkanje časa	2	Drugo: delo na kmetiji; smrt mame; ljubezen; nič; če ga zavoziš, če se prav ne vsiriš; Lenoba; Starši; ni pogojev za učenje; Neizkušenost;	9
Učenje, izobraževanje	4	Neupoštevanje s strani drugih (strejših)	2		
Težave v družini	3	Iskane zaposlitve	2		
(Ne)mobilnost	3	Lenoba	2	Brez odgovora	8
Neupoštevanje s strani drugih (strejših)	2	Vihravost	2		
		Drugo: Veliko priložnosti, ki jih	7		

Starost	2	zavajajo; čustveno pomanjkanje; nisem imela možnosti se udeleževati krožkov in kulture; neresnost; nosečnost; neizobraženost; nerazumevanje s starši;	
Drugo: premalokrat si vzamejo čas, da bi poslušali druge, verjamejo da imajo le oni prav; prostor; pasti ponočevanja; pomanjkanje interesa; ne moreš izkusiti vsega "dokler si mlad"; svoboda; asocialnost; bolezen; zbeganost; nediscipliniranost; naivnost; Čas; trenutno - najti zaposlitev;	13	Brez odgovora	3
Brez odgovora	9		

Tabela 9: Ovi re v mladosti po starostnih skupinah anketirancev

Pri vseh treh starostnih skupinah se ponovi le kategorija denar materialno stanje, ki je pri mlajših in starejših na prvem mestu po pogostosti odgovorov. Pri srednji skupini je na drugem mestu za neizkušenostjo, kar so večkrat navedli tudi najmlajši. Najmlajšim in najstarejšim je skupna le kategorija materialno stanje.

Oviro je najmlajša in srednja starostna skupina videla tudi v učenju, izobraževanju in v neupoštevanju s strani drugih.

Srednja in starejša starostna skupina imata skupno kategorijo čas oz. pomanjkanje časa.

Vse tri starostne skupine imajo le eno bolj pogosto kategorijo, vendar se kar nekaj odgovorov ponovi pri vsaj dveh skupinah, čeprav v manjšem številu.

Zanimivo je, da so anketiranci, starejši od 60 let, kot oviro kar štirikrat navedli tudi vojno, kar pomeni, da so izhajali tudi iz svojih izkušenj, kaj jih je v mladosti oviralo.

PRILOŽNOSTI V SREDNJIH LETIH					
15- 30 let		31- 60 let		61 in več let	
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.
Družina, partnerstvo, dom	19	Delovna aktivnost, kariera	12	Delovna aktivnost, kariera	19
Delovna aktivnost, kariera	14	Družina, partnerstvo, dom	9	Družina, partnerstvo, dom	6
Potovanja	6	Izkušnost, znanje	4	Učenje, izobraževanje	2
Denar, materialno stanje	5	Učenje, izobraževanje	4	Drugo: Uživanje; izkoriščanje prostega časa; Varčevanje; hrepenenje po ustaljenem življenju;	4
Spoznavanje sebe in samouresničitev	4	Spoznavanje sebe in samouresničitev	3		
Neodvisnost	4	Ustvarjalnost, ideje	3		
Izkušnost, znanje	3	Drugo: Denar; čas zase in za hobije; materialna skrb za druge; umirjenost; odgovornost; druženje; možnost sprememb; več hodil po svetu; aktivnost; energija;	10	Brez odgovora	4
Vez med mlajši in starejšo generacijo	3				
Prosti čas in dejavnosti po želji	2				
Ustvarjalnost, ideje	2				
Ustalitev	2	Brez odgovora	4		
Drugo: ustvariti si pogoje za prijetno življenje; na vrhu svoje zmogljivosti; nabiranje izkušenj in znanja;	3				
Brez odgovora	11				

Tabela 10: Priložnosti v srednjih letih po starostnih skupinah anketirancev

Glede priložnosti v srednjih letih (Tabela 10) so si anketiranci ne glede na starost precej enotni. Prvi (glede na število odgovorov) dve kategoriji sta pri vseh treh skupinah enaki, le da je pri najmlajših nekoliko več anketirancev navedlo družino, partnerstvo, dom, kot delovno aktivnost pa kariero. Pri srednji in najstarejši skupini je po številu odgovorov na prvem mestu družina, partnerstvo, dom, na drugem pa delovna aktivnost, kariera. Ti dve kategoriji imata pri vseh treh skupinah veliko več odgovorov kot ostale kategorije.

OVIRE V SREDNJIH LETIH						
15–30 let		31–60 let		61 in več let		
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	
Čas, pomanjkanje časa	21	Čas, pomanjkanje časa	9	Denar, materialno stanje	7	
Družina in težave v družini	12	Družina in težave v družini	8	Družina in težave v družini	6	
Delovna aktivnost, kariera	10	Denar, materialno stanje	8	Obremenjenost	5	
Denar, materialno stanje	8	Obremenjenost	7	Zdravstveno stanje	2	
Obremenjenost	5	Brezposelnost	3	Služba	2	
Zdravstveno stanje	3	Zdravstveno stanje	2	Drugo: izguba moža; drugačnost; je bilo veliko ovir; brezposelnost;	4	
Odgovornost	3	Drugo: Delo; omejeno možnosti udejstvovanja; izguba stare mame; manj odpornosti; spol; vedno slabši pogoji; slabe gospodarske razmere;	7			
Brezposelnost	2					
Vrt	2					
Drugo: Družba; slaba socialna mreža; staranje; jih ni; pamet; nepravičnost sodobnega sveta; podpiranje mlajše in starejše generacije;	7	Brez odgovora	5			
Brez odgovora	10					

Tabela 11: Ovire v srednjih letih po starostnih skupinah anketirancev

V Tabeli 13 so prikazane ovire, za katere anketiranci menijo, da veljajo v srednjih letih. Če pogledamo kategorije pri vsaki starostni skupini, lahko vidimo precej podobnosti. Pri vseh treh skupinah je veliko anketirancev kot oviro navedlo družino in družinske težave. Skupni kategoriji sta prav tako denar oz. materialno stanje in obremenjenost. Tudi zdravstveno stanje je ovira, ki so jo navedli v vseh treh skupinah, vendar ima povsod le nekaj odgovorov, prav tako brezposelnost.

Anketiranci, stari od 15 do 30 let, so velikokrat navedli tudi delovno aktivnost, kariero, ki pa se pri najstarejših pojavi le dvakrat (kot služba), pri srednji skupini pa enkrat. Zanimivo je tudi, da so anketiranci od 15 do 60 let velikokrat kot oviro navedli čas oz. pomanjkanje časa, starejši od 60 let pa te ovire sploh niso navedli.

PRILOŽNOSTI V STAROSTI					
15–30 let		31–60 let		61 in več let	
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.
(Prosti) čas	17	Dejavnosti po želji, hobiji	8	Druženje	12
Uživanje	7	Izkušnost, znanje	6	Brezskrbnost neobremenjenost	4
Potovanja	7	(Prosti) čas	5		
Dejavnosti po želji, hobiji	6	Uživanje	3	Uživanje	3
		Potovanja	2	Mir	3
Samouresničitev	6	Preskrbljenost	2	(Prosti) čas	2
Sproščanje, počitek	6	Drugo: Pelzjon; lepi spomini; tekoče opravljanje del; aktivno življenje; dodatno izobraževanje; zadnji čas, da sebe postavimo na prvo mesto; počivanje; druženje-zdravje;	8	Drugo: zlata poroka; pogum; razvedrilo;	3
Izkušnost, znanje	5			Brez odgovora	7
Učenje	4				
Druženje	3				
Družina, partnerstvo	3				
Drugo: Povezovanje; spodbujanje in zaupanje mladim; iti v dom; svoboda; predajanje znanja in veščin, ki so si jih pridobili;	5	Brez odgovora	8		
Brez odgovora	12				

Tabela 12: Priložnosti v starosti po starostnih skupinah anketirancev

V Tabeli 12 so navedene kategorije odgovorov za priložnosti v starosti, za katere so se pri vseh starostnih obdobjih strinjali o prostem času, ki je na razpolago v starosti in priložnosti za uživanje. Najstarejši so največ odgovorov navedli v zvezi z druženjem, kar so mlajši napisali le nekajkrat.

Skupni kategoriji pri starosti od 15 do 30 in od 31 do 60 let sta bili še potovanja in dejavnosti po želji oz. hobiji. Večkrat so mlajši navedli tudi učenje in sproščanje, počitek, na kar se pri srednji starostni skupini nanaša le en odgovor.

Glede na to, da je manj anketirancev v najstarejši starostni skupini, je težje primerjati kategorije in odgovore med posameznimi skupinami, vendar je iz podatkov v Tabeli 12 vidno, da imajo nekoliko različne predstave glede priložnosti v starosti kot pri ostalih dveh življenjskih obdobjih. Pri priložnostih v starosti so odgovori najstarejših

razporejeni v pet kategorij, od tega sta le dve prisotni v ostalih dveh skupinah, ena pa se pojavi tudi pri priložnostih, ki jih vidijo najmlajši. Pri starejših je na prvem mestu po številu odgovorov druženje, kar je pri mlajših le nekajkrat omenjeno. Pri najmlajši in pri srednji skupini sta na prvem mestu prosti čas in dejavnosti po želji, česar pa starejši niso večkrat navedli.

Nekoliko bolj so si anketiranci različnih starosti enotni v ovirah, ki naj bi pestile ljudi v starosti, saj je pri vseh treh starostnih skupinah najbolj zastopana ista kategorija ovir. Ti podatki so prikazani v spodnji tabeli (13).

OVIRE V STAROSTI					
15–30 let		31–60 let		61 in več let	
KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.	KATEGORIJE	št. odg.
Zdravstveno stanje	23	Zdravstveno stanje	21	Zdravstveno stanje	18
Oslabitev telesnih funkcij in zmogljivosti	12	Oslabitev telesnih funkcij in zmogljivosti	9	Denar, materialno stanje	6
Denar, materialno stanje	6	Denar, materialno stanje	6	Izguba družinskega člana	2
Starost, staranje	6	Drugo: duhovna nezrelost; rganiziranost; premalo priložnosti; neracionalno zapravljjanje časa; preveč prostega časa; odvisno od osebe, bolezni, osamljenosti, okorelosti; smrt; prosti čas; neskladnost želja; Staranje; manjša mobilnost;	11	Drugo: hrup; neskladnost želja; izguba upanja; osamljenost;	4
Manjša socialna mreža	5			Brez odgovora	5
Odvisnost od (pomoči) drugih	5				
(Ne)mobilnost	2				
Drugo: ni društev kjer bi jih učili nove stvari; njihov način življenja; družba; nerazumevanje s svojci; strah; mladih ne zanima "pametovanje" starejših; nezainteresiranost; način razmišljanja; smrt partnerja;	9	Brez odgovora	6		
Brez odgovora	11				

Tabela 13: Ovire v starosti po starostnih skupinah anketirancev

Pri vseh treh starostnih skupinah je bil najpogostejši odgovor glede ovir v starosti zdravstveno stanje. Po številu odgovorov pri najmlajši in srednji skupini sledi

oslabitev telesnih funkcij in zmogljivosti, česar najstarejši sicer niso navedli. V najmlajši in srednji skupini je na tretjem mestu denar in materialno stanje, ki pa je pri najstarejših takoj za zdravstvenim stanjem. Prav zdravstveno in materialno stanje, ki sta glede na število odgovorov najmočnejši kategoriji (od le treh kategorij) pri najstarejši skupini, sta bili tudi pri ostalih dveh skupinah velikokrat navedeni kot ovira v starosti. Kar pomeni, da imajo anketiranci različnih starosti podoben pogled na ovire v tem življenjskem obdobju, čeprav so predvsem mlajši, pa tudi anketiranci iz srednje starostne skupine, navedli še veliko drugih odgovorov, vendar je bilo v teh dveh skupinah tudi več vprašanih.

Zanimivo je tudi pogledati, kako se različne aktivnosti in dejavnosti pojavljajo v različnih življenjskih obdobjih. Največkrat se ponovi kategorija učenje. Veliko vprašanih meni, da je v mladosti priložnost za učenje, nekaj jih meni, da je za to priložnost tudi v srednjih letih, pa tudi v starosti. Učenje so navajali tudi kot oviro v mladosti.

Predvsem mladi so velikokrat kot priložnost navedli potovanja, ki se kot priložnost pojavijo pri vseh treh navedenih obdobjih življenja.

Velikokrat se ponovi tudi družina ali partnerstvo, kar so anketiranci nekajkrat navedli kot priložnost v mladosti, a tudi kot oviro v mladosti (nanašalo se je predvsem na starše). Velikokrat je bila družina omenjena kot priložnost in ovira v srednjih letih, priložnost za družino oz. partnerstvo pa nekaj vprašanih vidi tudi v starosti.

V mladosti in starosti so skupne priložnosti za uživanje, hobije oz. dejavnosti po želji in druženje. Skupna kategorija je bil tudi prosti čas. Nasprotje prostemu času, to je pomanjkanje časa, so anketiranci velikokrat naštevati kot oviro v srednjih letih.

Zanimivo nasprotje, ki je razvidno iz teh odgovorov, je tudi fizična zmogljivost in energija ter ukvarjanje s športnimi dejavnostmi v mladosti, v starosti pa oslabitev telesnih funkcij in zmogljivosti ter pešanje zdravja. Kar nekaj dejavnosti oz. aktivnosti se ponovi v različnih življenjskih obdobjih, kjer bi lahko ljudje različnih starosti iskali

skupne točke. S povezovanjem priložnosti pri enih in ovir v drugih obdobjih bi lahko iskali podporo pri ovirah.

V nadaljevanju so v besednih oblakih prikazani odgovori anketirancev, s katerimi so opisovali mlajšo, srednjo in starejšo generacijo. Nekatere odgovore sem preoblikovala na ta način, da sem besede oz. besedne zveze, ki so se nanašale na enake lastnosti ali značilnosti, vendar so se pojavljale v različnih oblikah (pridevniških, deležniških, samostalniških), spremenile v eno od teh oblik (odvisno od smiselnosti posamezne lastnosti). Preoblikovanje teh besed oz. besednih zvez je prikazano v Prilogi 2. Besedne oblake sem najprej pripravila iz odgovorov za posamezno starostno skupino anketirancev (15–30 let, 31–60 let in več kot 60 let), nato pa sem v enem oblaku za posamezno generacijo združila tudi odgovore vseh anketirancev ne glede na njihovo starost. Iz obdelave podatkov sem izključila besedi živahnost in ustrežljivost ter njune izpeljanke, ker so bile velikokrat navedene (sicer pri različnih generacijah različno) in so tako v oblakih prihajale v ospredje, kjer so bile ostale besede manj vidne.

Slika 1: Lastnosti mlajše generacije (od 15 do 30 let)

Slika 2: Lastnosti mlajše generacije (od 31 do 60 let)

Slika 3: Lastnosti mlajše generacije (61 let ali več)

Slika 1, 2, 3 so besedni oblaki, ki vsebujejo besede oz. besedne zveze, s katerimi so anketiranci opisovali mlajšo generacijo. Že na prvi pogled je opaziti, da so največje, tj. najpogostejše lastnosti nekoliko različne. Pri najmlajših najbolj izstopa brezskrbnost. Tudi pri srednji skupini je bila brezskrbnost pogosto uporabljena beseda za opis mlajše generacije, vendar je poleg te s podobno velikostjo napisana tudi razigranost. Pri najstarejših zagotovo najbolj izstopa prijaznost, brezskrbnosti pa niso niti omenili.

Srednja in najstarejša skupina menijo, da je za mlajšo generacijo značilna tudi uporaba tehnologije. Pri teh dveh skupinah je nekaj večjih besed, ki se nanašajo na učenje in željo po učenju, npr. vedoželjnost, radovednost, učljivost, učenost. Tudi pri najmlajših anketirancih je opazna radovednost, ostalih značilnosti s tem v zvezi pa ni.

Vsi ti opisi, ki bolj izstopajo, na nek način pozitivno predstavljajo mlajšo generacijo. Vendar če pogledamo bolj drobno napisane besede, je med njimi tudi kar nekaj negativnih opisov, npr. neodgovornost, neposlušnost pri najmlajših, pri srednji skupini so to brezbržnost, razvajenost, naveličanost, nedelavnost, preračunljivost, brezvoljnost, najstarejši pa so mlajšo generacijo opisovali kot nepošteno, nespoštljivo, neprilagodljivo za delo in premalo aktivno. Največ takšnih negativnih lastnosti lahko najdemo prav pri srednji starostni skupini.

Lahko bi rekli, da na nek način srednja generacija čuti dolžnost, da skrbi za mlade, zato jih vidi kot nesamostojne, iz česar izhaja, da so jim dovoljene napake in imajo čas za učenje, igro in brezskrbnost, saj so pod njihovim okriljem.

Slika 4: Lastnosti srednje generacije (od 15 do 30 let)

Slika 5: Lastnosti srednje generacije (od 31 do 60 let)

Slika 6: Lastnosti srednje generacije (61 let in več)

Zagotovo najbolj očitna lastnost, ki opisuje srednjo generacijo, je delavnost, saj zelo izstopa pri vseh treh starostnih skupinah.

Ob pogledu na besede, ki bolj izstopajo v oblaku, kjer so odgovori najmlajših anketirancev (Slika 4), se zdi, kot da mladi s strahospoštovanjem gledajo na obdobje srednjih let, saj so največje besede delavnost, odgovornost, skrbnost, samostojnost, zaposlenost, zaskrbljenost, resnost, nekoliko manjši, pa vseeno opazni, sta tudi živčnost in pomanjkanje časa ter podobne, ki so še bolj drobno napisane (npr. zrelost, stresnost, razdajanje, vestnost, hitenje, utrujenost, vztrajnost). Vse te značilnosti so na nek način povezane z odgovornostjo in resnostjo, kot da srednja generacija nima časa za zabavo. Čeprav nekatere od teh značilnosti bolj izstopajo tudi pri srednji skupini, so tam večje napisane še ustvarjalnost, energičnost, podjetnost, prijaznost, potrpežljivost, družina, ki imajo na nek način bolj pozitiven prizvok in ne označujejo srednjih let kot tako zelo resno in obremenjeno življenjsko obdobje. Tudi pri najstarejših izstopajo še družabnost, ustvarjalnost, družina, ljubeznivost. Najmlajši srednjo generacijo verjetno tako vidijo zato, ker je to generacija, ki v veliki meri še vedno skrbi za njih, in jo opisujejo s svojega vidika (odvisnosti).

Kot mlajšo generacijo so tudi srednjo opisovali le s posameznimi negativnimi lastnostmi in so zato te besede bolj drobno napisane. Srednja starostna skupina anketirancev je npr. naštevala: nespoštovanje, sebičnost, materializem, razdražljivost, pohlepnost. Pri najstarejših je takšnih značilnosti nekoliko manj, npr. stremuštvo, rivalstvo, samovšečnost in zagrenjenost. Pri najmlajši skupini pa besed z izrazito negativnim prizvokom ni opaziti.

Slika 7: Lastnosti starejše generacije (od 15 do 30 let)

Slika 8: Lastnosti starejše generacije (od 31 do 60 let)

Slika 9: Lastnosti starejše generacije (61 let ali več)

Glede na odgovore, prikazane na Sliki 7, 8 in 9, je umirjenost beseda, ki najbolj opisuje starejšo generacijo. Največkrat so s to značilnostjo opisovali starejšo generacijo anketiranci, stari od 31 do 60 let, sicer pa so jo velikokrat navedli tudi ostali anketiranci. Najmlajši so starejšo generacijo največkrat opisovali kot izkušeno, najstarejši anketiranci pa kot potrpežljivo. Potrpežljivost bolj izstopa tudi pri srednji starostni skupini, pri najmlajših je prav tako napisana z večjo pisavo, vendar ne izstopa zelo.

Tudi pri starejši generaciji so najbolj opazne pozitivne lastnosti, kot so umirjenost, potrpežljivost, izkušnost, modrost, prijaznost in družabnost. Večje pisave sta tudi pozabljivost in počasnost, ki pa starejše generacije ne opisujeta ravno kot kompetentne. Pozabljivost, kot značilnost starejše generacije, se pojavi pri vseh treh starostnih skupinah. Počasnost so naštevali le anketiranci od 15. do 30. leta starosti, ki verjetno zaradi svoje energičnosti, ki je na nek način lahko nasprotje počasnosti starih ljudi, to še bolj opazijo.

Potrpežljivost kot najpogostejšo lastnost najstarejših bi lahko povezali s počasnostjo, ki so jo navajali najmlajši, saj na nek način izražajo, da so stari ljudje za njih prepočasni in zato nimajo potrpljenja z njimi. Zato lahko starejši sebe vidijo kot bolj potrpežljive od ostalih.

Pri pregledu vseh značilnosti, predstavljenih na zgornjih slikah, je opaziti, da so anketiranci najbolj v skladu z razširjenimi stereotipi opisovali srednjo generacijo kot delovno, odgovorno in skrbno, najmlajši so nekajkrat omenili celo krizo srednjih let. V takšnem pogledu na srednjo generacijo so si precej enotni anketiranci vseh treh starostnih skupin, kar lahko izhaja iz tega, da je ta razširjen stereotip bolj pozitiven kor razširjeni stereotipi o ostalih dveh generacijah, saj je delavnost, pa tudi odgovornost, v naši družbi visoko cenjena vrednota.

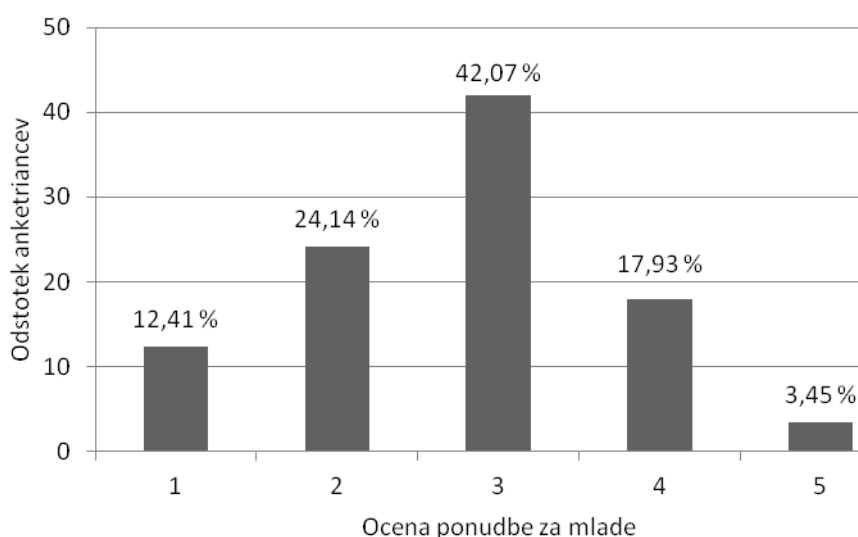
Tudi brezskrbnost, energičnost in razigranost spadajo v stereotipne predstave o mladih, vendar ne izstopajo negativni stereotipi, kot so razpuščenost, nediscipliniranost, da bi se mladi le zabavali, da jih ničesar ne zanima in podobno.

Zanimivo je, da za mlajšo generacijo pri najstarejši skupini najbolj izstopa prijaznost, ki pa ni v skladu z razširjenimi stereotipi v družbi. Zelo verjetno so starejši izhajali iz svojih vnukov, pa tudi otrok, ki so jim gotovo bolj pripravljeni pomagati in imajo z njimi boljše odnose kot z neznanci.

Kljub temu, da so se pri prvem vprašanju najstarejši bolj strinjali z vsemi stereotipi o generacijah, se je pri tem vprašanju izkazalo ravno nasprotno. Mlajšo in starejšo generacijo so opisovali povsem z nasprotnimi lastnostmi, s katerimi so se v povprečju strinjali pri prvem vprašanju. To lahko izhaja iz tega, da so pri lastnostih imeli v mislih osebe, ki so jim blizu, in so naštevali njihove osebnostne lastnosti. Z osebami, ki so nam blizu, pa se običajno bolj razumemo in ne gledamo nanje le kot na pripadnike določene skupine, v tem primeru generacije.

O starejši generaciji so anketiranci stereotipno naštevati izkušnost, modrost in pozabljivost, ni pa zaznati stereotipov, kot so togost oz. neprilagodljivost, ujetost v preteklosti, skopuštvu, nezadovoljstvo, emocionalnost, osamljenost in podobno.

Anketirance sem vprašala tudi po tem, kakšna se jim zdi ponudba lokalnega okolja za mlade. Ponudbo so ocenjevali z ocenami od 1 (sploh ni poskrbljeno) do 5 (je zelo dobro poskrbljeno). Odstotki posameznih ocen so prikazani na Grafu 19.

Graf 19: Ocena ponudbe lokalnega okolja za mlade

Največ, skoraj polovica vprašanih je ponudbo ocenila s tri, kar pomeni, da niso najbolj zadovoljni s ponudbo. Nekoliko več je tistih, ki so s ponudbo slabše zadovoljni, kot tistih, ki so bolj zadovoljni. Zelo zadovoljnih je le nekaj vprašanih.

Anketiranci so oceno lahko dopolnili s tem, da so navedli, kaj pogrešajo za mlade v lokalnem okolju. Odgovori so prikazani v spodnji tabeli.

Kaj pogrešate za mlade?					
15–30 let		31–60 let		61 let in več	
KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.
Prostor za druženje	13	Športni objekti	8	Zaposlitev, delovna mesta	6
Dejavnosti, aktivnosti na splošno	10	Prostor za druženje	7	Bazen	4
Prireditve, koncerti	9	Prireditve, koncerti	5	Prireditve	4
Športne aktivnosti	7	Drugi objekti	4	Drugi objekti	3
Bazen	7	Zaposlitev, delovna mesta	4	Druženje	3
Drugi objekti	6	Bazen	3	Druge aktivnosti	3
Športni objekti	6	Druženje	3	Športni objekti	3
Kino	5	Kulturni dom	2	Nič ne manjka	3
Mladinski center		Mladinski center	2	Športne aktivnosti	2
Aktivno vključevanje v dejavnosti	5	Športne aktivnosti	2	Prostor za druženje	2
Druge aktivnosti	5	Interesne dejavnosti, delavnice	2	Drugo: sprehajalne poti; prostost, svoboda; možnosti usposabljanja za prostovoljce; nihče jih ne usmerja, povezuje; klub za mlade	5
Druženje	4	Nič ne manjka	2		
Nič ne manjka	4	Drugo: vzgojo in zgled; urejene kolesarske steze in sprehajalne poti; več delovnih akcij; Aktivnost; klube; program aktivnosti;	5		
Zaposlitev, delovna mesta	4			Brez odgovora	3
Klubi	3				
Okrogle mize	3				
Park	2				
Drugo: javno	5	Brez odgovora	6		

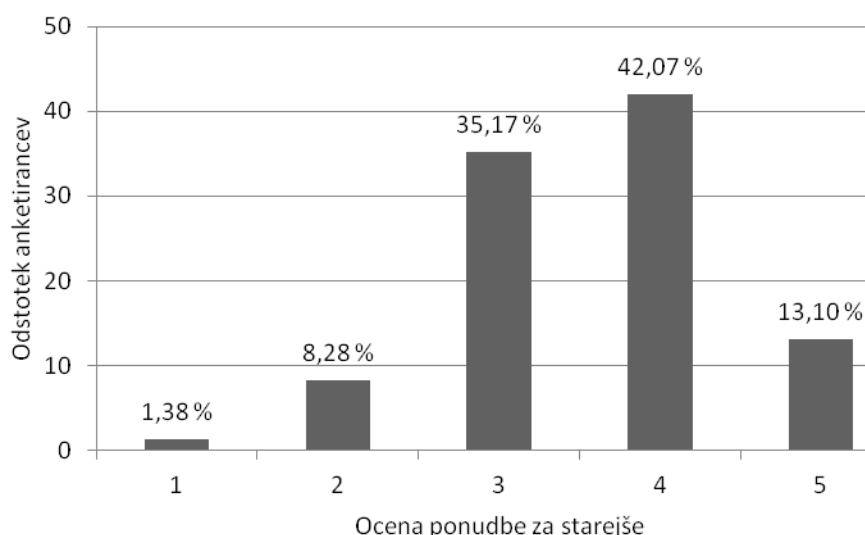
infrastrukturo; podpora v smislu omogočanja samostojnosti (služba, socialna varnost, stanovanja...); se mi zdi, da za mlade dejansko sploh ni ničesar v občini Trebnje; dvorano; Več oz. delati na področju varne in za njih primerne večerne sprostitev; javno infrastrukturo; podpora v smislu omogočanja samostojnosti (služba, socialna varnost, stanovanja...); se mi zdi, da za mlade dejansko sploh ni ničesar v občini Trebnje; dvorano; Več oz. delati na področju varne in za njih primerne večerne sprostitev;	
Brez odgovora	7

Tabela 14: Pomanjkljivosti lokalnega okolja za mlade

Iz rezultatov v Tabeli 14 je vidno, da srednja in starejša starostna skupina prepoznava potrebe mladih, saj so navajali podobne pomanjkljivosti kot anketiranci, stari od 15 do 30 let, ki jih lahko uvrstimo v skupino mladih.

V vseh treh skupinah je omenjena potreba po prostoru za druženje, prireditvah oz. koncertih, športnih aktivnostih, bazenu, športnih objektih in druženju. Skupno je kar šest enakih kategorij.

Anketiranci so ocenjevali tudi ponudbo lokalnega okolja za starejše, kar so prav tako ocenjevali z ocenami od 1 (sploh ni poskrbljeno) do 5 (je zelo dobro poskrbljeno). Odstotki posameznih ocen so prikazani na spodnjem grafu.

Graf 20: Ocena ponudbe lokalnega okolja za starejše

Z Grafa 20 je vidno, da je večina, skoraj polovica vprašanih zadovoljna s ponudbo za starejše. Z najslabšima ocenama (1 ali 2) je ponudbo ocenilo nekaj manj kot 10 % vprašanih. Iz tega sklepam, da so anketiranci razmeroma zadovoljni s ponudbo za starejše.

Če primerjam te ocene z ocenami ponudbe za mlade (Graf 19), lahko rečem, da so anketiranci bolj zadovoljni s ponudbo za starejše, saj je pri ponudbi za stare veliko večji odstotek ocen 4 ali 5, kot pri ponudbi za mlade.

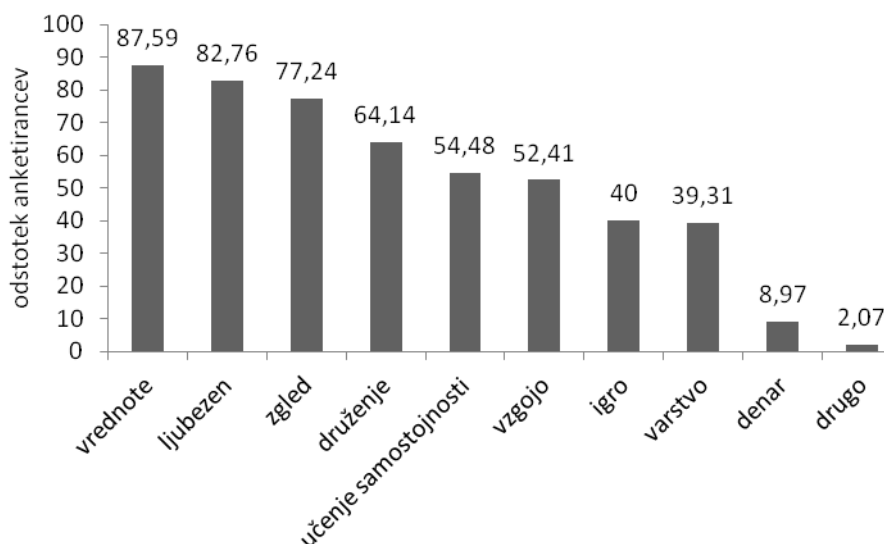
Kaj pogrešate za starejše?					
15–30 let		31–60 let		61 let in več	
KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.
Dejavnosti, aktivnosti na splošno	10	Druženje	12	Druženje	5
Druženje	7	Nič ne manjka	4	Nič ne manjka	3
Interesne dejavnosti, delavnice, izobraževanja	6	Športne aktivnosti	3	Druge aktivnosti	3
Ne vem	6	Interesne dejavnosti, delavnice, izobraževanja	3	Medgeneracijsko sodelovanje	2

Medgeneracijsko sodelovanje	5	Druge aktivnosti	3	Urejenost okolja	2
(Večji/ cenejši) dom starejših občanov	4	Oskrba na domu	3	Drugo: dobre sosede; prednost v zdravstvu, nič čakanja pri zobozdravniku; zaželen nočni mir; bolj bi se morali pozanimati za tiste, ki so še doma; cenejšo oskrbo na domu; fizično pomoč starejšim (čiščenje doma, priprava drv...)	6
Urejenost okolja	4	Medgeneracijsko sodelovanje	2		
Drugi objekti	4	Pomoč	2		
Nič ne manjka	4	Drugo: več pozornosti do te generacije; pripravljenost sodelovanja lokalne skupnosti;	2		
Prostor za druženje	3				
Društva	3				
Drugo: dnevni center za stare; boljše zdravniško oskrbo; bližina trgovin; veliko jih je osamljeni in brez družin in preprosto se prebijejo sami skozi čas, v domu za ostarele pa ni prostora za njih; premalo razvita pomoč na domu oz. starejši niso informirani, da lahko pomoč na domu koristijo; boljše oskrbo na domu; več spoštovanja; večji prispevek mladih;	8	Brez odgovora		12	
		Brez odgovora		12	
Brez odgovora	17				

Tabela 15: Pomanjkljivosti lokalnega okolja za starejše

Tudi glede ponudbe lokalnega okolja za starejše so anketiranci lahko navedli, kaj pogrešajo, kar je prikazano v Tabeli 15. Mlajša in srednja starostna skupina sta prepoznali nekatere pomanjkljivosti lokalnega okolja, ki jih občutijo starejši. Tako so na primer v vseh starostnih skupinah nekateri anketiranci menili, da manjka druženje in medgeneracijsko sodelovanje. Pri vseh treh je nekaj vprašanih menilo, da nič ne manjka, kar tudi potrjuje oceno zadovoljstva anketirancev s ponudbo lokalnega okolja za starejše.

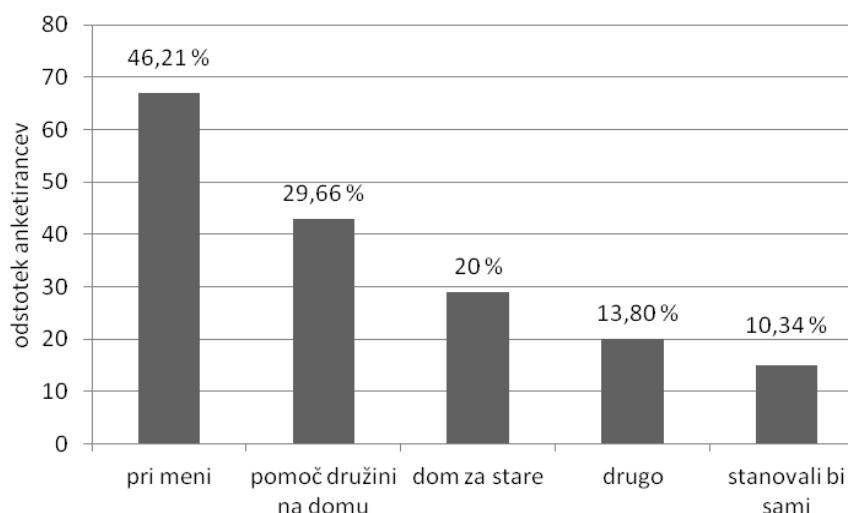
Zanimalo me je, kaj naj bi stari starši dajali oziroma prenašali na svoje vnuke. Podanih je bilo 9 odgovorov in možnost drugo, anketiranci pa so lahko obkrožili več odgovorov.

Graf 21: Dobrine, ki naj jih stari starši prenašajo na vnuke

Graf 21 prikazuje odstotke anketirancev, ki so se odločili za posamezen odgovor. Velika večina meni, da bi morali stari starši vnukom predajati vrednote in ljubezen, nekaj manj se jih je odločilo za zgled, nekaj več kot polovica se je odločila za učenje samostojnosti in za vzgojo, manj kot polovica pa za igro in varstvo. Le slabih 9 % meni, da naj bi stari starši vnukom dajali tudi denar.

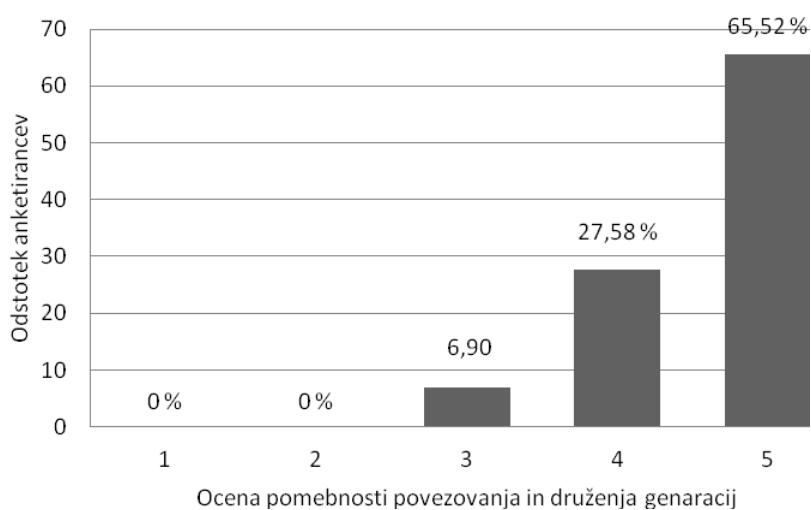
Anketiranci v zelo veliki meri pričakujejo kar nekaj nematerialnih dobrin od starih staršev. Menijo, da so stari starši lahko zgled svojim vnukom in imajo primerne vrednote, ki bi koristile tudi njihovim vnukom. Čeprav je v literaturi velikokrat omenjeno, da prevladuje stereotip o togosti starih ljudi, o nepripravljenosti za prilagajanje spremembam in ujetosti v preteklost, so vrednote, ki jih imajo, očitno še vedno aktualne tudi za njihove vnuke.

Graf 22: Skrb za starše, ki potrebujejo pomoč pri vsakodnevni opravi

Na Grafu 22 so prikazani odstotki posameznih odgovorov na vprašanje, kako bi poskrbeli za svoje starše. Tudi pri tem vprašanju so nekateri anketiranci obkrožili več odgovorov. Skoraj polovica bi starše nastanila pri sebi, 30 % vprašanih bi uveljavila pomoč na domu ali storitve zasebnih podjetij, ki se ukvarjajo z nego na domu. Nekaj manj se jih je odločilo za odgovor, da bi starši živeli v domu za starejše, najmanj pa za odgovor, da bi starši stanovali sami. Ti rezultati kažejo, da je medgeneracijska solidarnost v družini med anketiranci prisotna v veliki meri.

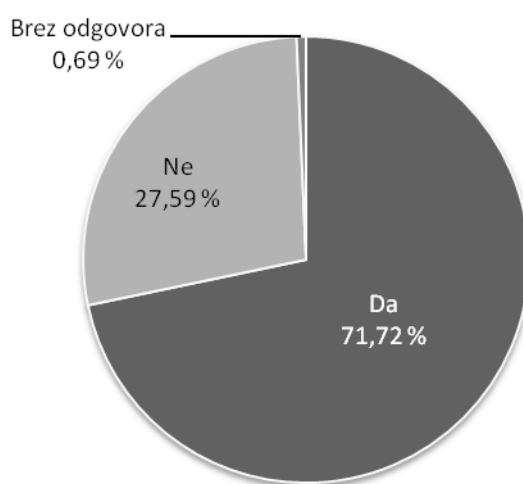
Anketiranci so ocenjevali tudi pomembnost povezovanja in druženja generacij. Ocena 1 pomeni sploh ni pomembno, ocena 5 pa je zelo pomembno.

Graf 23: Pomembnosti povezovanja in druženja generacij

Druženje in povezovanje generacij se anketirancem zdi pomembno, saj je več kot polovica ocenila, da je to zelo pomembno. Nihče od anketirancev ne meni, da druženje in povezovanje generacij sploh ni pomembno, nihče ni obkrožil niti ocene 2. Ti rezultati so skladni s poudarjanjem pomena medgeneracijskega sožitja v zadnjih nekaj letih.

Večina bi želela tudi pogostejše stike z osebami drugih generacij, kar je zelo očitno z Grafa 24. Ta želja je verjetno povezana s tem, da se ljudje zavedajo pomembnosti medgeneracijskih odnosov.

Graf 24: Potreba po pogostejših medgeneracijskih stikih

Zanimivo je, kaj vse ljudje menijo, da lahko naučijo, predajo drugim generacijam. Rezultati so zbrani v spodnji tabeli.

15–30 let		31–60 let		61 let in več	
KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.	KATEGORIJE	Št. odg.
Vrednote in osebnostne lastnosti	30	Vrednote in osebnostne lastnosti	10	Ročne spretnosti, šivanje, kvačkanje, pletenje	10
Uporaba sodobne tehnologije	8	Ročne spretnosti, šivanje, kvačkanje, pletenje	7	Vrednote in osebnostne lastnosti	7
Računalniška znanja	7	Pogovor	6	Kuhanje in pečenje	7
Športne aktivnosti	6	Kuhanje in pečenje	5	Petje	5

Glasba	5	Poklicna, strokovna znanja	5	Gospodinjska opravila na splošno	2
Poklicna, strokovna znanja	4	Računalniško znanje in uporaba tehnologije	4	Drugo: delo s starejšimi v skupinah; bonton, pravilno obnašanje; skrb za rože; kmečka opravila;	4
Znanje tujih jezikov	4	Pomoč, skrb na splošno	4		
Medsebojni odnosi in komunikacija	4	Druga gospodinjska opravila	4		
Pomoč, skrb na splošno	4	Petje in ples	3		
Ples	3	Komunikacija	3		
Ustvarjalnost na splošno	3	Druženje	3		
Znanje na splošno	3	Športne aktivnosti	3		
Druženje	3	Ustvarjalnost na splošno	2		
Ročne spretnosti	2	Znanje na splošno	2		
Likovna umetnost	2	Drugo: načini dela, ravnanja v skladu s holističnim, trajnostnim principom delovanje za dobrobit vseh živih bitij, zavest o enosti in povezanosti vseh oblik življenja; razvijanje dobrodelnosti; svetovanje in pomoč pri birokraciji; pomoč pred vsiljivimi prodajalci; nimam; ne vem; svetovanje o vzgoji; igre; pomoč pri tehničnih delih; svetovanje;	10		
Kuhanje in pečenje	2				
Šolska znanja	2				
Pogovor	2				
Drugo: lahko koga naučim spat 12 ur brez prekinitve; ne vem; vzgoja; Sposobnost poslušanja; Veliko bi lahko vložila na področju sociale, oz. že vlagam; Imam veliko idej za vodenje mladinskega centra; ideje; oblikovanje dokumentov; zanje ljudskega izročila; pomoč pri izpolnitvi želja;	10				

Tabela 16: Spretnosti, veščine, znanja, vrednote, ki bi jih predali drugim

Glede na vse kategorije, prikazane v Tabeli 16, anketiranci menijo, da v družbi primanjkuje pravih vrednot in določenih osebnostnih lastnosti, saj bi jih mnogi radi predajali drugim.

Starejši so naštevati bolj spretnosti, mlajši pa večinoma znanja (na splošno in bolj konkretno). Najbolj je opazna podobnost med najstarejšo in srednjo skupino, saj se pri tej skupini pojavijo vse kategorije, ki so pri najstarejši, s podobnim številom odgovorom. To lahko pomeni, da ima srednja in starejša generacija več skupnih točk, ki so lahko priložnosti za druženje. Mlajša generacija pa lahko starejšo nauči več novih stvari in obratno, kar pa je prav tako lahko izhodišče za druženje. Zanimivo bi bilo še raziskati, kako bi našteta znanja in spretnosti koristila ostalim generacijam oz., ali bi si sploh želeli ta znanja in spretnosti prejemati od drugih.

5. RAZPRAVA

V diplomski nalogi sem obravnavala medgeneracijske odnose in stereotipe o generacijah ter si pri raziskovanju zastavila pet hipotez.

Na podlagi dobljenih rezultatov lahko potrdim hipotezo, da višja kot je starost anketirancev, višje postavljajo starostno mejo, kdaj se konča mladost in kdaj postanemo stari. Kar je bilo povsem pričakovano, saj so podobne rezultate dobili tudi v obširnejši raziskavi. Povezava je bila očitna že z grafičnega prikaza podatkov. Pearsonov koeficient korelacije nakazuje na zmerno povezavo med tema dvema spremenljivkama. Nekoliko močnejša je povezava med starostjo in mnenjem o tem, kdaj postanemo stari. To dokazuje, da je zelo težko postaviti starostne meje med posameznimi generacijami, saj imajo ljudje različno predstavo o tem, kako dolgo smo mladi in kdaj postanemo stari. Eden od razlogov, zakaj je te starostne meje težko postaviti, je več vidikov starosti. Poleg koledarskih let, ki jih štejemo, lahko na starost gledamo še z biološkega, socialnega, subjektivnega in vedenjskega vidika (Pečjak 2007: 14). Generacije vedno težje razmejujemo tudi zaradi cikličnosti življenja sodobnega človeka. Linearen način življenja, ki je v preteklosti označeval posamezno generacijo (npr. igra in učenje v mladosti, delo in družina v srednjih letih ter upokožitev v starosti), danes ni več starostno pogojen. Dogodki v našem življenju se dogajajo in prepletajo v kronološko različnih obdobjih, nepredvidljivo in nenačrtovano (Mali 2009a: 75).

Potrdim lahko tudi hipotezo, da se anketiranci strinjajo s stereotipnimi trditvami o generacijah, in sicer na podlagi rezultatov prvega vprašanja, ki se nanašajo na stereotipe o generacijah. Glede na vrednost izračunanega indeksa so se anketiranci v povprečju srednje do zelo strinjali s stereotipi. Ugotovila sem tudi, da je prisotnost stereotipov odvisna od starosti. Starejši kot so anketiranci, bolj so prisotni stereotipi, kar še najbolj velja za stereotipe o starih ljudeh, kar bi utemeljila s pojavom »samouresničuje se prerokbe« (Pečjak 1998: 65). Starostni stereotipi, ki so razširjeni v družbi, vplivajo na starejše v tolikšni meri, da prilagodijo tem stereotipom svoje doživljanje in vedenje. Na to bi morali biti v socialnem delu zagotovo zelo pozorni, da ustvarjamo možnosti za občutek kompetentnosti in edinstvenosti starih ljudi. Prav s pogostejšimi medgeneracijskimi odnosi bi lahko starejšim zmanjšali

občutek, da jih vsi vidijo kot tipične predstavnike neaktivne populacije. V socialnem delu bi zagotovo morali zavzeti držo, ki ne dopušča nikakršnega posploševanja in diskriminiranja na podlagi starosti.

Starostni stereotipi so bili sicer nekoliko manj prisotni, ko so anketiranci naštevati lastnosti posameznih generacij oz. so bili bolj prisotni pozitivni stereotipi, kot npr. modrost in izkušnost starejših, delavnost srednje generacije in brezskrbnost mladih.

V povezavi s stereotipi o generacijah je zanimiva primerjava opisov posameznih starostnih skupin, ki so jih dobili v britanski raziskavi Standard life- a (Age old stereotypes 2009, http://www.standardlife.com/static/docs/age_old_-stereotypes.pdf), z opisi generacij, ki sem jih dobila v svoji raziskavi. Britanci so opisovali, da imajo mladi (od 18 do 25 let) čas za druženje in zabavo, kar so anketiranci v moji raziskavi velikokrat navedli kot prednost v mladosti. Tudi šport in dejavnosti po želji anketiranci pogosto vidijo kot priložnost v mladosti, kar so navedli tudi v britanski raziskavi. Kot oviro za mlade je veliko anketirancev navedlo denar oz. materialno stanje, Britanci pa so za mlade podobno zapisali, da imajo finančne skrbi. Na nek način je skupna značilnost tudi neaktivnost mladih, saj je v moji raziskavi nekaj anketirancev navedlo, da pogrešajo aktivno vključevanje mladih v dejavnosti, veliko pa jih je zapisalo, da pogrešajo aktivnosti za mlade.

Za srednjo generacijo so skupne značilnosti obeh raziskav zaposlitev, družina, skrb za otroke, finančna neodvisnosti in stabilnost, aktivnost ter pomanjkanjem časa. Večina teh značilnosti se pojavi tako pri priložnostih in ovirah srednjih let kot tudi pri naštevanju lastnosti, ki veljajo za srednjo generacijo.

Britanci o starejših menijo, da ne skrbijo za otroke in družino, v moji raziskavi pa je nekaj anketirancev videlo priložnost za partnerstvo in družino v starosti. Prav tako za starejše menijo, da se ne ukvarjajo s športom in drugimi aktivnostmi, tudi rezultati moje raziskave ne kažejo, da bi kdo povezoval starost in športne aktivnosti, vendar je precej anketirancev navedlo, da je starost priložnost za hobije oz. dejavnosti po želji. Pri rezultatih obeh raziskav se je izkazalo, da za starejše velja osamljenost oz. krčenje socialne mreže.

Na podlagi »hipoteze stikov«, po kateri lahko pride do sprememb stereotipov zaradi pozitivnih medosebnih odnosov med člani različnih skupin (Ule Nastran 1997: 61), sem sklepala, da bolje kot anketiranci ocenjujejo odnos, manj so prisotni stereotipi. Vendar se je izkazalo, da tudi med tema dvema spremenljivkama ni povezave. Vrednosti indeksa za stereotipe se v povprečju skoraj niso spremenile glede na vrednost indeksa za odnose, vendar je bila to subjektivna ocena anketirancev o odnosu, ki pa ne razkriva pomembnega dejstva, koliko imajo dejansko anketiranci stikov z drugimi generacijami, kar bi lahko bolj vplivalo na prisotnost stereotipov kot zgolj subjektivna ocena, ki se nanaša bolj na kakovost odnosov.

V raziskavi me je zanimala tudi povezava med strahom pred staranjem in starostjo. Glede na vrednost regresijskega koeficienta bi težko rekla, da obstaja povezava med tema dvema spremenljivkama. Če povečamo starost za 81 let (kolikor je razlika med najmlajšim in najstarejšim anketirancem), se ocena strahu pred staranjem v povprečju zniža le za nekoliko manj kot eno oceno, čeprav je zanimiv podatek, da se anketiranci, starejši od 80 let, sploh ne bojijo staranja. To bi lahko razložili s tem, da so po svoji definiciji (mejo za starost so v poprečju postavljali pri 75. letih) že stari in se zato nimajo česa bati. Tudi strah pred staranjem je za socialno delo pomembno dejstvo, saj je pogosto povezano prav s stereotipi o starosti in starih ljudeh. Veliko avtorjev je enotnih o tem, da je v naši družbi visoko cenjena mladost in aktivnost, starost pa je tabu, in da lahko iz strahu pred starostjo izvirajo stereotipi.

Ena od ugotovitev raziskave je tudi, da anketiranci medgeneracijsko sodelovanje označujejo kot pomembno. V javnosti se pogosto poudarja pomen medgeneracijskih odnosov, lansko leto je bilo celo posvečeno aktivnemu staranju in medgeneracijskemu sožitju, zato je bilo pričakovati, da se bodo anketiranci v veliki meri strinjali s tem, da je povezovanje in druženje generacij pomembno. Zanimivo bi bilo raziskati, v kakšnem smislu vidijo pomen medgeneracijskega sodelovanja, da bi na podlagi tega lahko oblikovali ustrezne programe, saj si skoraj tri četrtine anketirancev želi pogostejših medgeneracijskih stikov. Raziskovanje in uveljavljanje novih medgeneracijskih programov na območju upravne enote Trebnje se mi zdi smiselno, saj sem o medgeneracijskem sodelovanju našla le podatke o projektih in

programih, v katerih program pripravljajo mladi za starejše, večina je namenjenih stanovalcem doma starejših občanov ali pa gre za skupine starejših za samopomoč.

V nalogi sem izpostavila tudi pojem medgeneracijske solidarnosti v družini. Z raziskavo sem ugotovila, da je medgeneracijska solidarnost v družini prisotna, saj bi skoraj polovica anketirancev starše, ki ne zmorejo več skrbeti zase, nastanila pri sebi. Anketiranci spoštujejo vrednote starejših, saj bi velika večina želela, da vrednote prenašajo na vnuke. Čeprav se v javnosti veliko govori o družini v krizi oziroma propadanju družine, na kar naj bi vplivala tudi radodarna država blaginje, raziskave ne potrjujejo močnega in poenotenega trenda, ki bi kazal na slabljenje družinskih medgeneracijskih vezi. Odnosi v družini se ohranjajo kot pomemben vir opore, ki ostane, tudi ko starši, odrasli otroci in vnuki živijo v ločenih gospodinjstvih (Šadl in Hlebec 2011: 107–108), kar se je izkazalo tudi pri rezultatih te raziskave. Glede na to, da sem raziskovala na območju, ki je redkeje poseljeno od slovenskega povprečja, se mi zdi pomembno izpostaviti tudi dejstvi, na kateri opozarja Filipovič Hrast (2011: 78–79), to sta slaba prostorska vključenost starejših v Sloveniji in močna vpetost v omrežja socialne opore, kar pomeni močno obremenjenost družinskih omrežij, ki bi jih lahko razbremenila skupnostna omrežja.

Pri pisanju naloge in raziskovanju sem skušala na obravnavano temo pogledati tudi z vidika socialnega dela. Verjamem, da lahko socialni delavci pomembno prispevamo na področju medgeneracijskega sožitja, saj se zavedamo pomena iskanja virov moči posameznika na različnih ravneh. Medgeneracijski odnosi so pomemben vir moči ne glede na starost človeka, saj sem tudi s to raziskavo ugotovila pestrost znanj, spretnosti, izkušenj in lastnosti vseh generacij, za katero se prikrajšamo, če se oklepamo stereotipov.

Socialni delavec je velikokrat posrednik med skupinami ljudmi z različno družbeno močjo, kar se pojavlja tudi na področju medgeneracijskih odnosov, saj so starejši pogosto obravnavni kot manjvredni. Socialni delavci pa z zavedanjem o tem in znanjem o krepitvi moči lahko iščemo skupne točke, v katerih bodo vse generacije pomembne in kompetentne, te skupne točke pa so osnova za medgeneracijsko sodelovanje.

Za socialno delo je značilen tudi multidisciplinaren pristop k reševanju problemov, kar je lahko učinkovit pristop tudi pri ustvarjanju možnosti za medgeneracijsko sodelovanje predvsem na ravni lokalne skupnosti, v smislu, da v dobro vseh generacij povezujemo več služb in organizacij na lokalni ravni.

Čeprav je nekaj rezultatov te raziskave možno pojasniti s prebrano literaturo, so se izkazale tudi nekatere pomanjkljivosti. V vprašalniku bi morala bolj dosledno uporabljati izraze mladi, mlajši, stari ljudje, starejši. Pomanjkljivost se pokaže npr. pri trditvi »V družbi starejših se dobro počutim.«, pri čemer imajo lahko anketiranci v mislih stare ljudi ali le starejše od njih, kar je pri najmlajših anketirancih lahko že starost 20 let, pri najstarejših pa blizu 100 let. Če bi bili ti izrazi bolj dosledno uporabljeni, bi lahko z večjo gotovostjo trdila, da se določene trditve ali vprašanja nanašajo na enake ali podobne pojme.

Zaradi majhnega vzorca in neslučajnostnega vzorčenja ugotovitev ne morem posploševati in sklepati, da rezultati prikazujejo dejansko sliko populacije. Vzorec je predstavljal 145 ljudi, kar je manj kot 1 % celotne populacije. Vse enote populacije niti niso imele enake možnosti, da so izbrane v vzorec, saj sem uporabila metodo snežne kepe oz. vzorčenje prek socialnih mrež, ki ima kar nekaj pomanjkljivosti. Vseeno pa sem dobila zanimive opise posameznih generacij in nekatere podatke (npr. postavljanje starostnih meja generacij, solidarnost v družini), ki so smiselni v povezavi s teorijo.

6. SKLEPI

Prisotnost stereotipov je odvisna od starosti. Starejši kot so anketiranci, bolj so prisotni stereotipi, kar še najbolj velja za stereotipe o starih ljudeh. Višja kot je starost anketirancev, višje postavljajo mejo tako za konec mladosti kot tudi za začetek starosti.

Starost ne vpliva na strah pred staranjem, prav tako boljša ocena odnosa ne vpliva na prisotnost stereotipov. Ocena odnosov z mladimi ali starejšimi ni odvisna od starosti. V povprečju imajo anketiranci dobre odnose tako z mladimi kot s starejšimi.

Višja kot je starost anketirancev, bolj ocenjujejo mlajše kot sposobne prenašanja znanj in izkušenj, kar je bilo razvidno že s samega grafičnega prikaza. Izračunan regresijski koeficient pove, da se ocena sposobnosti od najmlajšega do najstarejšega anketiranca v povprečju zviša za približno dve oceni. Na podlagi rezultatov ne morem trditi, da obstaja povezava med oceno te sposobnosti za mladostnike in starejše ter starostjo, saj je regresijska premica skoraj povsem vodoravna. Mladostnike sicer v povprečju ocenjujejo kot sposobne prenašanja znanj in izkušenj, starejše pa kot zelo sposobne.

Anketirani so zelo različno ocenjevali strah pred staranjem. Največ jih je sicer ocenilo, da se staranja sploh ne bojijo, vendar je imela le ocena 2 manj kot 15 % vseh ocen, pri ostalih pa je bil odstotek višji. Z grafičnega prikaza je razvidna šibka povezava med starostjo in strahom pred staranjem. Malenkost manj se staranja bojijo starejši anketiranci.

Najpogosteje so anketiranci kot oviro v mladosti navedli učenje, kot oviro pa denar oz. materialno stanje. Za srednja leta jih največ meni, da je takrat priložnost za delovno aktivnost oz. kariero, ovira pa je pomanjkanje časa. V starosti pa naj bi bila priložnost za prosti čas, hobije in druženje, največja ovira pa je zdravstveno stanje.

Za mlade je najbolj značilna lastnost brezskrbnost in prijaznost, za srednjo generacijo delavnost in odgovornost, za starejše pa umirjenost, potrpežljivost in izkušenost.

V poprečju so bile slabše ocene ponudbe lokalnega okolja za mlade kot za starejše, sicer pa anketiranci za mlade najbolj pogrešajo prostor za druženje, športne objekte in delovna mesta, za starejše pa predvsem druženje.

Od starih staršev se v veliki meri pričakuje, da na svoje vnuke prenašajo vrednote, jim dajejo ljubezen in da so jim zgled. Največ anketirancev bi za starše, ki ne morejo več skrbeti zase, poskrbelo tako, da bi jih nastanili pri sebi doma.

Večinoma so anketiranci povezovanje in druženje generacij ocenjevali kot zelo pomembno. Skoraj tri četrtine anketiranih si želi več stikov z osebami drugih generacij.

Najpogosteje so anketiranci navajali, da bi drugim lahko predali svoje vrednote, poleg tega bi srednja in starejša generacija lahko druge učila predvsem ročnih spretnosti, mlajša generacija pa znanja o sodobni tehnologiji.

7. PREDLOGI

Pomembno je, da v socialnem delu zavzemamo jasno stališče proti stereotipom, predsodkom in diskriminaciji na podlagi starosti. Socialni delavci kot strokovnjaki bi se lahko večkrat pojavljali v javnosti in jasno izrazili nestrinjanje s stereotipi, predsodki in diskriminacijo. Tudi če pri delu z uporabniki opazijo takšna ravnanja, bi jih morali na to opozoriti.

V okviru medgeneracijskih stikov bi morali okrepiti samopodobo starejših predvsem z aktivnostmi, v katere bi bile dejavno vključene vse generacije, ne le da npr. mladi starejše učijo računalništva, ampak da tudi starejši učijo mlade, npr. ročnih spretnosti, ki so jih v raziskavi navedli kot spretnost, ki jo lahko predajo.

Okrepiti bi morali skrb za medgeneracijsko sožitje na ravni lokalne skupnosti, s čimer ustvarjamo priložnosti za medgeneracijske stike tistim, ki v okviru družine in ožje socialne mreže nimajo te možnosti. Ena od možnosti je krajevno medgeneracijsko središče, ki se je v nekaterih krajih že uveljavilo. Potrebni bi bilo tudi več projektov, ki bi jih mladi in starejši načrtovali skupaj, in ne le da mladi pripravljajo projekte za starejše in obratno.

Glede na to, da se na izbranem območju večinoma izvajajo medgeneracijski programi in projekti v okviru doma starejših, bi predlagala več aktivnosti z možnostjo medgeneracijskega druženja tudi za ostale starejše, ki ne bivajo v domu, saj se je med anketiranci izkazala želja po pogostejših medgeneracijskih stikih.

Pri načrtovanju programov in projektov bi morali izhajati predvsem iz potrebe ljudi po druženju, saj so druženje anketiranci velikokrat navedli kot pomanjkljivost lokalnega okolja tako za mlade kot za starejše, pogrešajo pa tudi prostore, kjer bi se lahko družili. Pomembno izhodišče je tudi fizična zmogljivost in energija mladih, pri starejših pa peša fizična zmogljivost, pri čemer bi lahko s prednostjo mladih okrepili starejše pri tej oviri. Zelo pomembno se mi zdi, da izhajamo iz potreb vseh generacij, saj bodo le tako stiki res pristni.

8. LITERATURA

Dragoš, S. (2000), Socialne mreže in starost. *Socialno delo*, 39, 4-5: 293–314.

Filipovič- Hrast, M. (2011), Socialna izključenost starejših: Slovenija v primerjalni perspektivi. V: Mandič, S.(ur.), Filipovič- Hrast, M. (ur.). *Blaginja pod pritiski demografskih sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (61–84).

Hlebec V., Filipovič- Hrast, M., Kump, S., Jelenc-Krašovec, S., Pahor, M., Domajnko, B., (2012), *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hojnik Zupanc, I. (1999), *Samostojnost starega človeka v družbeno- prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Hozjan, T. (2010), Aktualne dejavnosti na področju medgeneracijskega sodelovanja v Sloveniji. *Andragoška spoznanja*, 16, 4: 45–52.

Kolarič, Z. (2011), Medgeneracijska solidarnost v primežu reform evropskih držav blaginje. V: Mandič, S.(ur.), Filipovič- Hrast, M. (ur.). *Blaginja pod pritiski demografskih sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (205–224).

Kristančič, A. (2005), *Nova podoba staranja- siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.

Macnicol, J. (2006), *Age Discrimination: An Historical and Contemporary Analysis*. Cambridge: Cambridge University.

Mali J. (2002), Starost, emocije in emocionalno delo v domovih za stare. *Socialno delo*, 41, 6: 317–23.

Mali, J. (2008), *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mali, J. (2009a), Sožitje med generacijami kot ga razumemo v socialnem delu. V: Bezjak, S. (ur.), *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik/ 9. festival za tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Inštitut Hevrek! (70–76).

Mali, J. (2009b), Medgeneracijska solidarnost v obstoječih oblikah skrbi za stare ljudi. V: Tašner, V. (ur.), Lesar, I. (ur.), Antić, M. G. (ur.), Hlebec, V. (ur.), Pušnik, M. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (215–228).

Mali, J., Nagode, M. (2009), Medgeneracijsko sožitje kot temelj sodobne socialne politike v Sloveniji. V: Tašner, V. (ur.), Lesar, I. (ur.), Antić, M. G. (ur.), Hlebec, V. (ur.), Pušnik, M. (ur.), *Brez spopada: kultur, spolov, generacij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta (215–228).

Mandič, S., Filipovič- Hrast, M. (2011), Blaginja v starajoči se družbi: analitična izhodišča. V: Mandič, S. (ur.), Filipovič- Hrast, M. (ur.). *Blaginja pod pritiski demografskih sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (7–25).

Meglič, G. (2012), Sodelovanje med izkušnjami in vedoželjnostjo. *Naši skupni dnevi: Glasilo Doma starejših občanov Trebnje*, XII./1: 13.

Miklič, A. (2012), Sožitje generacij. *Naši skupni dnevi: Glasilo Doma starejših občanov Trebnje*, XII./1: 11.

Novak, M. (1999), Starost- element družbene marginalizacije? V: Mandič, S. (ur.), *Kakovost življenja: stanja in spremembe*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (125–144).

Pečjak, V. (1998), *Psihologija tretjega življenjskega obdobja*. Bled: samozaložba; Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Bled: samozaložba.

Požarnik, H. (1981), *Umetnost staranja: Leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Ramovš, J. (2000), Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, 39, 4/5: 315–329.

Ramovš, J. (2003), *Kakovostna starost: Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ribič, B. (2012), Medgeneracijsko povezovanje. *Naši skupni dnevi: Glasilo Doma starejših občanov Trebnje*, XII./1: 11.

Romih, J. (2009), Medgeneracijski centri, kaj je to?. V: Bezjak, S. (ur.), *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik/ 9. festival za tretje življenjsko obdobje*. Ljubljana: Inštitut Hevrek! (83–84).

Šadl, Z., Hlebec, V. (2011), Stiki med mladimi in starimi ljudmi ter neformalna skrb za stare ljudi v Evropi. V: Mandič, S. (ur.), Filipovič- Hrast, M. (ur.), *Blaginja pod pritiski demografskih sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (107–137).

Šircelj, M. (2009), Staranje prebivalstva v Sloveniji. V: Hlebec (ur.), *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej. (15–43).

Ule Nastran, M. (1997), *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče (2. dopolnjena izdaja).

Vidmar, M. (2012), Prireditve in dogajanja v letu 2012. *Naši skupni dnevi: Glasilo Doma starejših občanov Trebnje*, XII./1: 21–23.

Vlaj, S. (2006), *Teorija javne uprave*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.

SPLETNI VIRI

Berčan, M. (2007), *Pomen medgeneracijskega povezovanja za mlajšo in starejšo generacijo*, diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. <http://www.pedagogika-andragogika.com/files/diplome/2007/2007-Bercan-Mateja.pdf> (1. 12. 2012).

CIK Trebnje- Projekti- Projekti- SNIO- splošno neformalno izobraževanje odraslih. Dostopno na: <http://www.ciktrebnje.si/projekti/item/snio> (5. 12. 2012).

Malačič, J. (2008), Večer- Demografska prihodnost Slovenije in EU. Dostopno na: <http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/default.asp?kaj=3&id=2008100105365616> (8. 3. 2013).

Meze, M. (2012), Statistični urad RS- Demografsko socialno področje- Prebivalstvo- Evropsko leto aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami 2012. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5023 (8. 3. 2013).

Mikolič, V. (2008), Diskurzivna narava stereotipov in predsodkov ter soočanje z njimi v sodobni demokratični družbi. Jezik in slovstvo 53, 1: 67- 77. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-TSAOVXFC/?query=%27keywords%3ddiskurzivna+narava%27&pageSize=25> (25. 1. 2013)

Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve- Medijsko središče- 29. April- Evropski dan medgeneracijske solidarnosti. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/12106/6897/ (8. 2. 2013).

Pihlar, T. (2011), O staromrzištvu v Veliki Britaniji. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=978> (2. 2. 2013).

Ramovš, J., Inštitut Antona Trstenjaka- Gerontologija- Slovar: Staromrzištvo. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1045.html> (5.12.2012)

Ramovš, J., Inštitut Antona Trstenjaka- Gerontologija- Slovar: Generacija. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1046.html> (5. 12. 2012).

Ramovš, J., Inštitut Antona Trstenjaka- Gerontologija- Slovar: medgeneracijsko sožitje. Dostopno na: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1051.html> (8. 2. 2013).

Standard life- Age old stereotypes (2009). Dostopno na: http://www.standardlife.com/static/docs/age_old_stereotypes.pdf (24. 1. 2013).

Statistični urad RS- Interaktivna orodja- Interaktivni statistični atlas Slovenije. Dostopno na: <http://www.stat.si/iatlas.asp> (10. 12. 2012).

Statistični urad RS- Občine v številkah- Statistične regije- Jugovzhodna Slovenija. Dostopno na: <http://www.stat.si/obcinevstevilkah/Default.aspx?leto=2012> (10. 12. 2012).

Vertot, N. (2008), Prebivalstvo Slovenije se stara- potrebno je medgeneracijsko sožitje. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/pub/Staranje_prebivalstva_slo.pdf (2. 2. 2013).

Vertot, N. (2010), Starejše prebivalstvo v Sloveniji. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3443 (8. 3. 2013).

Vičič, S., Pahor, B. (2010), Medgeneracijski dialog na Facebooku. Zbornik 7. festivala raziskovanja ekonomije in managementa, 2.–3. december 2010, Koper– Celje– Škofja Loka. Dostopno na: <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-122-9/prispevki/026.pdf> (25. 1. 2013).

Wikipedia- Theory of generations- spletni vir, lasten prevod. Dostopno na: http://en.wikipedia.org/wiki/Theory_of_generations (25. 1. 2013).

Zlata leta- Med nami- Družina- Kriza srednjih let (2009). Dostopno na: <http://zlataleta.com/kriza-srednjih-let/> (8. 2. 2013).

9. PRILOGE

Priloga 1: Vprašalnik

Sem Tina Pajk, študentka 4. letnika Fakultete za socialno delo v Ljubljani in v okviru predmeta raziskovalni seminar ter v sodelovanju z Medgeneracijskim društvom Vesela jesen Trebnje, delam raziskavo o medgeneracijskem povezovanju. Zato vas prosim, da si vzamete nekaj minut in odgovorite na spodnja vprašanja. Anketa je anonimna. Rezultate bom uporabila pri izdelavi svoje raziskovalne naloge in kasneje pri izdelavi diplomske naloge.

1. V kolikšni meri se **strinjate** s trditvami? Obkrožite število od 1 do 5 pri vsaki trditvi.

1- pomeni sploh se ne strinjam s trditvijo	☐					☐				
5- pomeni zelo se strinjam										
a) Dobro se razumem s starejšimi osebami.	1	2	3	4	5					
b) Stari ljudje so večinoma zagrenjeni in se veliko pritožujejo.	1	2	3	4	5					
c) Mladostniki so večinoma nesramni in ne upoštevajo potreb in želja starejših.	1	2	3	4	5					
č) Stike s starejšimi osebami imam le redko.	1	2	3	4	5					
d) Mladi bi se samo zabavali.	1	2	3	4	5					
e) Stari ljudje so pozabljivi, imajo slab spomin.	1	2	3	4	5					
f) Od mlajših se lahko veliko naučim.	1	2	3	4	5					
g) Srednja generacija je najbolj aktivna generacija.	1	2	3	4	5					
h) Ko si star potrebuješ pomoč ostalih.	1	2	3	4	5					
i) Dobro se razumem z mlajšimi osebami.	1	2	3	4	5					
j) Od starih ljudi se lahko veliko naučim.	1	2	3	4	5					
k) V srednjih letih imajo ljudje veliko obveznosti in zato malo prostega časa.	1	2	3	4	5					
l) Tudi mladostniki imajo veliko znanj in izkušenj, ki bi jih lahko posredovali starejšim.	1	2	3	4	5					
m) V družbi starejših se dobro počutim.	1	2	3	4	5					
n) Mladi nimajo časa za druženje in pomoč starejšim.	1	2	3	4	5					
o) Stari si želijo le miru.	1	2	3	4	5					
p) Pogosto sem v družbi mladostnikov ali otrok.	1	2	3	4	5					

r) Srednja generacija mora skrbeti za mlajšo.	1	2	3	4	5
s) V družbi mladih se dobro počutim.	1	2	3	4	5
š) Stari ljudje uživajo v svoji upokojitvi.	1	2	3	4	5
t) Stari ljudje so dolgočasni, zato me ne zanima druženje z njimi.	1	2	3	4	5
u) Srednja generacija mora skrbeti za starejšo.	1	2	3	4	5
v) Staranja se bojim.	1	2	3	4	5

2. **Pri katerih letih**, po vašem mnenju:

- a) postanemo stari: _____let
b) se konča mladost: _____let

3. Napišite vsaj eno **priložnost in oviro** mladosti, srednjih let in starosti.

	PRILOŽNOSTI	OVIRE
V MLADOSTI		
V SREDNJIH LETIH		
V STAROSTI		

4. Kako pomembno se vam zdi **povezovanje in druženje različnih generacij**.
Obkrožite število od 1 do 5. (1 pomeni sploh se mi ne zdi pomembno; 5 pa, da je povezovanje različnih generacij zelo pomembno)

1	2	3	4	5
Sploh ni pomembno				Je zelo pomembno

5. Kaj bi po vašem mnenju morali **stari starši dajati ali prenašati na vnuke**?
(lahko obkrožite več odgovorov)

- a) ljubezen
b) vrednote
c) denar
d) vzgojo
e) druženje

- f) igro
- g) zgled
- h) učenje samostojnosti
- i) varstvo
- j) drugo: _____

6. Naštejte vsaj **3 lastnosti** za katere menite, da veljajo za **mlajšo generacijo**?
(npr. živahnost, ustrežljivost...)

7. Naštejte vsaj **3 lastnosti** za katere menite, da veljajo za **srednjo generacijo**?
(npr. živahnost, ustrežljivost...)

8. Naštejte vsaj **3 lastnosti** za katere menite, da veljajo za **starejšo generacijo**?
(npr. živahnost, ustrežljivost...)

9. Na lestvici od 1 do 5 ocenite, kako dobro je po vašem mnenju za **mlade** **poskrbljeno v vašem lokalnem okolju**? (1 pomeni sploh ni poskrbljeno; 5 pa, da je zelo dobro poskrbljeno za mlade)

1	2	3	4	5
Sploh ni poskrbljeno				Je zelo dobro poskrbljeno

10. Kaj **pogrešate za mlade** v vašem lokalnem okolju?

11. Če bi imeli **ostarele starše**, kako bi **poskrbeli** za njih? Oziroma kako bi poskrbeli za ostarele starše, če bi se še enkrat odločali?

- f) Stanovali bi pri meni oz. moji družini.
- g) Uveljavili bi storitev pomoči družini na domu ali storitve zasebnih podjetij, ki se ukvarjajo z nego na domu.
- h) Starši bi stanovali sami.
- i) Stanovali bi v domu za starejše.

j) Drugo: _____

12. Na lestvici od 1 do 5 ocenite, kako dobro je po vašem mnenju **za starejše poskrbljeno v vašem lokalnem okolju**? 1 pomeni sploh ni poskrbljeno; 5 pa, da je zelo dobro poskrbljeno za starejše.

1	2	3	4	5
Sploh ni poskrbljeno				Je zelo dobro poskrbljeno

13. Kaj **pogrešate za starejše** v vašem lokalnem okolju?

14. Katere vaše **spretnosti, veščine, znanja, vrednote...** menite, da bi lahko **vi osebno ponudili/naučili/predali** drugim ljudem:

15. Bi želeli **več stika** z osebami drugih generacij? (obkrožite)

- a) Da
- b) Ne

Spol (obkrožite): Ženski / Moški

Starost:

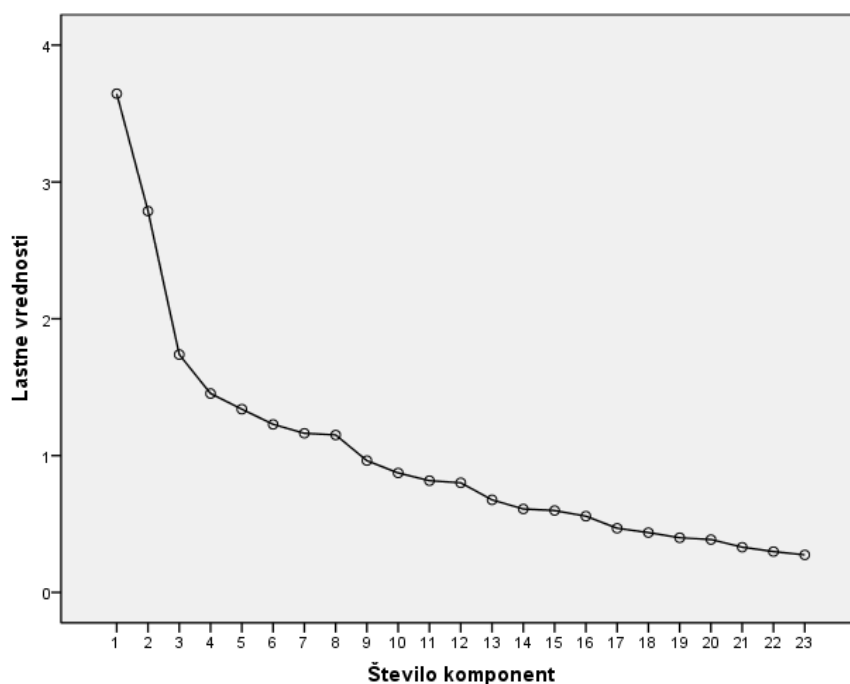
Občina stalnega bivališča: _____

Status (obkrožite):

- a) Dijak, študent
- b) Zaposlen, samozaposlen
- c) Brezposeln
- d) Upokojenec
- e) Drugo: _____

HVALA ZA SODELOVANJE!

Priloga 2: Faktorska analiza odgovorov na prvo vprašanje

Graf 1: Plaziščni diagram

Iz prikazanega plaziščnega diagrama je razvidno, da je najbolj izrazita komponenta, z vrednostjo več kot 3. Od ostalih izstopa še ena komponenta, in sicer ima vrednost več kot 2. Nato pa se komponente počasi ustalijo, razlike med njimi pa so minimalne. Na podlagi tega diagrama, pri nadaljnji analizi upoštevamo tri glavne komponente.

spremenljivke	F1	F2	F3	Komunaliteta
a		0,366	0,364	0,272
b	0,412		-0,324	0,305
c				0,084
č				0,111
d	0,468		0,322	0,325
e	0,681			0,477
f				0,170
g	0,410			0,227
h	0,441			0,207
i		0,529		0,294
j		0,485		0,279
k				0,128
l		0,380	-0,424	0,328
m		0,584		0,387
n	0,364			0,162
o	0,787			0,622

p		0,369		0,198
r	0,559			0,373
s		0,546		0,337
š				0,101
t	0,400	-0,353		0,292
u	0,556			0,330
v				0,065
lastne vrednosti	3,646	2,787	1,739	
% pojas. variance	15,850	12,118	7,559	
komulativni %	15,850	27,968	35,527	

Tabela 1: Komunalitete

Iz tabele 1 vidimo, da ima petnajst spremenljivk komunaliteto večjo od 0,20, kar pomeni, da so spremenljivke pojasnjene s skupnimi faktorji in so tako dobre za pojasnjevanje faktorskega modela. Vseeno pa je ta vrednost komunalitet pri osmih spremenljivkah manjša od 0,20. Tu ima šest spremenljivk še zadovoljivo komunaliteto (večjo od 0,10), zato lahko rečemo, da so spremenljivke še pojasnjene z drugimi faktorji. Težava je le pri komunaliteti spremenljivk c (»Mladostniki so večinoma nesramni in ne upoštevajo potreb in želja starejših«) in v (»Staranja se bojim«), kateri sta premajhni (manjši od 0,10). To pomeni, da ta dva indikatorja nista dovolj povezana z ostalimi, saj ne vplivata na skupni faktor in zato ne merita predvidenih faktorjev. Se pravi, da ti dve spremenljivki merita nekaj drugega kot ostali indikatorji, zato bi ju bilo potrebno iz nadaljnje analize izločiti.

Iz tabele 1 lahko razberemo še, da so lastne vrednosti vseh treh faktorjev večje od 1, kar je dobra vrednost. Prikazan je še odstotek pojasnjene variance, ki kaže, da prvi faktor pojasni 16 % skupne variance, drugi 12 % in tretji 8 %. Skupni delež pojasnjenih varianc je tako 35,5 %.

S pomočjo rotacije je ocenila še faktorske uteži. Najprej je naredila poševne rotacije in preverila korelacijo med faktorji.

Faktor	1	2	3
1	1,000	-0,083	-0,078
2	-0,083	1,000	-0,125
3	-0,078	-0,125	1,000

Tabela 2: Korelacije med faktorji

Korelacije med vsemi faktorji so (med 1 in 2, med 1 in 3, med 2 in 3) manjše od 0,20. To pomeni, da faktorji med seboj niso odvisni in je zato bolj primerna uporaba pravokotne rotacije.

Spreme nljivke	Poševna rotacija						Pravokotna rotacija		
	Pattern uteži			Strukturne uteži					
	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
a		0,489			0,453			0,366	0,364
b		-0,405		0,315	-0,393		0,412		-0,324

c									
č									
d	0,545			0,523			0,468		0,322
e	0,673			0,682			0,681		
f			-0,392			-0,402			
g	0,319		-0,307	0,355		-0,314	0,410		
h	0,409			0,425			0,441		
i		0,366	-0,346		0,401	-0,399		0,529	
j		0,517			0,525			0,485	
k			-0,328			-0,331			
l			-0,563			-0,567		0,380	-0,424
m		0,586			0,584			0,584	
n	0,368			0,369			0,364		
o	0,745			0,766			0,787		
p		0,430			0,437			0,369	
r	0,569			0,573			0,559		
s		0,368	-0,397		0,424	-0,436		0,546	
š									
t	0,310	-0,414		0,342	-0,444		0,400	-0,353	
u	0,575			0,574			0,556		
v									

Tabela 3: Tabela uteži

V stolpcu za poševno rotacijo v tabeli 3, lahko vidimo, da so si uteži med seboj dovolj podobne (pattern in strukturne uteži). Razberemo lahko, da faktor ena meri predvsem dimenzijo stereotipi, saj so pri teh spremenljivkah v večini uteži višje od 0,4. Faktor 2 meri dimenzijo odnosi, kjer ima tudi uteži v večini višje od 0,4. Tretji faktor pa meri vse tri dimenzije, se pravi dve spremenljivki za odnose, dve za sposobnost prenašanja znanja in dve za stereotipe. Vendar je le ena utež večja od 0,4 (absolutno gledano), ki meri dimenzijo sposobnost prenašanja znanj in izkušenj. Kljub temu lahko rečemo, da je merski inštrument dober, saj ima vsaka dimenzija dobre spremenljivke, saj se v večini primerov uteži niso mešale. Tudi pri strukturnih utežeh lahko vidimo zelo podobne rezultate. Prav tako je prišlo do podobnih rezultatov pri pravokotni rotaciji. Razvidno je, da prvi faktor meri dimenzijo stereotipov, faktor 2 dimenzijo odnosi ter faktor 3 dimenzijo stereotipov. Tudi tukaj lahko potrdimo, da se uteži niso mešale in da je vsak faktor meril svojo dimenzijo.

Priloga 3: Razvrščanje odgovorov, na vprašanja odprtega tipa, v kategorije

Razvrščanje v kategorije za vprašanje »Napišite vsaj eno priložnost in oviro mladosti, srednjih let in starosti.«, glede na starost anketirancev (posamezni odgovori so ločeni s podpičjem [;]).

<i>PRILOŽNOSTI V MLADOSTI</i>		
15-30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje: Izobraževanje; željan novega znanja; šolanje (2x); študij (3x); izkusiš nove stvari; spoznavanje novih stvari; hitro se naučiš novih stvari; pridobivanje znanja za službo in življenje; učenje; pridobivanje izkušenj; neformalno izobraževanje; višje šolanje; zmožnost vsrkavanja novih znanj in dognanj; šolanje v tujini; dokončati nadaljevanje šolanja; aktivno pridobivanje znanja;	Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje: nabiranje znanja; študij (2x); neformalno izobraževanje; učenje (3x); izobraževanje; možnost izobraževanja; možnost študija; spretnost, da si zapomniš; izobraževanje (5x); spoznavati okolje in sebe; šola; šolanje v tujini; šolanje (2x); učenje (šola+ življenje); vpis na fakulteto; pridobivanje izkušenj;	Učenje, pridobivanje izkušenj, izobraževanje: Izobraževanje (2x); Šola; Izobrazba (2x); Šolanje (3x); Učenje; višja izobrazba; lahko veliko naučimo; študij; izobraževanje;
Zabava, uživanje: Zabavanje (2x); Uživanje (2x); Zabava (7x); žuranje; uživanja (žuri itd.); zabavati se; priložnost imaš da uživaš/.../; uživati mladost;	Zaposlitev, delo: Delo; študentsko delo; delo prek študentskih servisov; kariera; služba; delovna kariera;	Zabava, uživanje: Uživanje; Zabava;
Zaposlitev, delo: dodatni zaslužek; delovne izkušnje; študentsko delo; ustvarjanje kariere; delo prek študentskih servisov; zaposlitev;	Fizična zmogljivost, energija: energija; moč; gibčnost (2x); fizična vitalnost;	Zaposlitev, delo: Delo (2x); služba; zaposlitev (2x); pridobitev poklica;
Fizična zmogljivost, energija: poln energije; več energije; energija (2x); elan; fizična zmogljivost; gibčnost	Športne dejavnosti: šport-treniranje; šport;	Športne dejavnosti: vključitev v šport; šport
Dejavnosti po želji, športne dejavnosti: razne dejavnosti po svoji želji; šport-treniranje; ukvarjati se s čemer želiš;	Možnosti za razvoj, napredek: neomejeno priložnosti; poskušamo uresničiti vse svoje sanje;	Družina, ustvarjanje družine: ustanovitev družine; poroka; rojstvo otrok;
Možnosti za razvoj, napredek: postati kar si zelis; kaj si lahko ustvarimo (družino, kariero...); možnost napredka; vse poti so odprte; veliko ambicij; vse je pred tabo	Potovanja: videti svet; potovanje; potovanja;	Drugo: povojna leta; urediti si življenje; vojna; igra v naravi; druženje; veze in poznanstva; lahko greš po svetu;
Potovanja: Potovanja (2x); potovanje;	Druženje: druženje z ljudmi; druženja;	Brez odgovora (4x)
(Prosti) čas: veliko prostega časa; imaš	Neobremenjenost: neobremenjenost; brez stresa;	

veliko kajta; prosti čas; čas; veliko časa;		
Druženje: Druženje; druženje z ljudmi;	Drugo: Volja; Neizkušenost; ljubezen; igra; spoznavanje novih ljudi; zabavanje; družina; smo aktivni na veliko področjih;	
Neobremenjenost, brezskrbnost: Brezskrbnost (3x); Svoboda; brezskrbne noči; nimaš veliko obveznosti; /.../ker še nimaš toliko skrbi; ni treba delati	Brez odgovora (4x)	
Nova poznanstva: spoznavanje novih ljudi; poznanstva		
Drugo : Neodgovornost; naivnost; pomoč in učenje starejših; Družina; Veliko idej;		
Brez odgovora (9x)		

OVIRE V MLADOSTI		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Denar, materialno stanje: Denar (10x); pomanjkanje denarja (2x); nimaš keša; finančno smo zelo šibki, zato si ne moremo privoščiti veliko stvari (npr stanovanje, potovanje...); težave z denarjem; pomanjkanje financ; ni denarja	Denar, materialno stanje: Denar (2x); finance (5x); pomanjkanje denarja	Denar, materialno stanje: Denar (3x); ni bilo finančne možnosti; gmotno stanje; pomanjkanje; ni /.../ denarja; ni bilo materialnih sredstev; pomanjkanje denarja; ni bilo materialnih sredstev;
Neizkušenost: manj izkušenj; nespametnost, ki vodi v težave; neizkušenost (3x); neizkušenost in zato večja možnost, za vse oblike zasvojenosti; neizkušnje; premalo znanja, izkušenj;	Neizkušenost : brez izkušenj (2x); izkušnje (3x); premalo življenjskih izkušenj; neizkušenost (4x); pomanjkanje izkušenj; nimajo izkušenj;	Čas, pomanjkanje časa: pomanjkanje časa (3x); čas;
Učenje, izobraževanje: Šola (2x); nabiranje znanja; veliko dela za šolo;	Učenje, izobraževanje: možnost šolanja; šola (2x); šolanje;	Vojna: 2. svetovna vojna- vojaški rok; Vojna (3x)
Odvisnost, nesamostojnost: starostne ovire (za dovoljenje moramo vprašati starše); finančna nesamostojnost; Odvisen si od drugih; odvisnost (finančna, socialna...); odvisnost od staršev; nezmožnost samostojnega odločanja; omejitve v smislu pravil; moraš poslušati druge;	Čas, pomanjkanje časa: čas; pomanjkanje časa;	Drugo: delo na kmetiji; smrt mame; ljubezen; nič; če ga zavoziš, če se prav ne vsiriš; Lenoba; Starši; ni pogojev za učenje; Neizkušenost;
Starši: pri meni osebno starši; starši	Neupoštevanje s strani drugih (starejših):	Brez odgovora (8x)

(4x); starši-pravila; vpliv staršev- njihove odločitve;	nezaupanje starejših; neupoštevanje odraslih starejših;	
Težave v družini: problemi v družini (ločitev, nasilje); odsotnost staršev in posledično vzgoje; problematična družinska situacija;	Iskanje zaposlitve: slabša možnost zaposlitve; pogoji za delo;	
Neupoštevanje s strani drugih: nobeden te ne j* 5 postov; ljudje te ne jemljejo resno;	Lenoba: Lenoba (2x)	
(Ne)mobilnost: Mobilnost; prevoz; oddaljenost od urbanih središč (živiš na vasi);	Vihravost: Vihravost (2x)	
Starost: Starost (2x)	Brez odgovora (3x)	
Drugo : premalokrat si vzamejo čas, da bi poslušali druge, verjamejo da imajo le oni prav; prostor; pasti ponočevanja; pomanjkanje interesa; ne moreš izkusiti vsega "dokler si mlad"; svoboda; asocialnost; bolezen; zbeganost; nediscipliniranost; naivnost; Čas; trenutno - najti zaposlitev;	Drugo: Veliko priložnosti, ki jih zavajajo; čustveno pomanjkanje; nisem imela možnosti se udeleževati krožkov in kulture; neresnost; nosečnost; neizobraženost; nerazumevanje s starši;	
Brez odgovora (9)		

PRILOŽNOSTI V SREDNJIH LETIH		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Delovna aktivnost, kariera: poklic; kariera (6x); delo (2x); stalna služba; zaposlitev; delo na karieri; se zaposliti; možnost kariere	Delovna aktivnost, kariera: Ustvarjanje /.../ in kariere; Kariera (5x); Zaposlitev (2x); služba; delo (2x); samostojna podjetniška pot;	Delovna aktivnost, kariera: kariera- poklic; služba (3x); dobra služba; ustrezna zaposlitev; Zaposlitev (6x); nova služba; delo (2x); do dela; poklicni uspehi; poklicna kariera; uveljavitev v poklicu;
Družina, partnerstvo, dom: Družina (8x); partnerstvo; ustvarjanje družine; imeti družino (3x); lahko opazujemo odraščanje otrok; vzgojiti dete; gradnja hiše; Gradnja /.../ in družine; ustvariti družino; imeti otroke;	Družina, partnerstvo, dom: odraščati s svojimi otroki; ustvarjanje družine (2x); začetek samostojnega gospodinjstva; ustvariti družino; družina (3x); ustvariti lasten dom;	Družina, partnerstvo, dom: rojstvo vnuka; lastna družina; ustvariš si družino; Družina (2x); Otroci;
Spoznavanje sebe, samouresničitev: lahko si izpolnimo že kakšno večjo željo; izpolnitev sanj na službenem in družinskem področju; samo-izpopolnjevanje	Spoznavanje sebe, samouresničitev: napredovanje; napredovanje (profesionalno+ privat); na osnovi izkušenj zaživimo polno življenje v vseh smereh;	Učenje, izobraževanje: več šolanja (fakulteta); študij;

(potovanja ipd.); spoznati sebe		
Izkušnost, znanje: Znanje; si bolj zrel, bolj veš kaj hočeš v življenju; izkušnje;	Izkušnost, znanje: uporaba znanja v praksi; izkušnje; izkoriščati znanje in izkušnje; izkušnost;	Drugo: Uživanje; izkoriščanje prostega časa; Varčevanje; hrepenenje po ustaljenem življenju;
Potovanja: Potovanja (3x); Potovanje; potovanje (2x); Potovati;	Učenje, izobraževanje: nove izkušnje; dodatno izobraževanje; izobraževanje; napredek šole	Brez odgovora (4)
Denar, materialno stanje: imaš keš, ki ti ga pobere država; Denar (3x); Sredstva (2x);	Samostojnost: Osamosvojitve; neodvisnost;	
Neodvisnost: Neodvisnost; si samostojen, lahko delaš tako kot želiš; finančna neodvisnost; samostojnost	Ustvarjalnost, ideje: polni elana in idej; ustvarjalnost (2x)	
Prosti čas in dejavnosti po želji: prosti čas in hobiji; prosti čas;	Drugo: Denar; čas zase in za hobije; Materialna skrb za druge; umirjenost; odgovornost; druženje; možnost sprememb; več hodil po svetu; Aktivnost; Energija;	
Ustvarjalnost, ideje: izpopolnjevanje novih ali starih idej; možnost ustvarjanja;	Brez odgovora (4x)	
Vez med mlajšo in starejšo generacijo: bolj razumejo potrebe tako mlajših kot tudi starejših; povezovanje mlajše in starejše generacije; mlajšim biti zgled v druženju in dialogu s starejšimi;		
Ustalitev: Stabilnost; ustalitev;		
Drugo: ustvariti si pogoje za prijetno življenje; na vrhu svoje zmogljivosti; nabiranje izkušenj in znanja;		
Brez odgovora (11x)		

OVIRE V SREDNJIH LETIH		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Čas, pomanjkanje časa: omejen čas; čas (5x); pomanjkanje časa (4x); premalo časa (2x); prosti čas (2x); malo prostega časa (2x); nimaš nič čaja; malo časa zase in družino; prenatrpan urnik; ne znajo si vzeti časa; manj časa; omejitev	Čas, pomanjkanje časa: pomanjkanje časa (5x); čas (2x); zmanjkuje časa; prosti čas;	Pomanjkanje časa: pomanjkanje časa (3x)

prostega časa;		
Družina, težave v družini: Družina (4x); manj svobode zaradi družine; otroci (5x); nerazumevanje s starši; nosečnost- ni sicer življenjska ovira, je bila pa pri zaposlitvi;	Družina, težave v družini: bolezen otrok; starševstvo; družina (3x); ločitev; otroci; otroci ostajajo predolgo doma;	Družina, težave v družini: bolezen moža; bolezen moža; zgodaj družina; vzgoja otrok; otroci; družina;
Denar, materialno stanje: Denar (3x); finančna preobremenjenost; finančno stanovanjski problemi; finančne; pomanjkanje /.../ denarja; finančna nesamostojnost;	Denar, materialno stanje: Denar (3x); Finance (2x); sredstva; stanovanje; denar oz. stanovanjska kriza;	Denar, materialno stanje: Denar (3x); Finance; pomanjkanje /.../ denarja; male plače; ni denarja;
Obremenjenost: veliko obveznosti; Skrbi (2x); imaš veliko obveznosti, nič časa zase; usklajevati ustalitev in kariero;	Obremenjenost: stres- preobremenjenost (2x); preobremenjenost; preobremenjenost z delom; obremenjenost (izčrpanost, izgorelost...); zaposlenost; obremenjenost	Obremenjenost: Prezaposlitev; Obremenjenost (2x); Prezaposlenost; Pritiski;
Zdravstveno stanje: Zdravje; Bolezen (2x)	Zdravstveno stanje: Zdravje; bolezen;	Zdravstveno stanje: slabo zdravje; bolezen;
Delovna aktivnost, kariera: Služba(6x); pretirano ukvarjanje z kariero; delo; kariera; naporna služba;	Brezposelnost: težave pri zaposlovanju; ni služb; nezaposlitev;	Služba: Služba (2x)
Brezposelnost: nezaposlenost; ni službe	Drugo: Delo; omejeno možnosti udejstvovanja; izguba stare mame; manj odpornosti; spol; vedno slabši pogoji; slabe gospodarske razmere;	Drugo: izguba moža; drugačnost; je bilo veliko ovir; brezposelnost;
Vrt: Vrt (2x)	Brez odgovora (5x)	Brez odgovora (8x)
Odgovornost : Odgovornost; večja odgovornost; odgovornost za otroke		
Drugo: Družba; slaba socialna mreža; staranje; jih ni; pamet; nepravilnost sodobnega sveta; podpiranje mlajše in starejše generacije;		
Brez odgovora (10x)		

PRILOŽNOSTI V STAROSTI		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
(Prosti) čas: razpoložljiv čas; čas (5x); prosti čas(2x); veliko prostega časa; imaš dost čajta; čas zase;	(Prosti) čas: izkoristiti prosti čas; čas; Več časa zase; čas zase; veliko časa;	(Prosti) čas: veliko časa (posvečanje sebi); prosti čas;

veliko časa; veliko časa za razne aktivnosti; več prostega časa; obilo prostega časa; imaš veliko časa za stvari, ki te veselijo; več časa;		
Dejavnosti po želji, hobiji: aktivnosti; hobiji; večja posvetitev hobijem; za dejavnosti za katere prej ni bilo časa; hoditi v hribe; uživanje v stvareh, ki jih imaš rad;	Dejavnosti po želji, hobiji: razne ljubiteljske aktivnosti; čas za hobije; hobiji (3x); posvečati se raznim aktivnostim; dejavnosti, delo in prosti čas po izbiri; posvetiti svojemu konjičku;	Druženje: Druženje (5x); Družabnost; Druženja; druženje s starostniki (2x); druženje med generacijami; razpoložljiv čas za druženje; druženje v skupinah;
Izkušnost, znanje: veliko izkušenj; veliko več o življenju; veliko izkušenj in znanj; izkušnje in znanje; izkušnje	Izkušnost, znanje: prenašanje izkušenj in modrosti na mlajše; mnogo izkušenj; modrost; izkušnje (2x); širjenje modrosti;	Uživanje: Uživanje (3x)
Druženje: druženje z upokojenci; čas za prijatelje; druženje;	Uživanje: Uživati (2x); uživanje v življenju brez večjih obremenitev; uživanje pokojnine;	Mir: Mir (3x)
Uživanje: Uživanje (2x); uživanje v penziji (2x); uživati; uživaš; brezskrbno uživanje	Potovanja: Potovanje; Potovanja;	Brezskrbnost, neobremenjenost: uživanje v življenju brez večjih obremenitev; brezskrbna starost (2x); ni pritiskov;
Sproščanje, počitek: Mir; Sproščanje; Počitek (2x); sprostitve; počivaš;	Preskrbljenost: Preskrbljenost; finančna preskrbljenost;	Drugo: zlata poroka; pogum; razvedrilo;
Potovanja: Potovanja (4x); ker so otroci že odrasli si lahko večkrat privoščimo potovanje; potovanje (2x)	Drugo: Pelzjon; lepi spomini; tekoče opravljanje del; aktivno življenje; dodatno izobraževanje; zadnji čas, da sebe postavimo na prvo mesto; počivanje; druženje-zdravje;	Brez odgovora (7x)
Samouresničitev : uresničiš vse svoje življenjske cilje, katere še nisi uspel; uresničiti še zadnje sanje; izkusiti vse, kar se ti zdi da si prej zamudil; početi, kar v mladosti nisi; užitek v stvareh za katere si prej ne vzamemo časa; izpolnitev nedoseženih ciljev;	Brez odgovora (8x)	
Učenje : spoznavanje novih stvari; naučiti se kaj novega- praktično znanje; učenje od mladih; učenje v prostem času;		
Družina, partnerstvo: Družina; imaš veliko družino in vnučke, ki ti popestrijo čas; kvaliteten partnerski odnos;		
Drugo:		

Povezovanje; spodbujanje in zaupanje mladim; iti v dom; svoboda; predajanje znanja in veščin, ki so si jih pridobili;
Brez odgovora (12x)

OVIRE V STAROSTI		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Zdravstveno stanje: demenca; zdravje (5x); slabo zdravje; bolezen (10x); Problemi z zdravjem; bolezni in poškodbe; možnih več bolezni; zdravstveno stanje (bolezni ...); pešanje zdravja; bolezni	Zdravstveno stanje: Bolezni (3x); Zdravje (5x); Bolezen (11x); zdravje (bolezen); zdravstvene težave;	Zdravstveno stanje: Zdravje (2x); slabo zdravje; zdravje- bolezen; Bolezen (13x); zdravstveno stanje;
Oslabitev telesnih funkcij, zmogljivosti: Onemoglost (2x); gibalne sposobnosti; postanemo onemogli; manjša pokretnost; neokretnost; utrujenost; telesne ovire; gibanje; fizična utrujenost; nisi več tako okreten; nisi več gibčen;	Oslabitev telesnih funkcij, zmogljivosti: Miselne; fizična oslabeledost; onemoglosti; fizične ovire; usihanje telesne moči; manjša gibljivost; slabši spomin; slabša dovtetnost; fizična neaktivnost;	Denar, materialno stanje: denar (5x); mala penzija;
Denar, materialno stanje: Denar (2x); nimaš keša; finančne; finance; prenizka penzija;	Denar, materialno stanje: finančne težave; finančna sredstva; denar; sredstva; denar- nizke pokojnine; slabo materialno stanje;	Izguba družinskega člana: smrt vnuka; izguba moža;
Starost, staranje: Starost (4x); starost in vse kar pride z njo; staranje	Drugo: duhovna nezrelost; organiziranost; premalo priložnosti; neracionalno zapravljanje časa; preveč prostega časa; odvisno od osebe, bolezni, osamljenosti, okorelosti; smrt; prosti čas; neskladnost želja; Staranje; manjša mobilnost;	Drugo: hrup; neskladnost želja; izguba upanja; osamljenost;
Manjša socialna mreža: Osamljenost; pomanjkanje socialne mreže; vse manj poznanih; slaba socialna mreža; nimaš prijateljev;	Brez odgovora (6x)	Brez odgovora (5x)
Odvisnost od (pomoči) drugih: odvisnost, starejši ne morejo več skrbeti sami zase; rabimo pomoč drugih; odvisnost; drugim si v breme		
(Ne)mobilnost: Mobilnost; težave z mobilnostjo;		
Drugo: ni društev kjer bi jih učili nove stvari; njihov način življenja;		

družba; nerazumevanje s svojci; strah; mladih ne zanima "pametovanje" starejših; nezainteresiranost; način razmišljanja; smrt partnerja;
Brez odgovora (11x)

Razvrščanje odgovorov v kategorije za vprašanji »Kaj pogrešate za mlade v vašem lokalnem okolju?« in »Kaj pogrešate za starejše v vašem lokalnem okolju?« (posamezni odgovori so ločeni s podpičjem [;]).

ZA MLADE		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	KATEGORIJE
Prostor za druženje: prostor za druženje mladine; prostor za druženje (2x); park/ mesto za druženje mladine prostore za skupno druženje; Kraj za druženje, koncerte; prostor za preživljanje prostega časa; prostori za druženje, ki niso lokali; prostore za normalno organizirano druženje; prostor za druženje; prostor, kjer bi se mladina zbirala; prostor, kjer bi se konkretno dogajanje lahko dogajalo; Prostor za druženje, povezovanje; prostori za druženje in ustvarjalnost;	Prostor za druženje: Prostor kjer bi se lahko zbirali in veselili brez alkohola in drugih omam.; prostor za druženje (3x); prostor za druženje mladih; primeren prostor za druženje; prostor za druženje (brez alkohola drog), kjer bi se lahko družili in pokazali svoje ustvarjalne, socialne... sposobnosti;	Prostor za druženje: prostor za druženje, da ne bi hodili po gostilnah; prostor za druženje
Športni objekti: Različne športne objekte; Igrišče; igrala-zbirališče po šolskih obveznostih; več prostih športnih objektov kjer bi se lahko družili kot na primer poligon za skejtanje; več športnih objektov; večja urejenost igrišča;	Športni objekti: športni objekti; športna infrastruktura; igrišče (2x); športno dvorano; primerni športni objekti in površine; športna dvorana; več športnih objektov;	Športni objekti: Igrišče (2x); nogometno igrišče
Mladinski center: mladinski dom; mladinski center (2x); hišo za mlade; mladinski lokal	Mladinski center: mladinski center (2x);	Bazen: Bazen (4x)
Bazen: Bazen (7x)	Bazen: Bazen (3x);	Drugi objekti: glasbeno šolo; kino; mladinski dom
Kino: Kino (4x); kinodvorane	Kino: Kino; kinodvorane;	Prireditve: Prireditve za mlade (4x)

Park: Velik, lep park...; park, z raznimi aktivnostmi;	Kulturni dom: kulturni dom; primernejši oz. sodobnejši kulturni dom;	Druženje: vključitev v skupne dejavnosti (druženje); več organiziranega druženja; druženje v klubih
Drugi objekti: Drsališče (2x); nakupovalni center; diskoteko; disko; gledališča	Drugi objekti: zabavno glasbeni center; gledališča; dvorano; nova knjižnica;	Športne aktivnosti: Šport; športne dejavnosti (odbojka...)
Dejavnosti, aktivnosti na splošno: organizirane dejavnosti; več dejavnost za mlade; več organiziranih aktivnosti za mlade; več aktivnosti za mlade - zanimivih!!; več aktivnosti; več dogodkov za mlade; aktivnosti za mlade; več projektov in udeleževanje teh projektov; več aktivnosti namenjene mladim; razne dejavnosti;	Prireditve, koncerti: Prireditve (2x); koncerti; koncerte; prireditve za mlade	Druge aktivnosti: Razvedrilo; interesne dejavnosti; dejavnosti (zumba, plesne)
Prireditve, koncerti: več prireditev kjer bi se družili; Več organiziranih prireditev, delavnic; Več /.../ prireditev; prireditve (2x); koncerte (2x); več prireditev za mlade; več zabavnega programa;	Druženje: organizirano druženje; družabnost; prireditve za druženje;	Zaposlitev, delovna mesta: samo delo; delo (2x); delavna mesta; dobro možnost zaposlitve; delavna mesta
Druženje: več druženja; družabne dogodke; več /.../ druženja; organizirana druženja	Športne aktivnosti: Rekreacijo; več športa	Nič ne manjka: dovolj poskrbljeno (2x); nič
Športne aktivnosti: Šport; več športnih aktivnosti (2x); športne igre; možnost športnega izkoriščanja prostega časa; več /.../ športnih aktivnosti; športne dejavnosti;	Zaposlitev, delovna mesta: Delo (2x); zaposlitev; redno delo;	Drugo: sprehajalne poti; prostost, svoboda; možnosti usposabljanja za prostovoljce; nihče jih ne usmerja, povezuje; klub za mlade
Druge aktivnosti: več zabav; tabore; mladinske izmenjave; Dejavnosti, ki bi posvečale več pozornosti, ravno medgeneracijskemu stiku;	Interesne dejavnosti, delavnice: Delavnice (2x);	Brez odgovora (3x)
Aktivno vključevanje v dejavnosti: aktivno vključevanje; večji interes mladih po sodelovanju pri lokalnih dejavnosti, ki jih veselijo; skupino mladih, ki dela za mlade; odprtost mladih in samoiniciativnost ter zagnanost;	Nič ne manjka: je v redu; nič	

aktivno sodelovanje		
Zaposlitev, delovna mesta: predvsem več možnosti zaposlitve; službe; delovna mesta	Drugo: vzgojo in zgled; urejene kolesarske steze in sprehajalne poti; več delovnih akcij; Aktivnost; klube; program aktivnosti;	
Klubi: Klube; klub; klubi;	Brez odgovora (6x)	
Okrogle mize: odprte oz. okrogle mize; okrogle mize		
Nič ne manjka: Nič (3x); imajo vse kar je treba		
Drugo: javno infrastrukturo; podpora v smislu omogočanja samostojnosti (služba, socialna varnost, stanovanja...); se mi zdi, da za mlade dejansko sploh ni ničesar v občini Trebnje; dvorano; Več oz. delati na področju varne in za njih primerne večerne sprostitev;		
Brez odgovora (7x)		

ZA STAREJŠE		
15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
KATEGORIJE	KATEGORIJE	
Prostor za druženje: Objekte za druženje; ustanove, kraje za druženje; prostore za druženje s starejšimi;	Športne aktivnosti: pohodi; športne aktivnosti; več /.../ športa, hoje;	Druženje: Družba (2x); Družabnost; Druženje; več druženja
Drugi objekti: razne čitalnice; športne objekte; več trgovin; prostore za zabavo	Interesne dejavnosti, delavnice, izobraževanja: delavnice ročnih del; krožki; izobraževanje;	Druge aktivnosti: Ples; predstave (kulturne); več krožkov
(Večji/ cenejši) dom starejših občanov: velik dom za starejše občane; cenejši dom za upokojence; dom za starejše; več prostora v domu starejših občanov;	Druge aktivnosti več kulturnih dogodkov; izleti; več organiziranih aktivnosti;	Medgeneracijsko sodelovanje: razumevanjem med generacijami; aktivnost mladih prostovoljcev v domovih ostarelih
Dejavnosti, aktivnosti na splošno: Organizirane ure česarkoli; aktivnosti namenjene izključno njim; več dejavnosti; posebne dejavnosti; več aktivnosti; več,	Medgeneracijsko sodelovanje: medgeneracijsko druženje; povezovanje generacij;	Urejenost okolja: bolj urejen promet; večja, lažja dostopnost

za njih primernih dogodkov; več dogajanja; Prireditve (2x); aktivnosti za starejše		
Interesne dejavnosti, delavnice, izobraževanja: Delavnice (2x); seminarje; krožke (2x); Organizirane skupine z različnimi interesnimi dejavnostmi, ki bi bile na razpolago tudi na podežlju, ne samo v mestu;	Druženje: Več prostovoljcev, ki bi se družili z osamljenimi in slabotnimi; program druženja; možnost organiziranega druženja; organizirano družabno življenje; druženje (4x); več druženja (2x); družabne prireditve; druženje v manjših skupinah;	Nič ne manjka: kdor se želi vključiti ima dovolj možnosti; ničesar; nič
Medgeneracijsko sodelovanje: možnosti za druženje mlajše in starejše generacije; druženje z mladimi prostovoljci; Pobudo mladih, da pomagajo tistim starejšim, ki so osamljeni; več dogodkov kjer bi se tudi starejši lahko povezovali, družili in ponujali svoje izkušnje mlajšim; Medgeneracijsko druženje, oz skupni preživeti prosti čas;	Oskrba na domu: oskrbo na domu; konkurenco/ugodnejšo ponudbo pomoči na domu; več možnosti ugodnejših oblik pomoči na domu;	Drugo: dobre sosedes; prednost v zdravstvu, nič čakanja pri zobozdravniku; zaželen nočni mir; bolj bi se morali pozanimati za tiste, ki so še doma; cenejšo oskrbo na domu; fizično pomoč starejšim (čiščenje doma, priprava drv...)
Druženje: več druženja (3x); kakšna druženja al pa kaj...; več družabnih dogodkov; Tombolo :) oziroma več takih druženj; druženja;	Pomoč: pomoč; pomoči med sabo;	Brez odgovora (13x)
Društva: Društva; aktivnost društev; Društva, v katerih bi se lahko pogovarjali ali izdelovali kakšne izdelke	Nič ne manjka: imajo dobro organizirano; v redu; nič(2x);	
Urejenost okolja: kraj za sprehode v naravi; sprehajališče; urejenost okolja (park); in medsebojna skrb za socialno in splošno varnost - PLOČNIKE!;	Drugo: več pozornosti do te generacije; pripravljenost sodelovanja lokalne skupnosti;	
Nič ne manjka: Nič (4x)	Brez odgovora (12x)	
Ne vem: ne vem (2x); nimam idej; ne vem, premalo vem o tem; nisem seznanjen kako je poskrbljeno, razen Dom starejših občanov; ne vem ker		

ne vem česa bi si želeli;		
Drugo: dnevni center za stare; boljšo zdravniško oskrbo; bližina trgovin; veliko jih je osamljeni in brez družin in preprosto se prebijejo sami skozi čas, v domu za ostarele pa ni prostora za njih; premalo razvita pomoč na domu oz. starejši niso informirani, da lahko pomoč na domu koristijo; boljšo oskrbo na domu; več spoštovanja; večji prispevek mladih;		
Brez odgovora (17x)		

Spremenjene oz. prilagojene lastnosti, ki so jih anketiranci navajali pri vprašanjih:
 »Naštejte vsaj 3 lastnosti za katere menite, da veljajo za mlajšo generacijo?«,
 »Naštejte vsaj 3 lastnosti za katere menite, da veljajo za srednjo generacijo?« in
 »Naštejte vsaj 3 lastnosti za katere menite, da veljajo za starejšo generacijo?«

	LASTNOSTI MLAJŠE GENERACIJE
15- 30 let	Nespremenjene lastnosti: neodgovornost, nezanesljivost, igrivost, radovednost, brezskrbnost, predrznost, neumnost energičnost, radovednost, zabavnost, naivnost, energičnost, lahkomišelnost, hiperaktivnost razposajenost, naivnost, uporništvo, nepotrpežljivost, nevednost razposajenost, igrivost, brezskrbnost, prilagodljivost, brezskrbnost, družabnost, svojeglavost, energičnost, uporništvo, hiperaktivnost, sproščenost, razigranost, radovednost norost, neizkušenost, zabavnost energičnost, zgovornost, prijaznost, brezskrbnost, nagajivost neizkušenost, sproščenost, razposajenost, nadutost, impulzivnost, neodgovornost, prijaznost, neizkušenost, igrivost, radovednost svojeglavost, vedoželjnost, pozitivnost, brezskrbnost, brezskrbnost, aktivnost, brezskrbnost, odkritost, energičnost, egoizem, svojeglavost, vihravost, zaposlenost, tehnološkost neutrujenost, energičnost, brezskrbnost, zabavnost, odprtost, učljivost, fleksibilnost, igrivost, učenost, brezskrbnost navihanost, zadovoljstvo nepremišljenost, nesamostojnost igrivost, neposlušnost, zagnanost, neizkušenost, brezskrbnost, veselje, razigranost brezskrbnost, energičnost, zbežanost, razdrobljenost, prostost, naivnost, razigranost, energičnost, naivnost, neposlušnost hiperaktivnost, navihanost, igrivost, nedolžnost, spontanost, brezskrbnost, brezbržnost, neresnost, svojeglavost, raztresenost, brezglavost, igrivost, razposajenost, razigranost, zvedavost, svojeglavost, neobremenjenost, trma, trma, zabušavanje, zabava, veselje, neučakanost, zabava, veselje, lenoba, uživanje, ponos, uživanje, norenje, domišljija, nihanje~čustev, iskanje~pozornosti, volja~do~življenje,
	Prilagojene lastnosti: polni energije- energičnost, nezrelo razmišljanje- nezrelost, zanimanje- radovednost, veliko stresnih situacij- stresnost, mislijo samo na zabavo- zabava, druženje- družabnost, igra- igrivost, pomanjkanje spoštovanja- nespoštljivost, uživanje življenja- uživanje, možnost učenja- učljivost, radovedni- radovednost, igriva- igrivost, zabavna- zabavnost, nepokorna- nepokornost, radi lenarijo- lenoba, optimizem- optimističnost, izkoriščanje staršev- izkoriščevalnost, pripravljenost na učenje- učljivost, če so motivirani veliko volje- volja

31- 60 let	Nespremenjene lastnosti: razigranost, ukaželjnost, prijaznost, drznost, veselje, razvajenost energičnost, neobremenjenost brezskrbnost, radovednost, drugačnost, radoživost, brezskrbnost, samozadostnost, nepredvidljivost, preračunljivost, brezvoljnost, naveličanost, jeza, razvajenost, brezbržnost, veselje, norost, pridnost, prijaznost, spretnost, gibčnost, brihtnost, brezskrbnost, razigranost, ležernost, radovednost, igrivost, nezainteresiranost, lahkoživost, nedelavnost, vedoželjnost, naivnost, brezskrbnost, družabnost, brezskrbnost, družabnost, brezskrbnost, igrivost, razigranost, vihravost, zaletavost, nepremišljenost, veselje, igrivost, brezbržnost, kreativnost, naivnost, iznajdljivost, spretnost, vedoželjnost, norost, prilagodljivost, razigranost, vedoželjnost, energičnost, prilagodljivost, pasivnost, posesivnost, razdražljivost, zabava volja, brezbržnost, odrezavost, naivnost, samosvojost, radovednost, spretnost, prijaznost, pijančevanje, veselje, pomanjkanje~sočutja, neobremenjenost~s~stereotipi, odprtost~za~novosti, nihanje~čustev, Prilagojene lastnosti: Energija- energičnost, Razigrani- razigranost, Samovšečni- samovšečnost, Radovedni- radovednost, umik v virtualni svet- uporaba~tehnologije, samozavest- samozavestnost, obvladovanje tehnike (računalniki, telefoni)- uporaba~tehnologije, spoštovanje- spoštljivost, zgled- zglednost, delo (aktivni)- aktivnost, razigrani- razigranost, ustvarjalni- ustvarjalnost, hvaležni- hvaležnost, optimizem- optimističnost, samozavest- samozavestnost, energija- energičnost, pretirana samozavest- samozavestnost, internet, tv, mobilni- uporaba~tehnologije,
61 let in več	Nespremenjene lastnosti: strpnost, ustvarjalnost hrepenenje, spontanost, strpnost, prijaznost, prijaznost, razigranost, strpnost, srčnost, poštenost, vihravost, neumnost, poštenost, dostojnost, dobrota, učenost, solidarnost, prijaznost, nasmejanost, zabavnost, prijaznost, nespoštljivost, nepoštenost, prijaznost, razposajenost, zvedavost, prijaznost, nepredvidljivost, prijaznost, nepredvidljivost, gibljivost, veselje, šport, razigranost, šport, delavnost, zabava, neprilagodljivost~za~delo, premajhna~aktivnost,

	Prilagojene lastnosti: Prijazni- prijaznost, Zabavni- zabavnost, Veseli- veselje, Ubogljivi- ubogljivost, Pridni- pridnost, Študirani- učenost, Pridni- pridnost, Pošteni- poštenost, želja po znanju- radovednost, uspeh- uspešnost, spoštovanje- spoštljivost, televizija, telefon, internet- uporaba~tehnologije internet, mobitel- uporaba~tehnologije druženje- družabnost učenje (5x)- učljivost igra- igrivost, spoštovanje- spoštljivost, znanje- učenost, radi pomagajo- pomoč~drugim ljubezen- ljubeznivost,
--	---

LASTNOSTI SREDNJE GENERACIJE	
15- 30 let	Nespremenjene lastnosti: odgovornost, zaposlenost, skrbnost, urejenost, prenapljenost, delavnost, potrpežljivost, uživanje, zabavnost, izkušnost, odgovornost, dobrosrčnost, požrtvovalnost, materialnost, delavnost, predanost, potrpežljivost, vztrajnost, delavnost, samostojnost, odgovornost, vestnost, odgovornost, skrbnost, delavnost, odgovornost, samostojnost, inovativnost, zaposlenost, depresivnost živčnost delavnost, odgovornost, družabnost, resnost, odgovornost, odgovornost, staromodnost, delavnost, pripadnost, delavnost, zaskrbljenost, odgovornost, delavnost družabnost, Delavnost, odgovornost, delavnost, točnost, zaposlenost, učinkovitost, delavnost, zaskrbljenost, odgovornost, izkušnost, odraslost, odgovornost, delavnost, samostojnost, skrbnost, borbenost, pomanjkanje časa, živčnost, utrujenost zaposlenost živčnost, preskrbljenost odgovornost, samostojnost, stabilnost, urejenost, delavnost, intelektualnost, učenost, poslušnost, zaskrbljenost, zadovoljstvo, samostojnost, obremenjenost, vztrajnost, zrelost, zagnanost, skrbnost, strpnost, zrelost, odgovornost, samozadostnost, preobremenjenost, zrelost, preskrbljenost, zasedenost, delavnost, ambicioznost, razdajanje, prijaznost, resnost, delavnost, skrbnost, utrujenost, preobremenjenost, resnost, zaskrbljenost, umirjenost, potrpežljivost, poštenost, odgovornost, delavnost, svoboda, zamujanje, pomoč, varstvo, družina, beg, razumevanje, pomoč, pogovor, izguba~energičnosti, kriza~srednjih~let, živeti~življenje, strah~pred~prihodnostjo, kriza~srednjih~let, pomanjkanje~časa, pomanjkanje~časa, pomoč~drugim, pomanjkanje~časa

	Prilagojene lastnosti: Zaposleni- zaposlenost, Skrb- skrbnost, Stres- stresnost, spoznavati se- spoznavanje~sebe, pomoč starejšim/mlajšim- pomoč~drugim, ustvarjanje kariere- kariera, postanejo družinski ljudje- družina, vedno nekam hitijo- hitenje, hitro življenje- hitenje, skrb za družino- družina, vzgaja- vzgoja, razdajanje, vestni- vestnost, resni- resnost, zasedeni- zasedenost, izkušnje- izkušnost, skrb- skrbnost, poln energije- energičnost, delajo si kariero- kariera, karierezem- kariera, iskanje (samega sebe)- spoznavanje~sebe, stres- stresnost, učenje- učljivost, druženje- družabnost,
31- 60 let	Nespremenjene lastnosti: nespoštovanje zagrenjenost, preobremenjenost, napetost, skrbnost, zanesljivost, resnost, zaskrbljenost, prilagodljivost, delavnost, resnost, motiviranost, preračunljivost, zaposlenost, delavnost, pridnost, zaskrbljenost, prijaznost, delavnost, ljubeznivost, vljudnost, spoštljivost, solidarnost, potrpežljivost, delavnost, delavnost, ustvarjalnost, zasedenost, delavnost, delavnost, energičnost, ambicioznost, preračunljivost, podjetnost, neodvisnost, ustvarjalnost, podjetnost, skrbnost, neodvisnost, resnost, materializem, skrbnost, razsodnost, spretnost, umirjenost, previdnost, stanovitnost, delavnost, ustvarjalnost, povezovalnost, sebičnost, ambicioznost, iznajdljivost potrpežljivost, sočutnost, ambicioznost, zaskrbljenost, apatičnost, odgovornost, prilagodljivost, urejenost, delavnost, samostojnost, vodljivost, prijaznost, utrujenost, odtujenost pohotnost, odgovornost, pohlepnost, nevoščljivost, odločenost, izkušnost, preudarnost, samostojnost, ustvarjalnost, marljivost, ideje, upanje, nasveti, zanos, egoizem premalo~razmišljajoči, Pomanjkanje~časa, zunanji~videz

	Prilagojene lastnosti: Pohlep- pohlepnost skrb za družino- skrbnost, družina polni energije- energičnost, ustvarjalni- ustvarjalnost, samozavest- samozavestnost, prezaposleni- prezaposlenost, Hitijo v življenju- hitenje, preveč zaposlenosti- prezaposlenost, premajhen poudarek na starejših, energija- energičnost, znanje- učenost, skrb za otroke- skrbnost, družina izobrazba- učenost druženje- družabnost, napeti- napetost, razdražljivi- razdražljivost, ustvarjalni- ustvarjalnost, depresivni- depresivnost, toleranca- tolerantnost, zagotovitev materialnih dobrin- produktivnost, skrb- skrbnost, delo- delavnost
61 let in več	Nespremenjene lastnosti: resnost, strogost, samovšečnost vztrajnost, delavnost, samostojnost, rivalstvo, kariera, vztrajnost, skromnost, podjetnost, vztrajnost, podjetnost, dobri, delavnost, skrbnost, ustvarjalnost, zaposlenost, delavnost, delavnost, poštenost, družabnost, stremušvo, poštenost, dostojnost, dobri, Delavnost, pridnost, zamišljenost, zaskrbljenost, delavnost, nepotrpežljivost, delavnost, delavnost odgovornost, iskrenost, zaposlenost, utrujenost, dobrot,, delavnost, izkušnost, delavnost, prijaznost, uživanje, potovanja, veselje, strah~pred~starostjo, premalo~svobode, bojazen~za~službo, Prilagojene lastnosti: Zagrenjeni- zagrenjenost, Prezaposleni- prezaposleni, Utrujeni- utrujenost Preobremenjeni- preobremenjenost Prezaposleni- prezaposlenost, upoštevajo starejše pomoč starejšim- pomoč~drugim skrbno starševstvo- skrbnost, družina, delo- delavnost, ustvarjanje- ustvarjalnost, druženje- družabnost, ljubezen (2x)- ljubeznivost, vzgajanje- vzgoja, poštenje- poštenost, znanje- učenost, skrb za delo in družino- skrbnost, delavnost, družina,

	LASTNOSTI STAREJŠE GENERACIJE
15- 30 let	Nespremenjene lastnosti: opravljivost, neprijaznost, skrbnost, zrelost, umirjenost, potrpežljivost, razdražljivost, umirjenost, izkušnost, pametnost, mirnost, pozabljivost, odgovornost, odkritosrčnost, zabavnost, kritičnost, izkušnost, vljudnost, prijaznost, modrost, izkušnost, konservativnost, neprilagodljivost, togost, izkušnost, igrivost, prijaznost, pozitivizem umirjenost, godrnjavost umirjenost, previdnost, naivnost, prijaznost, počasnost, brezčasnost, zaprtost, staromodnost, zagrenjenost, težkost, pesimizem, uživanje, pristnost, dobrovoljnost, delavnost, utrujenost, pozabljivost, prijaznost, potrpežljivost, ljubeznivost, nepotrpežljivost, skrbnost, sočutnost, zdolgočasnost, nezainteresiranost, prostost, nergavost, skrbnost, radodarnost, trma, modrost, učenost, vzgoja, delavnost, zaskrbljenost, utrujenost, olikanost, počasnost, neodprtost, senilnost, čustvenost, umirjenost, bolehnost, neprilagodljivost, ustaljenost, odgovornost nezainteresirani, depresivni, počasni, zadovoljstvo, hvaležnost, potrpežljivost, počasnost, vztrajnost, užaljenost, prijaznost, ljubeznivost brezskrbnost, izkušnje, umirjenost, modrost, potrpežljivost, umirjenost, hvaležnost, zainteresiranost izkušnost, pozabljivost, modrost, trma, počasnost, zmernost, sanjarjenje, starokopitnost, , prilagodljivost, utrujenost, zaskrbljenost, redoljubnost, prijaznost, počasnost, godrnjanje, starost, vera, uživanje, tečnost, utrujenost, veselje, ohranjanje~vrednot, , nedovzetnost~za~spremembe, veselje~ob~malenkostih,
	Prilagojene lastnosti: Mirni- mirnost, Razumevajoči- razumevanje, preveč razmišljajo o preteklosti (sedanjost pa je čisto drugačna)- obujanje~spominov, dobro kuhajo- kuhanje, dovolj časa- čas radi obujajo spomine- obujanje~spominov, skrb za mlajše generacije- skrbnost navajeni na vsakdanje rituale- rutina, znanje (2x)- učenost, po svojih močeh pomagajo drugim- pomoč~drugim, izkušnje- izkušnost, vase zaprti- zadržanost zelo zgovorni- zgovornost, pri mnogih depresija (zaradi odsotnosti družine)- depresivnost, imajo čas za prijatelje in družino- čas, ljubezen- ljubeznivost, govorjenje lastnih izkušenj pripovedi, dogodkov- izkušnost, obujanje~spominov potreba po pomoči drugim- pomoč~drugim, preveč prostega časa- čas, pripravljeni pomagati- pomoč~drugim, radi komunicirajo z ljudmi, veliko znanja- učenost, veliko izkušenj- izkušnost, pogosto pripravljenost za posredovanje znanja mlajšim- predajanje~znanja
31- 60 let	Nespremenjene lastnosti: tolerantnost, lenost, otopelost, umirjenost, hvaležnost, strpnost skrbnost, žalost, prijaznost, umirjenost, negativnost, naveličanost, odvečnost, samospoštovanje, črnogledost, umirjenost, pozabljivost, jamranje, potrpežljivost, radodarnost, zagrenjeni, užaljeni, umirjenost, potrpežljivost, skromnost, zaskrbljenost, žalost, umirjenost, prijaznost, umirjenost, razsodnost, potrpežljivost, prilagajanje, potrpežljivost, skromnost, radodarnost, modrost, altruizem, mirnost, družabnost, pozabljivost, osamljenost, delavnost, aktivnost, pozabljivost, umirjenost, strpnost, moralnost, modrost, družabnost, družabnost, modrost, skrbnost, razsodnost, zglednost, umirjenost, premišljenost, modrost, izkušnost, umirjenost, modrost, potrpežljivost, izkušnost, umirjenost, potrpežljivost, razumnost, modrost, umirjenost, osamljenost, aktivnost, potrpežljivost, izkušnost, osamljenost, modrost, osamljenost, prijaznost, umirjenost, zaskrbljenost modrost, hvaležnost, potrpežljivost, dobrota, izčrpanost, pozabljivost, izkušnost, umirjenost, skromnost, uživanje, Umirjenost, rekreacija, hobiji, utrujenost, pohodi,

	Prilagojene lastnosti: težko sprejemajo novosti- neprilagodljivost, izkušnje- izkušnost aktivno delo- aktivnost, razumljivi- razumljivost, umirjeni- umirjenost, sproščeni- sproščenost, apatija- apatičnost, umiritev- umirjenost, skrb- skrbnost, druženje (2x)- družabnost,
	Nespremenjene lastnosti: nestrpnost, jeza pozabljenost, nejevoljni umirjenost potrpežljivost, potrpežljivost, strpnost, tolerantnost umirjenost, spravljenost, potrpežljivost pohodi, uživanje, uživanje, umirjenost, družabnost, potrpežljivost, poštenost, dostojnost, prijaznost, potrpežljivost domotožje, žalost, razgledanost, umirjenost, dobri, prilagodljivost, potrpežljivost, mirnost osamljenost, previdnost, počasnost, Odgovornost, izkušnost, dobri, prijaznost, pomoč, delavnost, šparanje, sprehajanje, jamranje vdanost~v~usodo, priznanje~v~družbi, strah~pred~osamljenostjo, skrb~za~zdravje, potreba~po~varnosti, strah~pred~boleznimi,
61 let in več	Prilagojene lastnosti: Skrbi- zaskrbljenost, Pozabljivi- pozabljenost, Sitni- sitnost, Radodarni- radodarnost, učenje drugih iz lastnih izkušenj- predajanje~znanja druženje (2x)- družabnost, učenje mlajših- predajanje~znanja, razumevajoči- razumevanje, znanje (2x)- učenost, pomagati ostalim- pomoč~drugim, življenjske izkušnje- izkušnost,

Razvrščanje v kategorije- odgovori na vprašanje: »Katere vaše spretnosti, veščine, znanja, vrednote... menite, da bi lahko vi osebno ponudili/naučili/predali drugim ljudem:«

15- 30 let	31- 60 let	61 let in več
Vrednote in osebnostne lastnosti: da je potrebno bit optimist, tudi ko so težave; strpnost; skromnost; ljubezen; prijateljstvo; sproščenost; učenje samostojnosti; prijaznost; pozitivizem vedno in povsod; predvsem pa učenje ljudi, da je vsak dan poseben, in ga nikoli več ne bo nazaj, zato ga je potrebno max izkoristiti; zgovorna; prijateljstvo, poštenost; komunikativnost; vrednote; ljubezen do narave; spoštovanje do starejših; odprtost; prijaznost; odkritosrčnost;	Vrednote in osebnostne lastnosti: Predvsem spoštovanje vseh generacij; prenašanje in ozaveščanje vrednot; ljubezen do knjig; poštenost; delavnost; odkritost; prilagodljivost okolju; spoštovanje; ljubezen do sebe, spoštovanje, cenitev; vrednote;	Vrednote in osebnostne lastnosti: Miselnost; skromnost; strpnost; prijaznost; veselje (2x); življenjske izkušnje, mladi morajo vedeti, da je na prvem mestu šola in znanje;

spoštovanje do ljudi; vrednote; sposobnost poslušanja krščanske vrednote (vero, upanje in ljubezen); zaupanje; potrpežljivost; Komunikativnost; poštenost; prijaznost; ustrežljivost; odgovornost; vrednote;		
Ročne spretnosti: Kvačkanje; ročne spretnosti;	Ročne spretnosti, šivanje, kvačkanje, pletenje: ročne spretnosti; ročna dela in spretnosti; ročne spretnosti-izdelava daril; ročna dela; šivanje; ročne spretnosti (kvačkanje...); oblikovanje gline;	Ročne spretnosti, šivanje, kvačkanje, pletenje: Pletenje; šivanje; štirkanje (2x); kvačkanje; ročna dela (4x); ročna dela- kiparstvo;
Glasba: Petje (2x); igranje klavirja (2x); igranje kitare;	Petje in ples: Petje (2x); plesna znanja;	Petje: Petje (4x); naučila bi jih pesmi;
Likovna umetnost: Risanje; likovno ustvarjanje;	Ustvarjalnost na splošno: Ustvarjanje; sodelovala bi v kakšni ustvarjalni /.../ delavnici;	Kuhanje in pečenje: Pečenje; kuhanje (5x); peka kruha;
Ples: Ples (3x);	Kuhanje in pečenje: Kuhanje (2x); peka; kuharske veščine; pečenje tort;	Gospodinjska opravila na splošno: Gospodinjstvo; gospodinjske veščine;
Ustvarjalnost na splošno: Ustvarjalnost; Mislim da bi lahko naprej predajala svojo ustvarjalnost; razno ustvarjanje;	Ostala gospodinjska opravila: gospodinjska dela; vrtnarstvo; gospodinjenje; urejanje doma;	Drugo: delo s starejšimi v skupinah; bonton, pravilno obnašanje; skrb za rože; kmečka opravila;
Kuhanje in pečenje: peka peciva; rada kuham sladice;	Poklicna, strokovna znanja: Friziranje; pleskanje; pravna znanja; matematika; finance;	
Šolska znanja: znanja iz šole; pomoč za šolo;	Znanje na splošno: Znanje (2x);	
Poklicna, strokovna znanja: inštrukcije iz svoje stroke; družboslovna oz. jezikoslovna znanja; svoje znanje glede na smer izobraževanja; strokovno znanje;	Računalniška znanja in uporaba tehnologije: znanje računalništva; računalništvo; računalništvo, informatika; tehnologije	
Znanje tujih jezikov: znanje tujih jezikov (2x); znanje o jezikih; znanje jezikov;	Komunikacija: Komunikacija (2x); komuniciranje;	
Znanje na splošno: Znanje; Vse svoje znanje, spretnosti; vse kar znam	Pogovor: Pogovor (5x); pogovori;	
Računalniška znanja: delo na računalniku; dobro znam na računalnik, internetu; Računalniške spretnosti; učenje na področju računalniškega povezovanja; znanje o računalnikih; znanje računalništva (2x);	Druženje: Družba; druženje (2x);	
Uporaba sodobne tehnologije: uporaba sodobnih tehnologij; uvajanje v sodobno tehnologijo; predvsem iz tehnološke smeri;	Pomoč, skrb na splošno: pomoč na domu; vedno pripravljena pomagati drugim; medsebojna pomoč; pomoč	

znanje o tehnologiji (2x); tehnološka seznanjenost; mladi predvsem stik s sodobnim življenjem (tehniko, ...); poznavanje sodobne tehnologije;	starejšim- prevoz z avtom;	
Medosebni odnosi in komunikacija: odnos do mlajših/starejših/sovrstnikov; Vodenje taborov socialnih veščin, treningov asertivnosti, raznih delavnic socialnih veščin; medgeneracijsko sožitje; psihologija odnosov;	Športne aktivnosti: sodelovala bi /.../ ali rekreacijski delavnici za zdravo življenje; telovadbo; pohode;	
Pogovor: Pogovor (2x)	Drugo: načini dela, ravnanja v skladu s holističnim, trajnostnim principom delovanje za dobrobit vseh živih bitij, zavest o enosti in povezanosti vseh oblik življenja; razvijanje dobrodelnosti; svetovanje in pomoč pri birokraciji; pomoč pred vsiljivimi prodajalci; nimam; ne vem; svetovanje o vzgoji; igre; pomoč pri tehničnih delih; svetovanje;	
Druženje: dobro družbo; druženje s starejšimi; druženje z vsemi vejami starosti;		
Pomoč, skrb na splošno: skrb za otroke, starejše; vedno sem pripravljena pomagat vsem; razno pomoč (nakupovanju, gospodinjskih opravilih); pomoč šibkejšim;		
Športne aktivnosti: Razgibavanje; športne aktivnosti; Športne spretnosti (2x); pohodništvo; športna dejavnost - kot vaditelj, koordinator;		
Drugo: lahko koga naučim spat 12 ur brez prekinitve; ne vem; vzgoja; Sposobnost poslušanja; Veliko bi lahko vložila na področju sociale, oz. že vlagam; Imam veliko idej za vodenje mladinskega centra; ideje; oblikovanje dokumentov; zanje ljudskega izročila; pomoč pri izpolnitvi želja;		

POVZETEK

V diplomski nalogi so me zanimali medgeneracijski odnosi, znotraj te teme pa sem se osredotočila na stereotipe o generacijah.

S tem v zvezi je pomemben pojem starosti in proces staranja, kar preučuje gerontologija. Mnenja o opredelitvi procesa staranja so deljena. Po nekaterih definicijah se ta začne že z oploditvijo, drugi pa zagovarjajo staranje kot spremembe v poznejših letih. V vsakdanjem življenju veliko govorimo o koledarski starosti, ki je le eden od petih vidikov starosti poleg biološkega, socialnega, subjektivnega in vedenjskega vidika. Prav zaradi številnih dejavnikov, ki vplivajo na človekovo starost, je težko razmejiti obdobja v človekovem življenju. Z vidika integralne antropologije so ta obdobja mladost, srednja leta in starost.

V preteklosti je bilo življenje človeka bolj predvidljivo. Dejavnosti so si linearno sledile od igre, zabave, šolanja, partnerstva, dela ter upokojitve in nazadnje do prostega časa. Predvsem demografske spremembe, za katere je značilno staranje prebivalstva, so način življenja nekoliko spremenile. Dandanes lahko govorimo o cikličnem načrtovanju življenja, saj se poglavitne življenjske dejavnosti ponavljajo v različnih obdobjih življenja, čeprav elementi tradicionalnega mišljenja še niso povsem izginili.

Tudi opredelitev generacij je več. Najpogostejša in vsem poznana je delitev na tri generacije, to so mlada ali prva, srednja in tretja ali starejša (tudi upokojenska) generacija. Zapisi o konfliktih med generacijami so stari več tisoč let, kar pomeni, da določene napetosti med generacijami obstajajo že od nekdaj. Temeljno razmerje med generacijami je njihovo dopolnjevanje, ki je pomembno za človeški razvoj.

V zvezi z generacijami in medgeneracijskimi odnosi je pomemben tudi pojem medgeneracijsko sožitje ali medgeneracijska solidarnost, ki pomeni socialno povezanost med generacijami. Opazujemo jo lahko na treh ravneh: na mikro, mezo in makro ravni.

Prav starost je značilnost, na podlagi katere velikokrat pripisujemo lastnosti, ne da bi človeka vnaprej spoznali. Tudi pripadniki posameznih generacij so lahko deležni posplošitev določenih značilnosti, ki naj bi veljale za posamezne generacije.

Najpomembnejše ugotovitve empiričnega dela naloge so, da je prisotnost stereotipov odvisna od starosti. Starejši kot so anketiranci, bolj so prisotni stereotipi, kar še najbolj velja za stereotipe o starih ljudeh. Velja tudi, da višja kot je starost anketirancev, višje postavljajo mejo tako za konec mladosti kot tudi za začetek starosti, ki pa ne vpliva na strah pred staranjem. Povezave ni niti med oceno odnosa in prisotnostjo stereotipov.